

Acrocephalus

CERKNIŠKO JEZERO

---

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovalec, lay out), Bojan Marčeta (za fotografijo, photography) Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor), Rudolf Tekavčič (tehnični urednik, technical editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, Davorin Tome, dr. Andrej Župančič
lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
tisk print	Tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana, Gregorčičeva 25 a
cena	10 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM
naklada	500 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

---

naslov, address	61000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/262 017
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1 četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Peter Trontelj 61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27 tel. 061/575 732
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/858 888
žiro račun	50100-620-133-05-1018116-2385287
izvršilni odbor executive board	Andrej Bibič, Franc Bračko, Luka Božič, Tatjana Čelik, Izток Geister, Tomaž Jančar, Franc Janžekovič, Primož Kmecl, Bojan Marčeta, dr. Sergej D. Matvejev (častni član), Borut Mozetič, Miro Perušek, Dare Šere, Peter Trontelj, Milan Vogrin, dr. Andrej Župančič (častni član)
letna članarina	30 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	No. 50100-620-133 7383-99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revija sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4. 3. 1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5 % davek od prometa proizvodov.

Steinbergovo izročilo Steinberg's tradition

V Izvirnem poročilu o Cerkniskem jezeru na Notranjem Kranjskem, knjigi, ki je izšla v Ljubljani leta 1758, ni nobene slike vodnih ptic, na kateri ne bi bil prikazan lov nanje. Človek poznega srednjega veka, ne glede na socialni status, ni bil soudeležen v naravnih ekosistemih drugače kot plenilec. Celotno razvijajoča se znanost, ki je stala zunaj socialnih strategij preživetja, je uporabljala, zato da bi se dokopala do resnice, najbolj okrutne metode. Vsi popisi ptic s Cerkniskega jezera od Valvazorja do Gregorija so v celoti ali vsaj delno temeljili na ubitem gradivu. Imenovanje darovalca trupla je veljalo kot posebna čast.

Pričujoči popis gnezdilk in preletnikov je prvi popis ptic Cerkniskega jezera, ki temelji na opazovanju in štetju ptic. Kajpak je bilo delo opravljeno s sodobnimi tehničnimi pripomočki, kot sta teleskop in kasetofon.

Pred Steinbergom je ptice Cerkniskega jezera popisal Valvazor, za njim pa, če izvzamemo povzetek, ki ga je o Steinbergovem poročilu napravil Radisc, zazeva vse do Gregorija občutna praznina. Kasnejši popisovalci prikazni presihajočega jezera so namreč bolj ali manj le ponavljali imena ptic, ki jih je navedel Valvazor, in bržkone jim ne delamo prevelike krivice, če zapišemo, da jih niti niso dobro poznali. Raztresene in neurejene je sicer semtertja po lovskih in ornitoloških časopisih 19. stoletja res najti zanimive drobce izpod peres bolj ali manj znanih domačih in tujih ornitologov. Le nekaj si jih ob tej priložnosti tudi priključimo v spomin!

Freyer (1842) na zero kot nahajališč plovca, kakor imen (Mergus merganse roča, da je bila v l škem jezeru ubit pr (Clangula hyemalis) vi, je na Kranjske Schollmayer (1891) škem jezeru gnezdi ca, ki bi ji danes (Larus ribidundus). nioli objavljen zapis Kranjskem, kjer izv

Lov na labode (Steinberg 1758)

Swan hunting (Steinberg 1758)

vaja Cerknisko je- e za velkiga pota- uje velikega žagarja r), Schulz (1890) po- etu 1858 na Cerkn- imerek zimske race , od tedaj, tako pra- m niso več opazili. izda, da na Cerkn- navadna tonovšči- rekli rečni galeb Leta 1910 je v Car- o stepni kurici na emo, da so baje leta

1888 »pri Martinjaku ob Cirkniskem jezeru opazovali dvojico teh gostov iz srednjeazijskih stepij.« Tudi Bačar (1939) je prispeval marsikateri zanimiv podatek iz tridesetih let tega stoletja, med njimi najpomembnejšega, zagotovo enega najpomembnejših v slovenski ornitologiji, tistega o gnezdenju rdečenogega mar-

tinca (*Tringa totanus*), ki pa smo ga kasnejši raziskovalci v navdušenem odkrivanju Amerike nehote prezrli. Sicer pa se zgodba o neverjetnih gnezdkah Cerkniškega jezera vleče že od Valvazorjevih famoznih slepih in golih črnih rac in nadaljuje v polpreteklo prihodnost. Slišali smo za gnezditev črnorepega kljunača (*Limosa limosa*), nejeverni videli posnetek, pretipali izmere jajc, a prispevka o tem še vedno ne moremo objaviti, ker pač kratko malo ni napisan. Če kje, potem so presenečenja doma v tistem od navpičnega sonca osvetljenem dnu, ki so ga obstopili Javorniki. Zastajajoča voda in zamočvirjanje privabljata nove vrste gnezdk, ki jim tekoča menjava habitata z jezera v travnik ni zagotavljal preživetja.

Najočitnejša znanilca zamočvirjenja kot faze okopnitve sta gnezdeča sivogrli ponirek (*Podiceps grisegena*) in kostanjevka (*Aythya nyroca*).

Uveljavil se je nov način kontaktiranja s pticami. Če natančneje premislimo, vsaj navidezno nov. V razmerju med naravoslovnim fotografom in fotografirano ptico še vedno velja staro razmerje med plenilcem in plenom, le na lahkotnejšem, povsem neusodnem nivoju. Fotolov kot zabava pač. Toda hudo bi se motili, ko bi si domišljali, da je družba zdaj s plenilčeve strani prestopila na stran plena. Še zdaleč ne in niti približno ne! Gospoda, ki je imela v zakup lov, vzemimo na Cerkniškem jezeru, bo zamenjala naravovarstvena gospoda. Domačini pa, ki so prej smeli goniti perjad pred puške, se bodo naučili zrežirati nepozaben motiv. Za vse udeležence tega podjetja se bo našlo kakšno koristno opravilo. Vsaj na strani plenilca.

Vseeno pa je neko področje, kjer se je pticam v razmerju do človeka posrečilo vlogi vsaj uravnotežiti, če ne že zamenjati. Vsem tistim vrstam ptic, (kosec, prepelica, rumena pastirica in druge), ki gnezdiijo na mokrih travnikih Cerkniškega jezera, je uspela preživetvena strategija, v kateri igra kmet s koso v roki pomembno, čeprav nezavedno vlogo. Namreč, če imajo ptice količkaj človeške pameti, potem si morejo predstavljati, da človek kosi tisto ničvredno travo prav zavoljo njih.

Naravno ravnotežje je na Cerkniškem jezeru za zdaj še nekaj zlahka prepoznavnega. Ohranilo se je brez pretiranega udejstvovanja zavesti. Zavest kot orodje stremuštva in naravovarstvena zavest v svojem temelju ni prav nič drugačna, bo streljala na ptice, dokler bodo letale.

Iztok Geister

Ornitološki izlet na Cerkniško jezero dne 31. 5. 1992

Ornithological trip to Lake Cerknica on May 31th, 1992

Skupina ljubiteljev ptic iz Idrije in okolice se je, pod vodstvom spodaj podpisanega, odpravila na ornitološki izlet na Cerkniško jezero. V ranem poznopomladnem jutru smo se na terenu zbrali: Franc Urbas, Jaka Smodila, Slavko Jereb, Silvo Likar, Stane Černalogar, Edi in Vito Rupnik ter Peter Grošelj. Ker smo vsi imenovani doma s hribovskih krajev, so nas s svojo prisotnostjo vznemirile in razveselile predvsem tipične močvirske in ravninske vrste.

Po grmovju in visoki zeleni travniški vegetaciji so prepevale močvirske trstnice in rjave penice. Poleg bifeja in balinišča smo opazili tudi posamezne brinovke. Številne so bile rumene pastirice, ki so večinoma že hranile svoj zarod. En par je vztrajno nosil hrano na njivo, poraslo z lucerno poleg gostišča Mulec, kar je bilo za nas pravo presenečenje. Številni so bili pari repnikov, ki so še gradili gnezda po nizkem grmičevju. Po zapuščenih jezerskih kolovozih so nas v zraku spremljale razburjene pribe, iz česar smo sklepali, da imajo v bližini že zvaljene mladiče, pa čeprav nismo našli niti enega.

Na potepu od gostišča Mulec proti naselju Martinjak smo na vrhovih vrbovih grmov opazovali rjavoglavega srakoperja *Lanius senator*. Mnogi od prej naštetih udeležencev so ga tokrat v živo opazovali prvič. Rjavoglavi srakoper se ni pustil posebej motiti, če smo se mu preveč približali, je poletel na naslednji grm. Občasno se je spuščal za hrano in tla. Ko smo ga spravili na rob grmičevja, nas je v loku obletel ter se vrnil na mesto, kjer smo ga prvič opazili.

Druga velika zanimivost za vse udeležence je bila črnogoga rjavka *Aythya marila*. Sredi močvirnatega okenca, zadnjih ostankov velikega jezera, je plaval lep, živo obarvan samec v svatovskem poletnem perju. Glavo in vrat je imel črno zelena, hrbet svetlo siv, oko zlato rumeno, kljun svetlo modre barve. Raco smo opazili z razdalje približno 100 m, postopoma smo se ji približali na kakih 50 m. Po zaslugi daljnogleda, dobre vidljivosti in s Pareyevim priročnikom v roki je zamenjava s kako drugo vrsto izključena.

Na istem jezerskem okencu so se poleg nje zadrževali še dve mali beli čaplji, en primerek sive čaplje ter trije rečni galebi, od teh dva v lanskem mladostnem perju. Naj mi bo še dovoljeno, da se obregnem ob ime obravnavane vrste: ali je bila rasa »črnogoga«, kljub pozornemu opazovanju ne morem trditi, vsekakor pa ni bila »rjavka«; o rjavi barvi na njej ni bilo niti sledu. Ko smo se opazovanim ptičem še nekoliko približali, so se umaknili dlje na jezero; tudi racak je zletel v nizkem letu proti srednjemu delu jezera, se nekoliko preveč približal tam plavajočemu čolnu, sunkovito zavil v levo ter izginil v daljavi.

Pozneje sem izvedel, da se je ta dan (nedelja, 31. 5. 1992) tam mudilo kar nekaj skupin ornitologov, vendar mi ni znano, da bi še kdo opazoval samca črnogoge rjavke. Navedena rasa je v Sloveniji znana predvsem kot redek gost. Glede na to, da gnezdi visoko na severu Evrope, posebej vzbuja pozornost njeno pozno opažanje.

Peter Grošelj,
Godovič 124, 65280 Idrija

Pregled vodnih ptic in ujed Cerkniškega jezera; spremljanje številčnosti s poudarkom na preletu in prezimovanju

Survey of the waterfowl and birds of prey of Lake Cerknica with emphasis on their passage and wintering

Primož KMECL, Karin RIŽNER

1. UVOD

V zadnjem času je raziskovanje Cerkniskega jezera preraslo v oblikovanje celovite zasnove naravovarstvenega in krajinskega režima v okviru Notranjskega regijskega parka. S pričujočim člankom o preletu in prezimovanju vodnih ptic in ujed se pridružujeva skupnim naporom, da bi ovrednotili in opisali ptičji svet na jezeru.

Od prve sodobne raziskave ornitofavne jezera je minilo že dobrih dvanajst let (Gregori 1979). V vmesnem času je bilo nekaj organiziranih popisov ptic, predvsem v gnezditnem obdobju (kartiranje v okviru gnezditvenega ornitološkega atlasa (Geister 1983), in dva dokumentirana mladinska raziskovalna tabora (Anonimus 1987a, 1987b). Prezimovanje ptic je bilo raziskano v okviru, zimskega ornitološkega atlasa (Sovinc 1988). Kljub relativno pogostim obiskom in odkritjem nekaterih zanimivih gnezdilcev in redkih vrst pa so bila opazovanja omejena le na odkrivanje vrst in manj na dinamiko preleta in prezimovanja.

Najin namen je bil zbrati vse zanimivejše starejše podatke in jih ovrednotiti

v okviru ugotovljene dinamike številčnosti in nastalega seznama vrst. Želela sva tudi okvirno predstaviti metodo dela, čeprav je ta šele nastajala med delom samim. V članku predstavljava rezultate raziskave v letih 1991 in 1992 in zanimivejše starejše podatke.

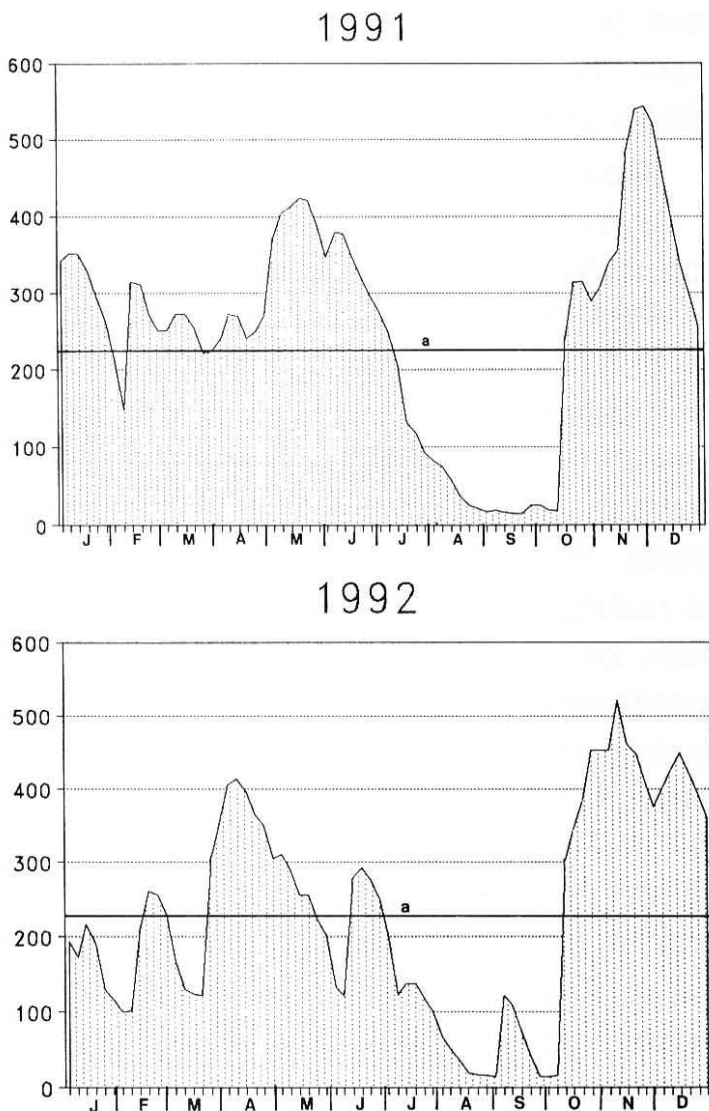
Razen nekaj izjem obravnavava ptice, ki so vezane na vodne oziroma močvirnate habitate ter ujede. Ne obravnavava ptic pevk.

Pomen raziskovanega predela je podrobneje razložen drugje v tej publikaciji, zato tudi kasneje v tekstu obravnavava samo ornitološki vidik glede na temo članka.

2. OPIS OPAZOVANEGA PODROČJA

Pomembnejši dejavniki, ki vplivajo na prelet in zimovanje ptic na Cerkniskem jezeru, so: 1. geografski dejavnik (bližina morja, zaprtost jezera); 2. klimatski dejavnik (zaradi poudarjenega celinskega podnebja hladnejša mikroklima, dinamika zaledenitve); 3. geološki dejavnik (razgibanost, globina jezera); 4. dejavnik stanja vode; 5. vegeta-

cijsko prehranjevalni dejavnik; 6. človeški dejavnik. Tudi podroben opis področja je podan drugje v tej publikaciji. Na sliki 1 podajava prikaz spreminjanja gladine jezera v času raziskave.

Slika 1: Nihanje višine vode v letih 1991/92; abscisa: pentadna časovna skala; ordinata: maksimum višine vode v dani pentadi (podatki HMZ R Slovenije). Približno okoli odčitka, označenega s črto (a), voda prestopi strugo Stržena.

Fig. 1: Oscillation of water-level in 1991/92; abscissa: pentad time scale; ordinate: max. water-level in given pentad. Line (a) indicates the point at which water overflows the bed of the Stržen stream.

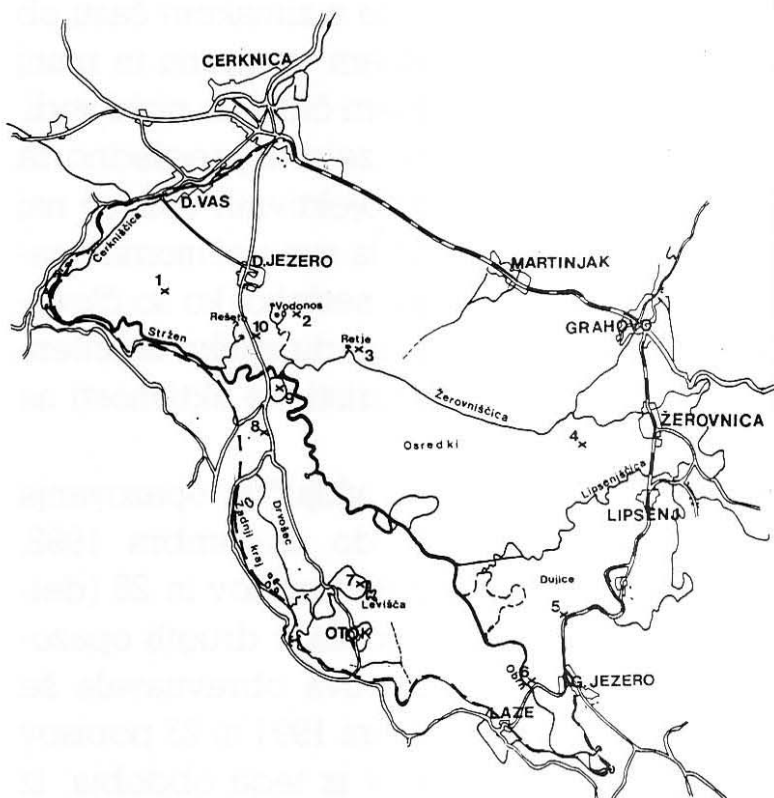
3. METODE DE LA

Meja opazovanega področja je označena na sliki 2. Pri popisovanju sva

pregledovala predvsem površino jezera in vlažna področja; suha področja sva pregledovala občasno.

Pri popisovanju ptic sva uporabljala točkovno metodo. Z vsake točke je mogoče pregledati del jezera, paziti je treba le na večje premike ptic. Ko je jezero pozimi in poleti zmanjšalo svoj obseg, sva delala tudi obhodne popise po področjih, ki sva jih določila predvsem glede na dostopnost. Podatke sva tudi pri točkovnem popisu zbirala po teh področjih, saj naju je zanimala tudi lokalna številčnost.

Pri delu sva opazovala z naslednjih točk (po priporočljivem vrstnem redu obhoda glede na položaj sonca): 1. Jezerska gmajna, 2. Vodonos, 3. Retje, 4.

Slika 2: Meje opazovanega področja (---) z vrisanimi opazovalnimi točkami (x)

Fig. 2: Border-line of the surveyed area (---) with marked observation points (x)

Predblatnica, 5. Dojice, 6. Obrh, 7. Levišča, 8. Kleni vrh, 9. Gorica, 10. Rešeto.

Opazovala sva predvsem v dopoldanskih urah, več popisov sva naredila tudi v zgodnjih jutranjih in večernih urah (o mraku, ura je bila odvisna od letnega časa) z namenom ugotoviti prisotnost vrst, ki na jezeru prenočujejo.

Pri opazovanju sva uporabljala standardno optično opremo (daljnogled 10 × 50, teleskopi 20–60 × 60, 15–45 × 50, 20–60 × 77).

Vplivov na natančnost štetja (bias) nisva mogla povsem izključiti in so tudi nujno nihali od obdobja opazovanja. Glavni objektivni vplivi so bili vreme (slaba vidljivost, valovi), višina vode (kolikšen del jezera je bil pokrit s trstjem), specifično obnašanje posamezne vrste (potapljanje). Tako je bilo štetje zelo natančno v zimskem času ob visoki vodi in jasnem vremenu in manj natančno v poletnem času ob nizki vodi, ko jezero postane zelo nepregledno za opazovanje. Od subjektivnih vplivov naj omeniva samo to, da sva večinoma opazovala v soboto ali nedeljo, ko so človeški posegi v naravno dinamiko najintenzivnejši (različne turistične aktivnosti na jezeru).

V ta članek sva vključila opazovanja od januarja 1991 do decembra 1992. Delo je obsegalo 87 popisov in 26 (delnih ali popolnih) popisov drugih opazovalcev. V razpravi sva obravnavala še 8 popisov pred letom 1991 in 23 popisov drugih opazovalcev iz tega obdobja, iz obeh obdobjev pa tudi precejšnje število posamičnih podatkov.

Številčnost sva prikazala kot odvisnost vsote pentadnih maksimumov (or-

dinata) od časovne pentadne skale (abscisa). Od 73 pentad je bilo obdelanih 62 (84,9 %). Neobdelane so ostale naslednje pentade: 2, 9, 16, 28, 34, 37, 38, 41, 42, 60, 61. Največ neobdelanih pentad je iz gnezditvenega obdobja, in tako na prikaz preleta in zimovanja slaba obdelava ni bistveno vplivala.

Zgodnejše podatke (literatura, pred l. 1991) sva vključila pri primerjalni razpravi že v sistematskem delu.

Ptice sva razvrstila glede na zbrane podatke v letih 91/92 v naslednje statusne kategorije: zimski gost, poletni gost, celoletni gost, preletni gost (spomladi, jeseni), gnezdilka, gnezditveno sumljiva vrsta. Pri nekaterih vrstah uporabljava iz različnih vzrokov oznako »neznan status«. Za vrste, za katere je bilo v zadnjih petdesetih letih zbranih od enega do treh opazovanj, uporabljava kategorijo naključni gost. Arbitrarno sva dodala še pridevnike redek, reden in maloštevilen. Podrobnejši obravnavi gnezditve sva se namerno izogibala, saj je obravnavana drugje v tej publikaciji. Pri oznaki preleta ne uporabljava samo oznake preletni gost spomladi oziroma jeseni, ampak npr. pri pobrežnikih tudi preletni gost poleti. Pri tem čas pojavljanja ni astronomsko omejen, pač pa je letni čas omenjen tako, da zajema kvantitativno čim večji del fenofaze (preleta). Tako se npr. kategorijo preletni gost spomladi tolmači tako, da večina preleta poteka spomladi, lahko pa se začne že pozimi. Tipičen primer je priba.

Morda sta prelet in zimovanje, kategoriji, ki sta uporabljeni v naslovu članka, preozki, saj sva opazovala čez vse

leto, tudi v gnezditvenem obdobju. Podatki iz gnezditvenega obdobja nam predvsem za race pri pazljivem opazovanju številčne dinamike (tudi relativne med spoloma) lahko dajo okvirno število verjetno gnezdečih parov. Rezultati pa so za zdaj samo okvirni in jih nisva podrobneje obdelovala. Prav tako je težko reči, koliko in kateri od opazovanih osebkov spadajo k tipičnim preletnikom in kateri h klatežem, oziroma je težko potegniti mejo med različnimi kategorijami.

4. SISTEMATSKI DEL

V tekstu uporabljava naslednje okrajšave: M: samec, F: samica, os.: osebek, ad-g: odrasli osebek v svatovskem perju, ad-z: odrasli osebek v zimskem perju, juv: juvenilno perje, lz: prvo zimsko perje, lp: prvo poletno perje, imm: nezrel osebek, C. j.: Cerknško jezero, dr: društveni izlet, Nmax: maksimalno število za omenjeno statusno kategorijo.

Podatke pred letom 1991 in podatke iz literature navajava v posebni rubriki, pri čemer praviloma ne navajava vseh podatkov, marveč samo zanimivejše, razen če ni drugače poudarjeno. Tu navajava tudi morebitne dodatne podatke iz leta 1993. Posebej omenjava tudi zanimivejše podatke iz opazovanj v letih 1991/1992.

Slovenska imena povzemava z nekaj izjemami iz dela Slovenske ptice (Geister 1980), znanstvena pa iz dela Die Limicola – Liste der Voegel der Westpalaearktis (Barthel, Hill 1988).

Mnogo dragocenih in doslej še neobjavljenih podatkov so nama prijazno od-

stopili (navajava tudi kratico avtorjev, ki jo uporabljava v tekstu): Enrico Benusi (EB), Luka Božič (LB), Matjaž Bratuš (MB), Iztok Geister (IG), Žiga Gombač (ŽG), Peter Grošelj (PG), Tomaž Jančar (TJ), Kajetan Kravos (KK), Slavko Polak (SP), Borut Rubinič (BR), Martin Schneider-Jacoby (MS), Jaka Smole (JS), Andrej Sovinc (AS), Dare Šere (DŠ), Peter Trontelj (PT), Al Vrezec (AV), za kar se jim lepo zahvaljujeva. Za pomoč se zahvaljujeva tudi vsem sodelavcem Ornitološkega tabora na Cerknškem jezeru 1992 in delavcem Hidrometeorološkega zavoda Republike Slovenije, ki so nama odstopili podatke o stanju vode.

4.1. Pregled vrst

RDEČEGRLI SLAPNIK *Gavia stellata*

Status: naključni gost

1. 2. 12. 1984, 2 os. (KK)

POLARNI SLAPNIK *Gavia arctica*

Status: redni preletni gost spomladi (Nmax = 6, ad-g, 3. 5. 91, redni preletni gost jeseni in pozimi (Nmax = 5, 6. 12. 91) (11 podatkov).

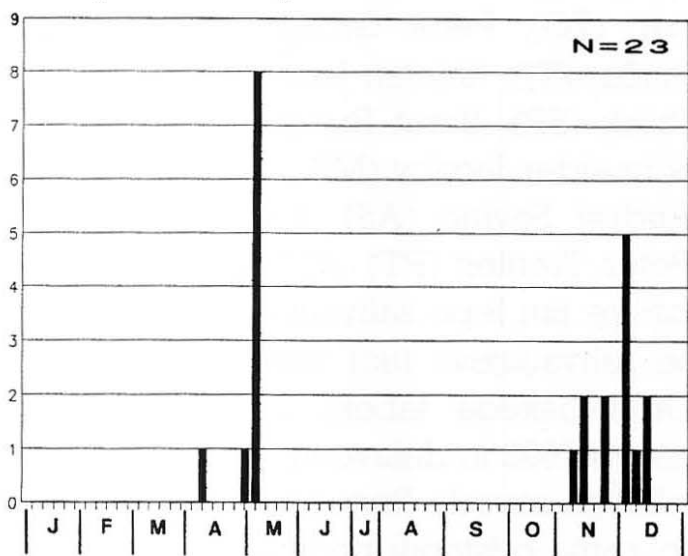
Zadržuje se predvsem na severnem delu jezera.

Na preletu spomladi je v svatovskem perju, jeseni in pozimi pa v zimskem.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 25. 11. 90, 7 os., ad-z; 15. 12. 90, 1 os.; 10. 11. 90, 4 os. (Bibič et al., 1992); 2. 12. 84, 1 os. (KK); 8. 12. 87, 7 os. (AS). Gregori (1979) omenja le dva stara podatka izpred več kot sto let.

Pojavlja se v istem času kot na obali (Škornik et al. 1990), število osebkov je sicer manjše, kljub temu pa je C. j.

poleg obale najpomembnejša zimska postaja v Sloveniji za to vrsto, tudi v primerjavi s štajerskimi vodnimi zbiralniki (Bibič 1988).

Slika 3: *Gavia arctica*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 3: *Gavia arctica*: sum of pentad peaks 1991/92

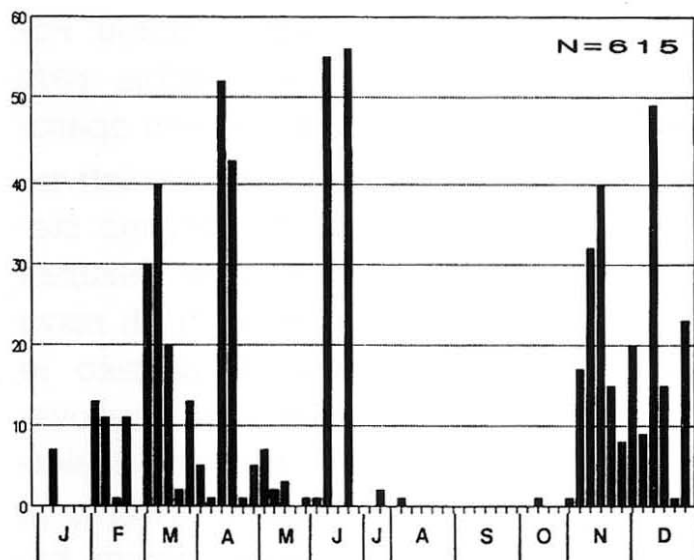
MALI PONIREK *Tachybaptus ruficollis*

Status: redni preletni gost spomladi (Nmax = 50, 12. 4. 92), gnezdilec, poletni gost, redni preletni gost jeseni (Nmax = 40, 21. 11. 92), redni zimski gost (Nmax = 25, 13. 12. 91) (47 podatkov).

V vseh fenofazah se zadržuje predvsem v trstju na sredini jezera in ob Dojicah. Najdemo ga tudi v Zadnjem kraju, kjer je bil mnogokrat edina opažena ptičja vrsta. Maksimuma v juniju: pojoči samci.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 14. 1. 89, 24 os. (SP); 15. 4. 90, 55 os.; 12. 12. 1973, 65 os. (Gregori 1979).

Vzroki za relativno majhno številčnost pozimi niso popolnoma jasni, dinamika številčnosti je podobna kot v Pesniški dolini (Gregori 1989).

Slika 4: *Tachybaptus ruficollis*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 4: *Tachybaptus ruficollis*: sum of pentad peaks 1991/1992

ČOPASTI PONIREK *Podiceps cristatus*

Status: redni preletni gost spomladi (Nmax = 30, 5. 4. 92), gnezdilec, poletni gost, preletni gost jeseni, redki in maloštevilni zimski gost (34 podatkov).

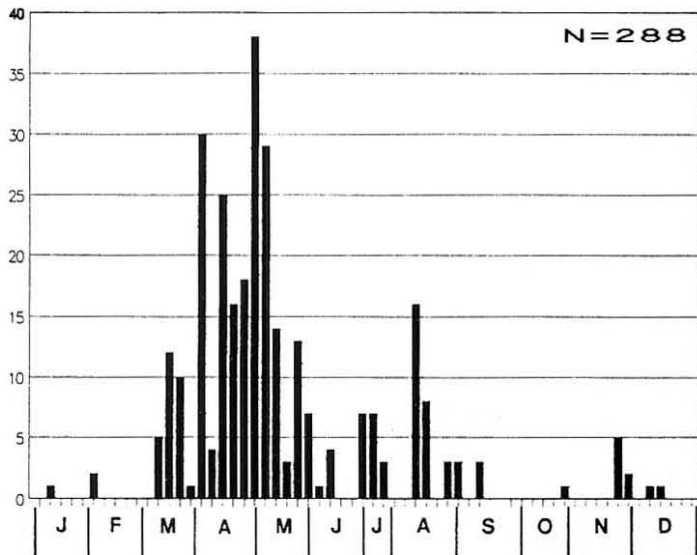
Na preletu in zimovanju se zadržuje na severnem delu jezera. Od srede marca se pojavljajo v parih, letujejo mladostni osebki.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: Gregori (1984) je prvič opazil gnezdenje v letu 1983; 8. 12. 87, 3 os. (AS); 24. 11. 90, 1 os. (AS).

SIVOGRLI PONIREK *Podiceps grise-gena*

Status: gnezdilec, poletni gost, redki in maloštevilni zimski gost (Nmax = 3, 12. 12. 92 (BR, AV)) (23 podatkov)

Zadržujejo se predvsem na Leviščih, izven časa gnezdenja pa na severnem delu jezera. Posebej zanimivi so gnezdilni podatki. Pri pomladanskem prihodu sva opazila največ 10 osebkov (5

Slika 5: *Podiceps cristatus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 5: *Podiceps cristatus*: sum of pentad peaks 1991/1992

parov) 20. 4. 92. Ponirki so se že svatbeno oglašali. Najzgodnejši datum opazovanja je 5. 4. 92, ko sva opazovala dva para. Avgusta predvsem juvenilni osebk.

Podatki: 21. 11. 92, 1 os., lz; 6. 12. 92, 1 os., ad-z.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 22. 9. 89 (Jančar 1991)

ZLATOUHI PONIREK *Podiceps auritus*

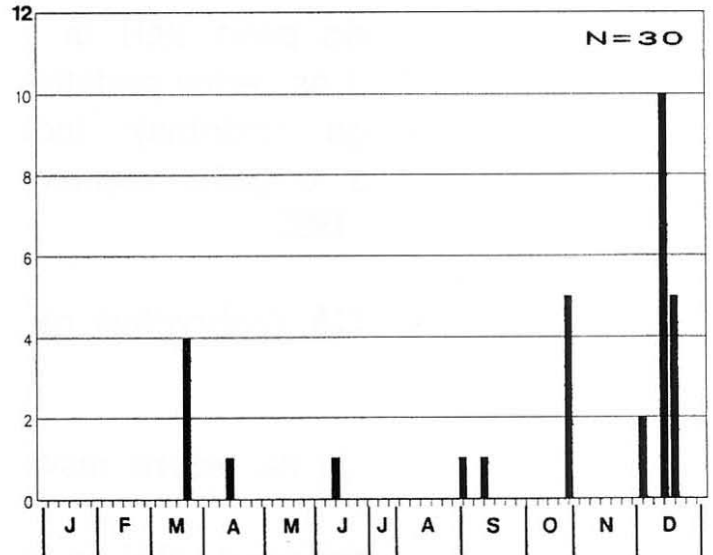
Status: naključni gost

1. 13. 1. 91 1 os. (Kmecl, Rižner 1991)

ČRNOGRLI PONIREK *Podiceps nigricollis*

Status: redek in maloštevilen preletni gost spomladi in jeseni, poletni gost, zimski gost (Nmax = 10, ad-z, 13. 12. 92) (10 podatkov).

Zadržujejo se na severnem delu jezera in v trstju. Spomladi svatovsko ali prehodno perje, poleti juvenilni osebki ali prehodno perje, od oktobra naprej

Slika 6: *Podiceps nigricollis*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 6: *Podiceps nigricollis*: sum of pentad peaks 1991/1992

zimsko perje.

Podatki: 8. 6. 91, 1, ad-g (PT); 12. 9. 92, 1, juv.

C. j. je pomembno prezimovališče za to vrsto v celinski Sloveniji.

VELIKI KORMORAN *Phalacrocorax carbo*

Status: maloštevilen in redek preletni gost spomladi in jeseni (5 podatkov).

Podatki: 29. 3. 92, 2 os., podvrsta *sinensis*; 5. 4. 92, 1 os.; 18. 10. 92, 1 os. (MS); 7. 11. 92, 3 os.; 21. 11. 92, 2 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 20. 3. 88, 2 os. (KK).

Verjetno je preplitva voda vzrok za redko pojavljanje te vrste, ki je drugače v Sloveniji pogosta na preletu in zimovanju.

VELIKA BOBNARICA *Botaurus stellaris*

Status: gnezditveno sumljiva vrsta, na Levišču sta ves junij 92 pela dva osebka (Polak 1992).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 11. 11. 90, 1 os. (edini podatek izven gnezditvenega obdobja); tudi Šere (1992) poroča o petju najmanj dveh samcev 24. 6. 1990.

MALA BOBNARICA *Ixobrychus minutus*

Status: neznan

V letih 91 in 92 je na jezeru nisva zasledila.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 6. 5. 75, 2 os., M, F (Gregori 1979); 10. 7. 87, 2 os., ad (Anonimus 1987b).

KVAKAČ *Nycticorax nycticorax*

Status: naključni gost (1 podatek)

1. 7. 5. 75, 2 os. (Gregori 1979)

2. 1. 5. 92, 1 os., imm

ČOPASTA ČAPLJA *Ardeola ralloides*

Status: redok in maloštevilen preletni gost spomladi (3 podatki).

Podatki: 9. 5. 92, 1 os.; 8. 6. 91, 1 os. (PT); 12. 5. 91, 1 os. (DŠ); 8. 5. 82, 1 os., M (IG); 8. 5. 87, 2 os. (KK); 9. 5. 87, 2 os. (KK).

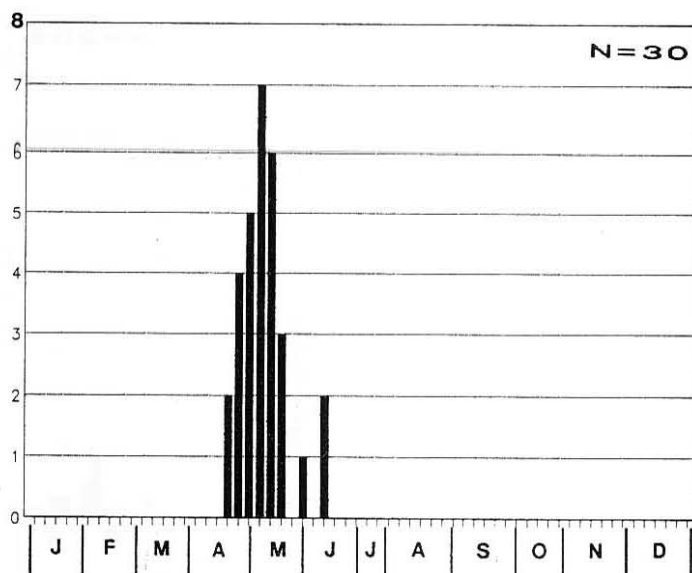
Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: tri podatke iz let 1974, 1975 in 1977 iz enakega obdobja kot novejši podatki omenja tudi Gregori (1979).

MALA BELA ČAPLJA *Egretta garzetta*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 6, 1. 5. 92; Nmax = 6, 9. 5. 92) (12 podatkov).

Najraje se zadržujejo na mokrih travnikih na severnem robu jezera.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v

Slika 7: *Egretta garzetta*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 7: *Egretta garzetta*: sum of pentad peaks 1991/1992

literaturi: 8. 5. 82, 2 os. (IG); 29. 4. 89, 1 os. (dr).

VELIKA BELA ČAPLJA *Egretta alba*

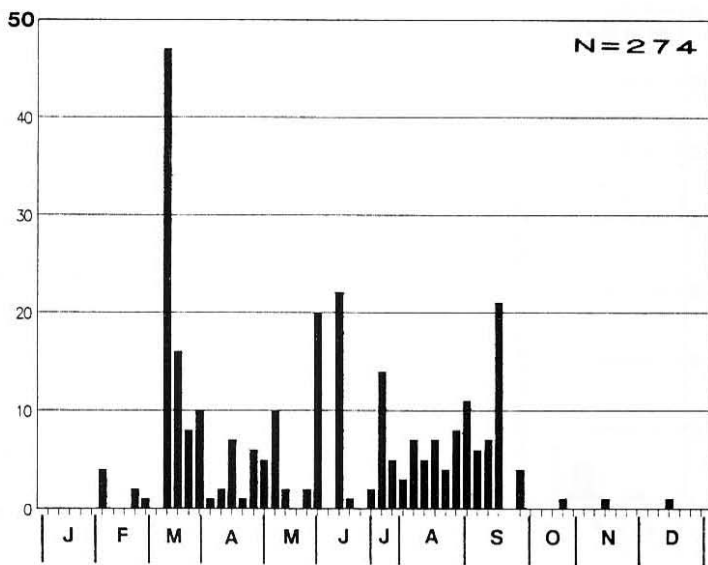
Status: redok in maloštevilen preletni gost jeseni (Nmax = 2, juv, 11. 10. 92), glede na starejše podatke tudi poletni gost (3 podatki).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 22. 9. 89, 2 os. (TJ); 15. 7. 90, 1 os. (TJ); 21. 10. 90, 2 os.; 26. 10. 90, 1 os. (IG); 2. 8. 90, 3 os. (Bibič et al., 1991); 4. 11. 90, 3 os. (KK).

SIVA ČAPLJA *Ardea cinerea*

Status: celoletni gost (Nmax = 39, 8. 3. 92; Nmax = 11, 6. 6. 92; Nmax = 12, 15. 9. 91) (49 podatkov)

Pozimi redka in maloštevilna, poleti so prisotne tudi ob nizki gladini vode (obilica hrane – mlade žabe). Ob Obrhu pri Lazah rade posedajo po smrekah. Zadržuje se na odročnih plitvinah po vsem jezeru. Opazni so viški zgodaj spomladi, junija in po končani gnezditvi.

Slika 8: *Ardea cinerea*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 8: *Ardea cinerea*: sum of pentad peaks 1991/1992

RJAVA ČAPLJA *Ardea purpurea*

Status: redok preletni gost spomladi (4 podatki).

Podatki: 28. 5. 92, 2 os. (EB); 3. 5. 91, 2 os.; 11. 5. 91, 1 os.; 8. 6. 91, 1 os. (PT)

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 29. 4. 89, 5 os. (dr); 24. 6. 90 2 os. (Šere 1992); 30. 5. 74, 1 os. (Gregori 1979); 30. 5. 75, 1 os. (Gregori 1979).

ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra*

Status: preletni gost, gnezditveno sumljiva vrsta (4 podatki).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 17. 7. 89, 3 os., 1 ad, 2 juv (IG); 24. 6. 90, 1 os. (Šere 1992); 10. 6. 81, 2 os. (Grošelj 1982); 3. 6. 90, 2 os. (Žgavec 1991); 28. 5. 86, 2 os., juv (Geister 1990); 8. 8. 86, 3 os., ad (Anonimus, 1986); 10. 6. 90, 4 os., 2 para (Žgavec 1991); 27. 5. 90, 4 os., dva para (Žgavec 1991); 29. 4. 89, 1 os. (dr).

Gregori (1979) jo omenja kot nekdanjo gnezdilko leta 1960.

BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia*

Status: preletni gost, gnezditveno sumljiva vrsta (1 podatek).

Podatki: 27. 4. 91, 2 os. (dr).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 14. 6. 85, 1 os. (IG); 28. 5. 86, 18 os. in par na dimniku (Geister 1990); 17. 4. 74, 1 os. (Gregori 1979); 3. 6. 77, 2 os., par išče hrano (Gregori 1979).

PLEVICA *Plegadis falcinellus*

Status: naključni gost

1. 25. 4. 88, 1 os. (KK)

ŽLIČARKA *Platalea leucorodia*

Status: naključni gost

1. 1. 5. 77, 2 os. (Gregori 1979)

2. 28. 4. 91, 2 os. (Grošelj 1991)

LABOD GRBEC *Cygnus olor*

Status: naključni gost

1. brez datuma, leto 1956 (Gregori 1979)

MALI LABOD *Cygnus columbianus*

Status: naključni gost

1. brez datuma, leto 1946 (Gregori 1979)

LABOD PEVEC *Cygnus cygnus*

Status: naključni gost

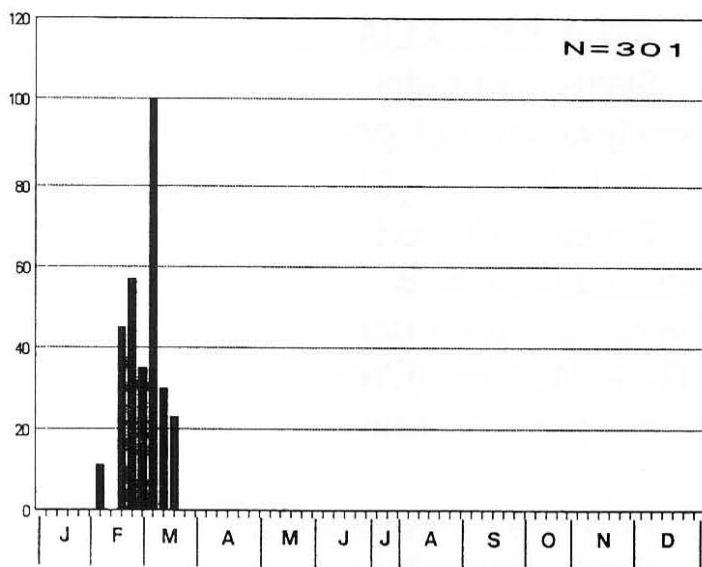
1. 10. 4. 1889 (Gregori 1979)
2. 15. 12. 1991, 1 os., ad (Kmecl, Rižner 1991)

NJIVSKA GOS *Anser fabalis*

Status: naključni gost

1. 11. 3. 74, 34 os. (Gregori 1979)
2. 1. 12. 91, 12 os. (AS)

SIVA GOS *Anser anser*

Slika 9: *Anser anser*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 9: *Anser anser*: sum of pentad peaks 1991/1992

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 100, 2. 3. 1991) (10 podatkov).

V letu 91 in 92 dve jati, približno ob istem času, obakrat podvrsta *anser*. Počivajo na ledu, hranijo se ob Strženu.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 20. 3. 1988, 16 os. (KK). Očitno gre za reden prelet, saj sva gosi opazovala tudi 27. 2. 1993 (7 os. ssp. *anser*).

BELOLIČNA GOS *Branta leucopsis*

Status: naključni gost

1. 23. 2.–17. 3. 91, 1 os. (MB, PK, KK, AS, DŠ) z barvnimi obročki (KK). Vedla se je precej zaupljivo, drugače v družbi s sivimi gosmi, domnevno tudi odletela z njimi.

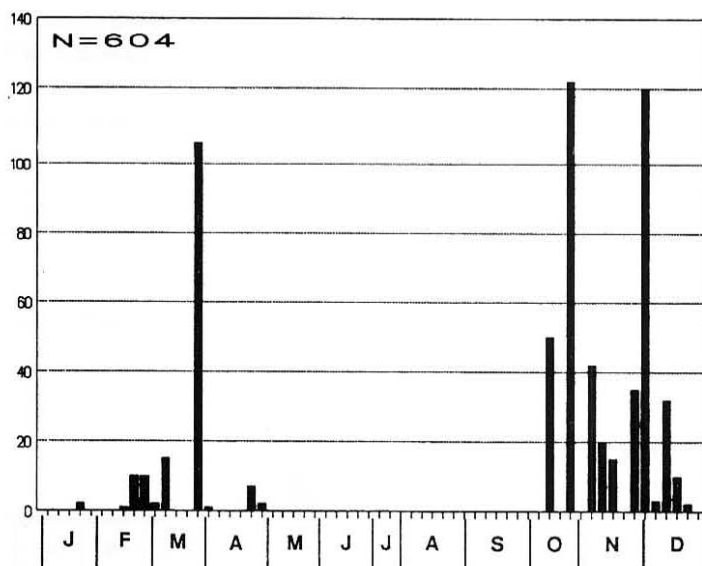
DUPLINSKA GOS *Tadorna tadorna*

Status: naključni gost

1. 25. 4. 1992, 1 os., F (Kmecl, Rižner 1992)

ŽVIŽGAVKA *Anas penelope*

Status: preletni gost spomladi

Slika 10: *Anas penelope*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 10: *Anas penelope*: sum of pentad peaks 1991/1992

(Nmax = 100, 10. 3. 91) in jeseni (Nmax = 100, 18. 10. 92), zimski gost (Nmax = 120, 6. 12. 92) (30 podatkov).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 18. 5. 76, 3 os., 2M, 1F (Gregori 1979), podatek je zanimiv zaradi poznega pojavljanja; 16. 1. 93, 2 os.

Žvižgavka jeseni pride prva od rac na preletu in je relativno številčna, nekaj osebkov ostane na zimovanju v družbi z mlakaricami, tudi ko jezero popolnoma zamrzne (struga Stržena).

KONOPNICA *Anas strepera*

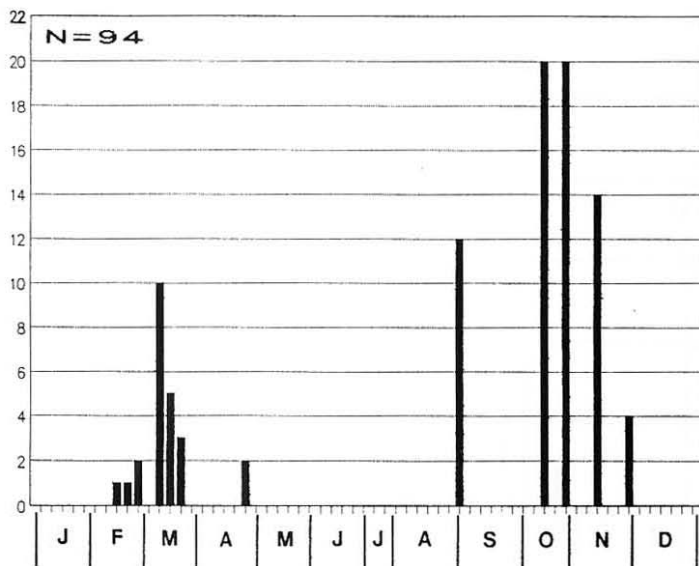
Status: neznan, posamezni podatki jeseni in spomladi (3 podatki).

Podatki: 17. 2. 91, 2 os.; 14. 11. 92, 4 os.; 17. 3. 91, 2 os., M, F (KK).

Možno je, da je bila konopnica do sedaj preprosto spregledana.

KREHELJC *Anas crecca*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 10, 8. 3. 92), poletni gost (Nmax = 12, juv, 1. 9. 92), preletni gost

Slika 11: *Anas crecca*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 11: *Anas crecca*: sum of pentad peaks 1991/1992

jeseni (Nmax = 20, 11. 10. 92; Nmax = 20, 18. 10. 92) (13 podatkov).

Običajno v družbi z mlakaricami. Preseneča popolna odsotnost v času gnezditve in pozimi.

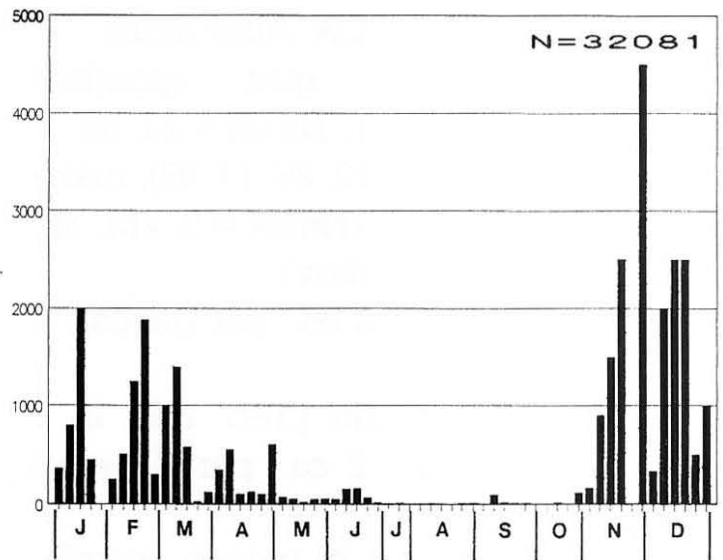
Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: Anonimus (1987b) navaja več primerkov iz začetka julija 1987. Gregori (1979) navaja opazovanje parov konec maja in omenja verjetno gnezditvev.

MLAKARICA *Anas platyrhynchos*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 1250, 16. 2. 91), gnezdilka, poletni gost, preletni gost jeseni (Nmax = 2500, 21. 11. 92; Nmax = 2500, 28. 11. 92), zimski gost (Nmax = 2500, 19. 12. 92) (75 podatkov).

Na preletu in zimovanju se zadržujejo v večji jati na sredini jezera, posamič pa na vsem jezeru.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 2. 8. 90, veliko os. (SP); 8. 9. 90, 50 os., Anonimus (1987b) navaja zadrževanje 100 os. v začetku julija 1987.

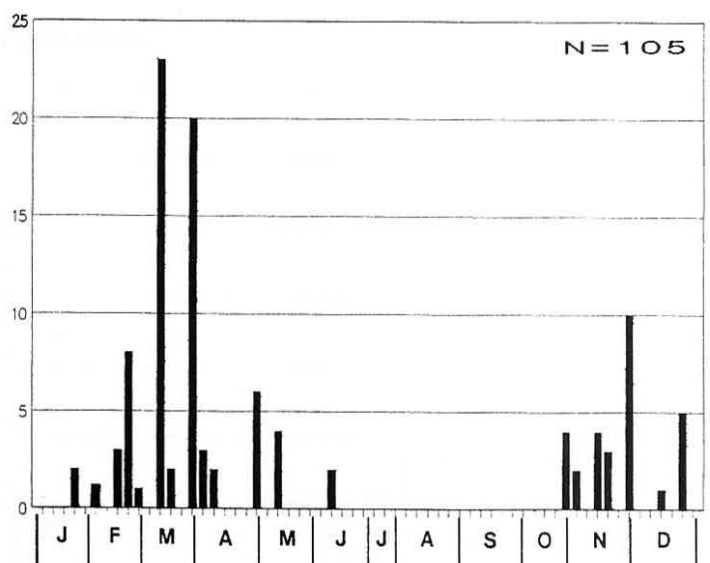

Slika 12: *Anas platyrhynchos*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 12: *Anas platyrhynchos*: sum of pentad peaks 1991/1992

Anonimus (1987a) pa omenja jato 200 os. v začetku avgusta 1986.

Na fenogramu je vidnih več viškov: najbolj izrazit pozno jeseni in zgodaj pozimi, povezan s prihodom na zimovanje in visokim nivojem vode, drugi, preletni, zgodaj spomladi, ki preide v gnezditveno populacijo, opazimo pa tudi zgodnji poletni višek, ko na jezeru gostujejo jate samcev.

Slika 13: *Anas acuta*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 13: *Anas acuta*: sum of pentad peaks 1991/1992

DOLGOREPA RACA *Anas acuta*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 20, 10. 3. 91; Nmax = 20, 30. 3. 91), jeseni (Nmax = 10, 28. 11. 92), maloštevilni zimski gost (Nmax = 5, 2M, 3F, 22. 12. 91) (23 podatkov).

Podatki: 9. 6. 91, 2 os., par (Jančar, v tisku).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 30. 5. 75, 2 os., par (Gregori 1979).

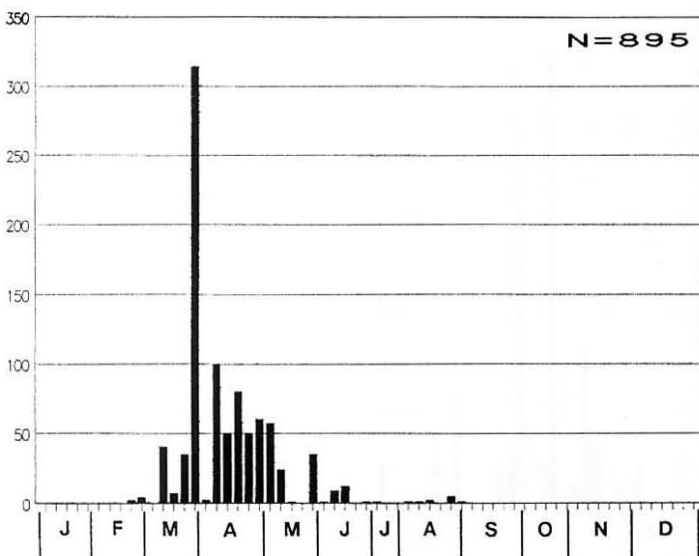
Neizrazit jesenski in tipičen spomladanski preletnik, pozni podatki nas spomnijo na možnost gnezditve.

REGLJA *Anas querquedula*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 300, 29. 3. 92), gnezdilka (33 podatkov).

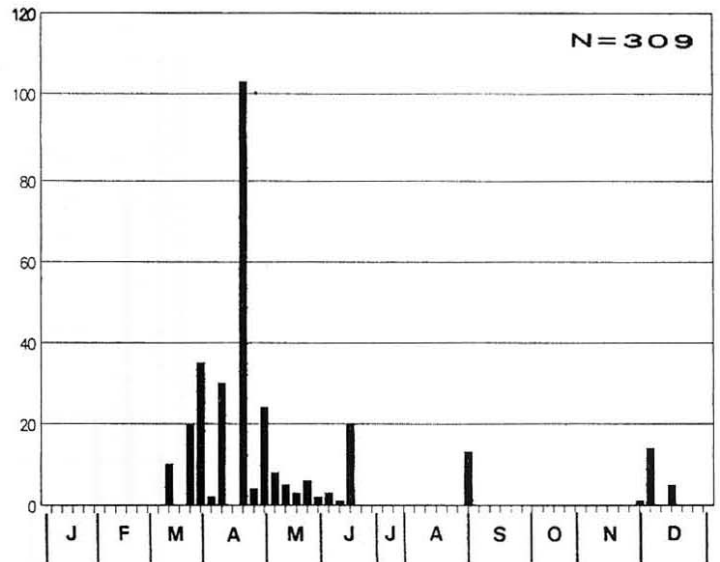
Juvenilni primerki opaženi med 25. 6. in 1. 9.

Vrsta se zelo rada zadržuje v trstju, zato je točnost štetja ob nizki vodi (poleti) vprašljiva.

Slika 14: *Anas querquedula*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 14: *Anas querquedula*: sum of pentad peaks 1991/1992

Slika 15: *Anas clypeata*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 15: *Anas clypeata*: sum of pentad peaks 1991/1992

RACA ŽLIČARICA *Anas clypeata*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 100, 20. 4. 92), poletni gost (Nmax = 13, juv, 1. 9. 92), preletni gost jeseni, zimski gost (Nmax = 14, 12M, 6. 12. 92) (24 podatkov).

Podatki: 13. 6. 91, 20 os., 10 parov.

Zadržuje se v družbi z mlakaricami.

TATARSKA ŽVIŽGAVKA *Netta rufina*

Status: naključni gost

1. 5. 6. 1975, 5 os., 2M, 3F (Geister 1990)

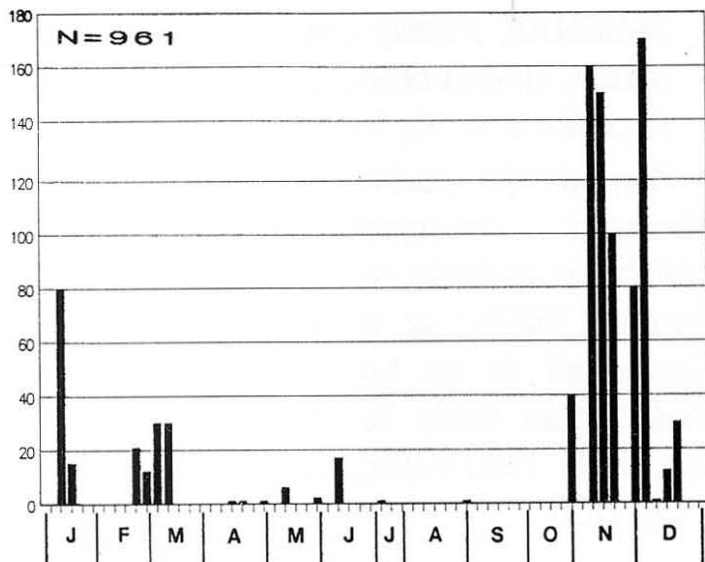
2. 7. 4. 1987, 2 os., par (Kazmierczak 1987)

SIVKA *Aythya ferina*

Status: preletni gost spomladi, poletni gost, preletni gost jeseni (Nmax = 150, 14. 11. 92), zimski gost (Nmax = 150, 6. 12. 92), gnezditveno sumljiva (30 podatkov).

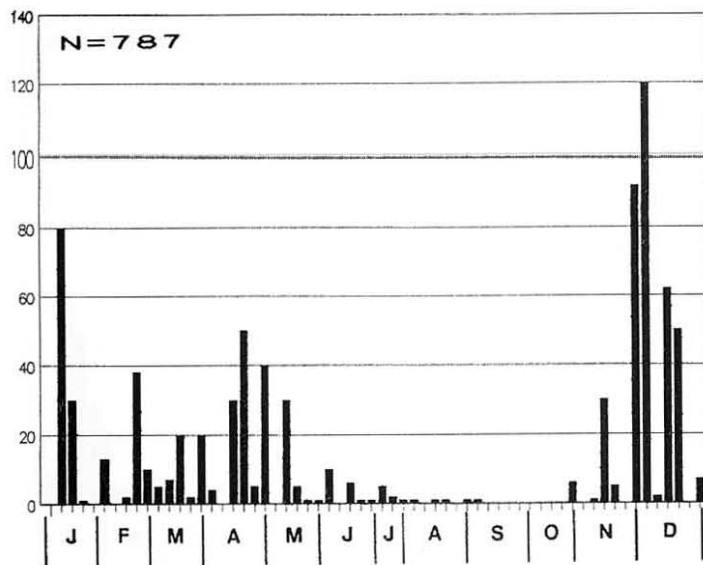
Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 12. 9. 89, 1 os. (TJ).

Slika 16: *Aythya ferina*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 16: *Aythya ferina*: sum of pentad peaks 1991/1992

Slika 17: *Aythya fuligula*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 17: *Aythya fuligula*: sum of pentad peaks 1991/1992

KOSTANJEVKA *Aythya nyroca*

Status: posamezna pojavljanja v gnezditvenem času in jeseni (3 podatki).

Podatki: 27. 4. 91, 3 os. (dr); 9. 6. 91, 2 os., par, (TJ); 25. 6. 92, 1 os., 14. 11. 92, 1 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 24. 6. 90, 2 os., (Šere 1992); 2. 8. 90, 2 os., par, (SP); 3. 8. 90, 2 os., ad, juv, (Žgavec, 1991); 5. 6. 92, 3 os. (Polak 1992); 20. 3. 88, 3 os. (KK).

ČOPASTA ČRNICA *Aythya fuligula*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 50, 20. 4. 92), poletni gost, preletni gost jeseni (Nmax = 90, 28. 11. 92), zimski gost (Nmax = 120, 6. 12. 92), gnezditveno sumljiva (53 podatkov).

Jate čopastih črnica se zadržujejo nad globljimi deli jezera (požiralniki, struga Stržena).

RJAVKA *Aythya marila*

Status: naključni gost

1. 8. 12. 91, 9 os. (Rubinič 1992)

2. 31. 5. 92, 1 os., M: ad-g (Grošelj, v tisku)

GAGA *Somateria mollissima*

Status: naključni gost

1. 7. 12. 91, 1 os., M: lz (dr)

ZIMSKA RACA *Clangula hyemalis*

Status: naključni gost

1. 11. 11.–2. 12. 90 max. 6 os. (AS) (Kmecl, Rižner, 1991)

V literaturi obstajajo še 3 podatki iz let 1858, 1890 in 1895 (Janžekovič 1984, Gregori 1979).

BELOLISKA *Melanitta fusca*

Status: naključni gost (3 podatki)

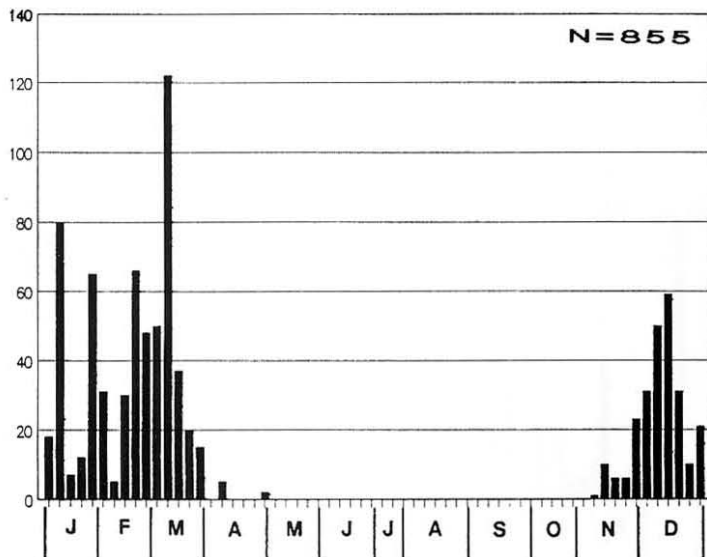
1. 2. 12. 84, 3 os., 2M, 1F (KK)

2. 30. 12. 84, 4 os., 2M, 2F, (KK)

3. 12. 1.–13. 1. 91, 9 os., M

ZVONEC *Bucephala clangula*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 100, 10. 3. 91), preletni gost jeseni (Nmax = 18, 18. 11. 92), zimski

Slika 18: *Bucephala clangula*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 18: *Bucephala clangula*: sum of pentad peaks 1991/1992

gost (Nmax = 80, 12. 1. 91) (41 podatkov).

Zadržuje se na globljih delih jezera (Obrh oziroma Stržen, požiralniki).

MALI ŽAGAR *Mergus albellus*

Status: preletni gost spomladi, zimski gost (6 podatkov).

Podatki: 23. 2. 91, 7 os.; 2. 3. 91, 2 os.; 16. 3. 91, 4 os.; 22. 3. 91, 4 os.; 30. 3. 91, 4 os.; 25. 1. 92, 1 os.; 17. 3. 91, 3 os. (KK).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 10. 3. 88, 3 os., F, (Kazmierczak 1988).

SREDNJI ŽAGAR *Mergus serrator*

Status: redek in maloštevilen preletni gost spomladi in jeseni, redek in maloštevilen zimski gost (3 podatki).

Podatki: 5. 4. 92, 2 os., M; 21. 11. 92, 1 os., ad-z/ad-g; 5. 12. 92, 1 os., F (SP).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 8. 12. 87, 4 os., 2M, 2F (AS); 24. 11. 90, 1 os. (AS).

SRŠENAR *Pernis apivorus*

Status: gnezditveno sumljiv

Podatki: 9. 6. 91, 1 os.; 15. 9. 91, 3 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: omenjata ga Anonimus (1987a) iz začetka avgusta 1986 in Anonimus (1987b) iz začetka julija 1987. Opazovali so ga tudi v začetku junija 1992 (Polak 1992). Zanimiv je tudi podatek 15. 5. 1960 (Gregori 1979); 14. 6. 85, 1 os. (IG).

ČRNI ŠKARNJEK *Milvus migrans*

Status: naključni gost

1. 7. 8. 86 1 os. (Anonimus 1987a)

2. 11. 5. 91 1 os.

RJAVI ŠKARNJEK *Milvus milvus*

Status: naključni gost

1. 7. 6. 92, 1 os. (Polak 1992)

OREL KAČAR *Circaetus gallicus*

Status: gnezditveno sumljiv

Podatki: 27. 4. 92, 2 os. (dr); 28. 5. 92, 1 os. (EB); 23. 9. 92, 1 os. (SP).

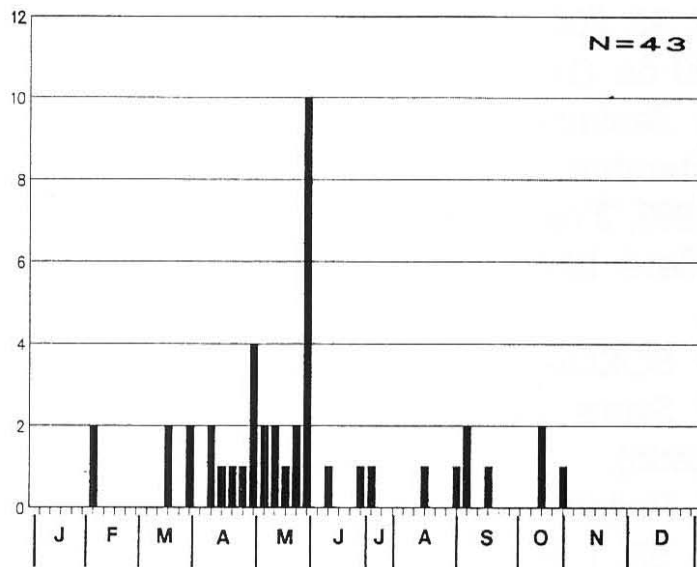
Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 17. 7. 89, 2 os., par na lovu (IG); 25. 7. 89, 2 os., par (IG); 8. 9. 90, 1 os.; 5. 7. 87, 1 os. (Anonimus 1987b).

RJAVI LUNJ *Circus aeruginosus*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 10, 28. 5. 92 (EB)), preletni gost jeseni, gnezditveno sumljiv (25 podatkov).

Poleti sva stalno opazovala eno samico, 31. 8. 91 pa en črn juvenilni primer.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 17. 7. 89, 1 os., F (IG).

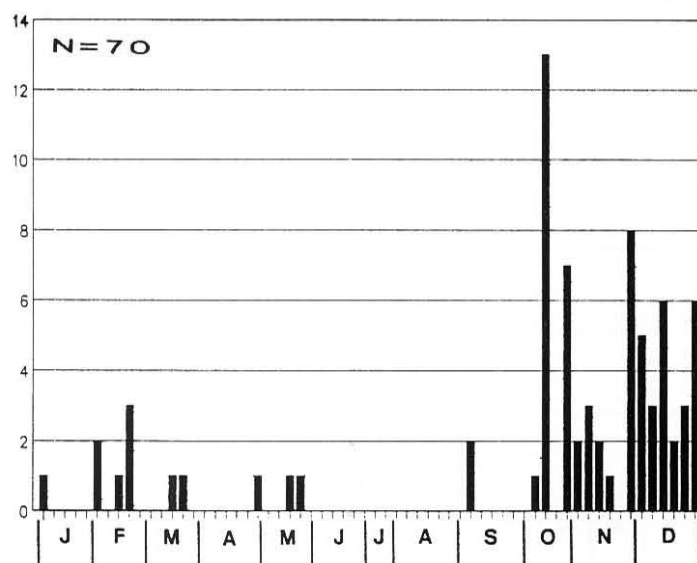
Slika 19: *Circus aeruginosus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 19: *Circus aeruginosus*: sum of pentad peaks 1991/1992

PEPELASTI LUNJ *Circus cyaneus*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 3, 22. 2. 92), preletni gost jeseni (Nmax = 13, 11. 10. 92), zimski gost (Nmax = 6, 12. 12. 92 (BR, AV)) (29 podatkov).

Zadržujejo se predvsem na poljih med Martinjakom in Dolenjim jezerom in na Cerkniškem polju.

Slika 20: *Circus cyaneus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 20: *Circus cyaneus*: sum of pentad peaks 1991/1992

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 20. 3. 88, 2 os., F, M (KK).

Kljub večkratnemu opazovanju proti mraku v zimskem času, prenočevališča nisva odkrila.

MOČVIRSKI LUNJ *Circus pygargus*

Status: preletni gost spomladi in jeseni (5 podatkov).

Podatki: 22. 2. 92, 1 os., F; 27. 4. 92, 1 os., M (dr); 24. 5. 92, 1 os., F; 23. 9. 92, 1 os., F (SP); 14. 11. 92, 1 os., F.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 5. 7. 51, 1 os., M (Gregori 1979); 29. 4. 89, 1 os., M (dr).

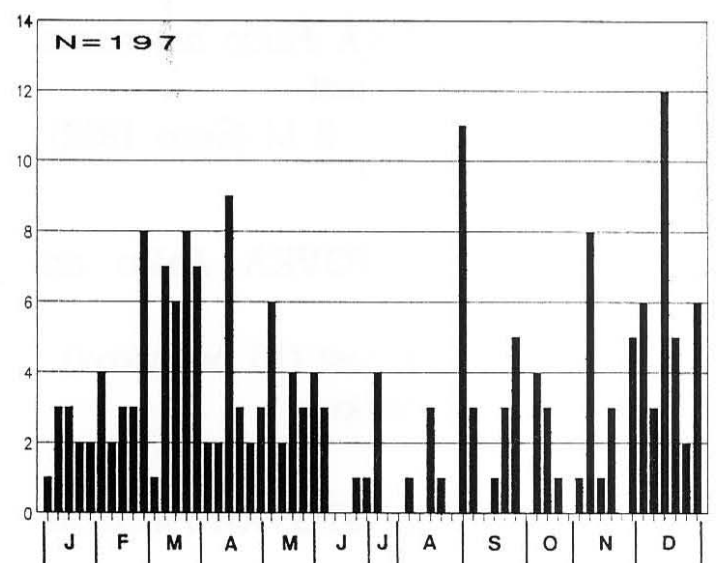
KRAGULJ *Accipiter gentilis*

Status: celoletni gost (12 podatkov).

Na jezeru se zadržujejo posamezni osebki, ki se tam hranijo.

SKOBEC *Accipiter nisus*

Status: celoletni gost (7 podatkov), med 10. 3. in 26. 9. ga na jezeru nisva opazila.

Slika 21: *Buteo buteo*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 21: *Buteo buteo*: sum of pentad peaks 1991/1992

KANJA *Buteo buteo*

Status: celoletni gost (Nmax = 10, 13. 12. 92; Nmax = 10, 1. 9. 92; Nmax = 8, 1. 3. 92 (BR, AV)) (70 podatkov).

Posebno zanimiva sta višek na začetku septembra in pozno jesenski višek.

KOCONOGA KANJA *Buteo lagopus*

Status: naključni gost

1. 21. 4. 91, 1 os. (KK)

VELIKI KLINKAČ *Aquila clanga*

Status: naključni gost

1. 26. 12. 89, 1 os. (KK)

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*

Status: naključni gost

1. 20. 3. 88, 1 os., juv. (KK)

RIBJI OREL *Pandion haliaëtus*

Status: naključni gost

1. 12. 5. 78, 1 os. (Gregori 1979)

Glavni vzrok odsotnosti te vrste je verjetno nizka voda v času preleta.

JUŽNA POSTOVKA *Falco naumanni*

Status: naključni gost

1. 29. 4. 89, 15 os., 2 M (Šere 1992)

NAVADNA POSTOVKA *Falco tinnunculus*

Status: celoletni gost (16 podatkov).

Posamezni primerki.

RDEČENOGA POSTOVKA *Falco vespertinus*

Status: redok preletni gost spomladi (4 podatki).

Podatki: 27. 4. 91, 1 os., M (dr); 24.

5. 92, 200 os.; 30. 5. 92, 50 os.; 11. 5. 91, 30 os. (DŠ).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 8. 5. 1987, 18 os. (KK); 29. 4. 1989, 2 os. (Šere 1992); 10. 5. 90, 320 os. (Šere 1990).

SOKOLIČ *Falco columbarius*

Status: neznan; naključni gost (3 podatki).

Podatki: 1. 12. 91, 1 os., M (AS); 23. 9. 92, 1 os. (SP); 18. 10. 92, 1 os. (MS); 18. 10. 92, 1 os., F.

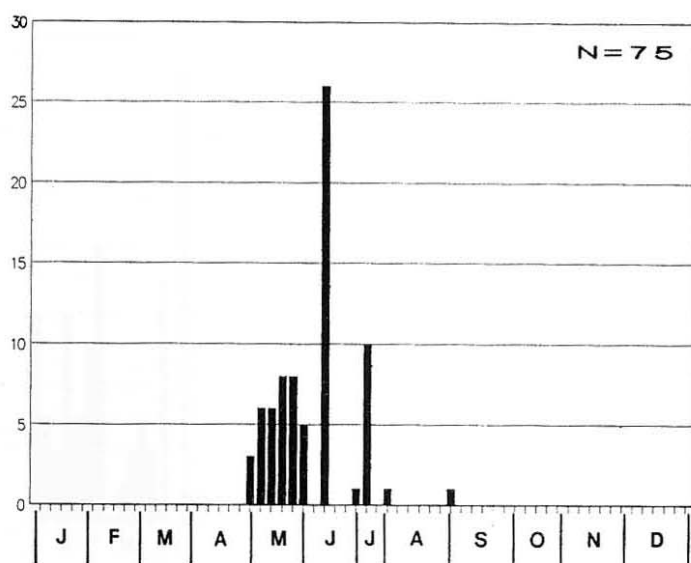
Verjetno ta vrsta ni tako redka, le poznamo je ne dovolj.

ŠKRJANČAR *Falco subbuteo*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 26, 28. 6. 91 (PT)), poletni gost, gnezditveno sumljiv (17 podatkov).

Podatki: 1. 9. 92, 1 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 3. 8. 86, 5. 8. 86, 6. 8. 86, 1 os. (Anonimus 1987a); 22. 9. 89, 1 os. (TJ).

Slika 22: *Falco subbuteo*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 22: *Falco subbuteo*: sum of pentad peaks 1991/1992

JEREBICA *Perdix perdix*

Status: neznan; naključni gost

1. 14. 3. 74, 2 os., par (Gregori 1979)

PREPELICA *Coturnix coturnix*

Status: gnezdilka

Izvangnezditveni podatek: 4. 9. 92, 1 os., poje

MOKOŽ *Rallus aquaticus*

Status: gnezdilka

Izvangnezditveni podatek: 12. 12. 73, 1 os. (Gregori 1979)

GRAHASTA TUKALICA *Porzana porzana*

Status: preletni gost spomladi, gnezdilka

Izvangnezditveni podatki: 27. 4. 92, 1 os.; 1. 5. 92, 3 os.; 1. 9. 92, 1 os.

MALA TUKALICA *Porzana parva*

Status: preletni gost spomladi, gnezditveno sumljiva (2 podatka).

Podatki: 1. 5. 92, 1 os., F; 6. 6. 92, 1 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: Polak (v tej publikaciji) omenja dva samca, ki sta se svatovsko oglašala na začetku junija 1992.

KOSEC *Crex crex*

Status: gnezdilka

Prvo petje 9. 5. (1992).

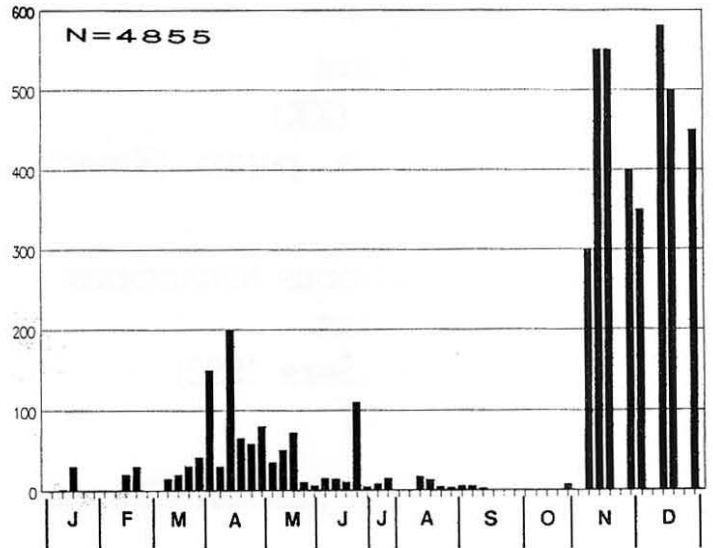
ZELENONOGA TUKALICA *Gallinula chloropus*

Status: gnezdilka

Podatki med 15. 4. in 10. 8.

ČRNA LISKA *Fulica atra*

Status: preletni gost spomladi

Slika 23: *Fulica atra*: vsota pentadnih viškov 1991/1992Fig. 23: *Fulica atra*: sum of pentad peaks 1991/1992

(Nmax = 200, 12. 4. 92), gnezdilka, preletni gost jeseni (Nmax = 550, 14. 11. 92), zimski gost (Nmax = 500, 13. 12. 92; Nmax = 500, 19. 12. 92) (52 podatkov).

Na preletu in zimovanju se zadržujejo v trstju po vsem jezeru in v bližini Dojic. Gnezdi tudi v Zadnjem kraju.

Prvi datum valjenja: 25. 4. V juniju opaženih največ 110 osebkov – 23. 6. 91. Juvenilne osebkove sva opazovala med 25. 6. in 8. 9.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 2. 8. 90, veliko os. (SP).

Na fenogramu se kažejo razlike med pojavljanjem črne liske na C. j. in pojavljanjem na Zbiljskem in Trbojskem jezeru (Trontelj 1992) oziroma v Škocjanskem zatoku (Škornik 1987). Novembra število ptic hitro (takoj, ko je površina jezera dovolj velika) doseže raven zimovanja, ki mu januarja sledi drastičen padec števila, zaradi ponavadi zelo nagle poledenitve. Visoke pomladne vode še ujamejo del selitve, ki pa se kmalu skrči na gnezdečo populacijo.

ŽERJAV *Grus grus*

Status: naključni gost

1. 17. 3. 85, 17 os. (KK)

2. 10. 3. 91, 3 os. pojejo (Kmecl, Rižner 1991)

POLOJNIK *Himantopus himantopus*

Status: naključni gost

1. 12. 5. 91, 1 os. (Šere 1992)

2. 9. 5. 92, 1 os., M

RJAVA KOMATNA TEKICA *Glareola pratincola*

Status: naključni gost

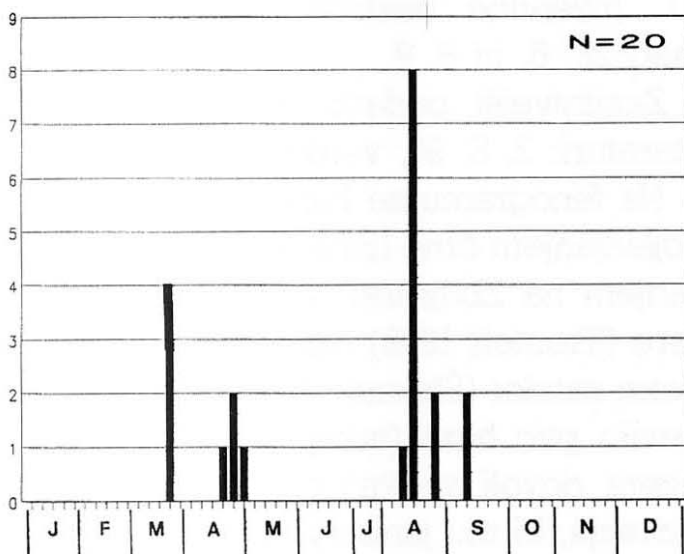
1. 30. 5. 92, 1 os. (Kmecl, Rižner 1992)

Med (valečimi) pribami je bila opažena tudi na avstrijskem Koroškem (Wruss 1992).

MALI DEŽEVNIK *Charadrius dubius*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 3, ad-g, 22. 3. 92) in poleti (Nmax = 5, 4 juv, 1 M: ad-g, 16. 8. 92) (10 podatkov).

Spomladi na vlažnih travnikih po vsem jezeru, poleti izključno na Rešetju. Poleti večinoma juvenilni osebk.

Slika 24: *Charadrius dubius*: vsota pentadnih viškov 1991/1992Fig. 24: *Charadrius dubius*: sum of pentad peaks 1991/1992KOMATNI DEŽEVNIK *Charadrius hiaticula*

Status: maloštevilen preletni gost spomladi in poleti (7 podatkov).

Podatki: 16. 3. 91, 1 os.; 25. 8. 91, 1 os.; 8. 9. 91, 5 os. (AS); 8. 9. 91, 1 os., juv; 9. 9. 91, 1 os. (AS); 1. 8. 92, 1 os., juv; 24. 3. 91, 6 os. (DŠ).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 10. 5. 86, 6 os., 1 M (Geister 1986); 28. 5. 86, 2 os. (IG).

ZLATA PROSENKA *Pluvialis apricaria*

Status: naključni gost

1. 14. 3. 74, pribl. 50 os. (Gregori 1979)

2. 14. 3. 92, 1 os.

Zanimivo datumsko ujemanje edinih dveh opazovanj, oddaljenih 18 let.

ČRNA PROSENKA *Pluvialis squatarola*

Status: naključni gost

1. 1. 9. 92, 1 os.

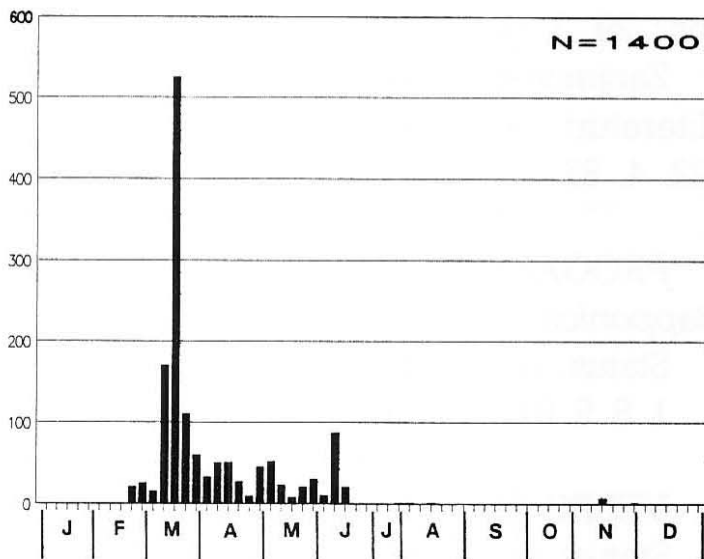
PRIBA *Vanellus vanellus*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 500, v eni jati, 14. 3. 92), gnezdilka, poletni gost, maloštevilen in reden preletni gost jeseni (Nmax = 7, 14. 11. 92) (34 podatkov).

Podatki: 30. 11. 91, 1 os.

Fenogram nam kaže izrazit vrh sredi marca, ki se kmalu izravna v gnezdečo populacijo. Poleti so bili opaženi le posamezni primerki, opazna pa sta tudi dva podatka iz novembrskega preleta iz dveh zaporednih let.

V letu 1993 sva 7 os. opazovala že 14. 2.

Slika 25: *Vanellus vanellus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 25: *Vanellus vanellus*: sum of pentad peaks 1991/1992

VELIKI PRODNIK *Calidris canutus*

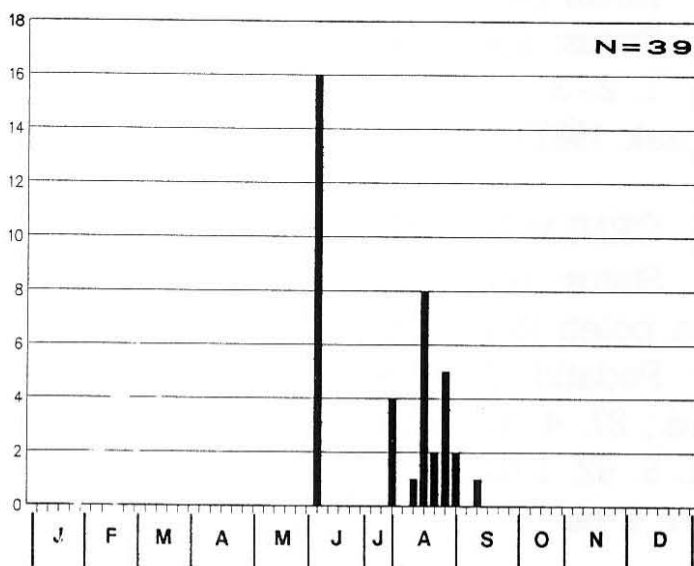
Status: naključni gost

1. 29. 3. 92, 1 os. (Kmecl, Rižner 1992)

PEŠČENEC *Calidris alba*

Status: naključni gost

1. 31. 8.–1. 9. 91, 1 os., juv (Kmecl, Rižner 1992)

Slika 26: *Calidris minuta*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 26: *Calidris minuta*: sum of pentad peaks 1991/1992

MALI PRODNIK *Calidris minuta*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 16, 2. 6. 92 (Polak, v tisku) in poleti (Nmax = 5, 25. 8. 91 (Kmecl, Rižner 1992)) (10 podatkov).

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 29. 4. 89, 2 os. (dr).

SRPOKLJUNI PRODNIK *Calidris ferruginea*

Status: naključni gost

1. 8. 9. 91, 1 os. (AS)

SPREMENLJIVI PRODNIK *Calidris alpina*

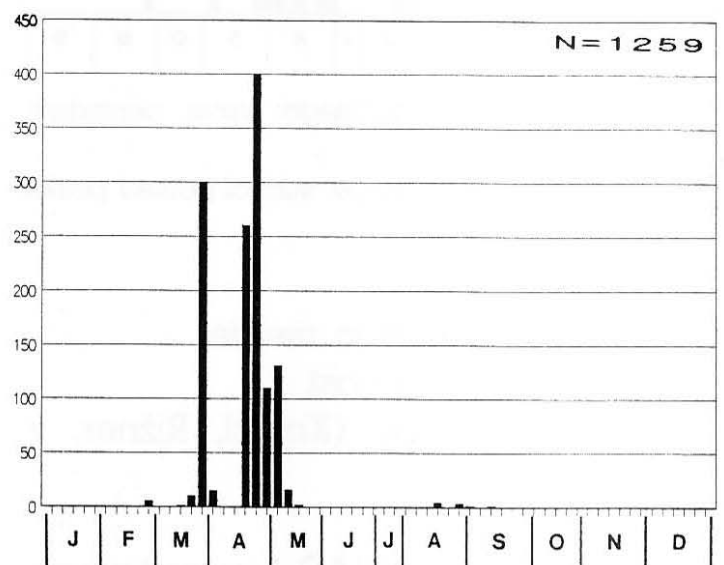
Status: preletni gost poleti (5 podatkov).

Podatki: 31. 8. 91, 2 os.; 1. 9. 91, 1 os.; 8. 9. 91, 1 os.; 9. 9. 91, 1 os.; 1. 8. 92, 2 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 25. 4. 87 (KK).

TOGOTNIK *Philomachus pugnax*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 300 v jati, 29. 3. 92; 400 v jati, 25. 4. 92) in poleti (20 podatkov).

Slika 27: *Philomachus pugnax*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 27: *Philomachus pugnax*: sum of pentad peaks 1991/1992

Poleti posamezni primerki. Spomladi se zadržujejo ob Obrhu in Dojicah.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 8. 5. 82, 400 os. (IG).

PUKLEŽ *Limnocryptes minimus*

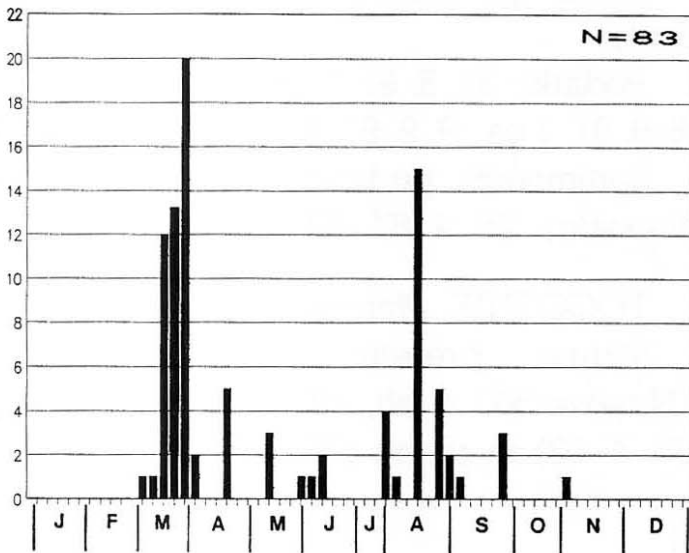
Status: naključni gost

1. 24. 3. 91, 1 os. (DŠ)

KOZICA *Gallinago gallinago*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 20 v jati, 29. 3. 92), gnezdilka, preletni gost poleti (Nmax = 14 v jati, 16. 8. 92) (22 podatkov).

Podatki: 2. 11. 91, 1 os.

Slika 28: *Gallinago gallinago*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 28: *Gallinago gallinago*: sum of pentad peaks 1991/1992

ČOKETA *Gallinago media*

Status: naključni gost

1. 1. 5. 92, 1 os. (Kmecl, Rižner, v tisku)

ČRNOREPI KLJUNAČ *Limosa limosa*

Status: rederek preletni gost spomladi (3 podatki).

Podatki: 10. 3. 91, 10 os.; 22. 3. 92, 4

os.; 29. 3. 92, 7 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 14. 3. 74, 1 os. (Gregori 1979); 22. 4. 87, 7 os. (Šere 1989).

PROGASTOREPI KLJUNAČ *Limosa lapponica*

Status: naključni gost

1. 8. 9. 91, 1 os. (Kmecl, Rižner 1992)

VELIKI ŠKURH *Numenius arquata*

Status: rederek preletni gost spomladi, gnezditveno sumljiv, rederek zimski gost (6 podatkov).

Prvi datum opažanja 6. 4., nato opažanja na začetku junija (Polak, v tisku). Zimski podatek: 13. 12. 92, 1 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 3. 8. 86, 1 os. (Anonimus 1987a); 7. 8. 86, 1 os. (Anonimus 1987a), 3. 4. 87, 1 os. (Erman 1987); 10. 3. 88, 9 os. (Kazmierczak 1988); 20. 3. 88, 6 os. (KK). Gregori (1979) ga omenja tudi kot gnezdilca.

MALI ŠKURH *Numenius phaeopus*

Status: naključni gost

1. 2.-3. 4. 87, maks. 10 os. (Kazmierczak 1987)

ČRNI MARTINEC *Tringa erythropus*

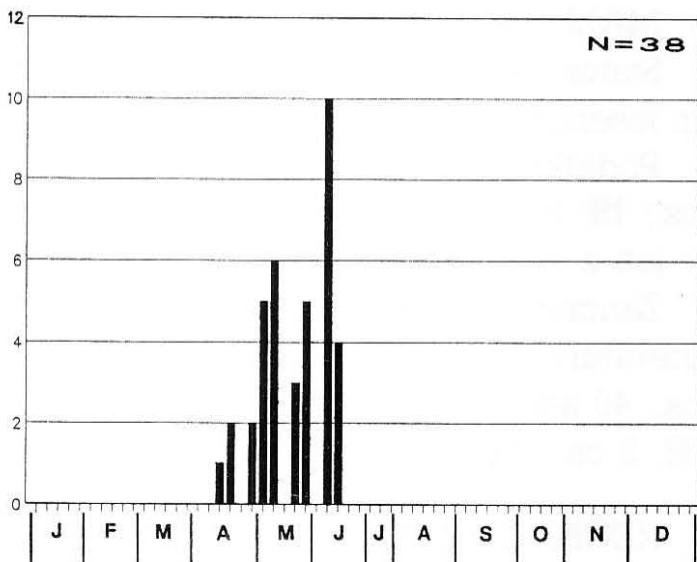
Status: rederek preletni gost spomladi in poleti (8 podatkov).

Podatki: 20. 4. 91, 1 os.; 20. 4. 92, 4 os.; 27. 4. 91, 5 os. (dr); 1. 5. 92, 1 os.; 1. 9. 92, 1 os.; 8. 9. 91, 1 os. (AS); 25. 8. 91, 2 os.; 1. 9. 91, 1 os.

RDEČENOGLI MARTINEC *Tringa totanus*

Status: gnezdilka (11 podatkov).

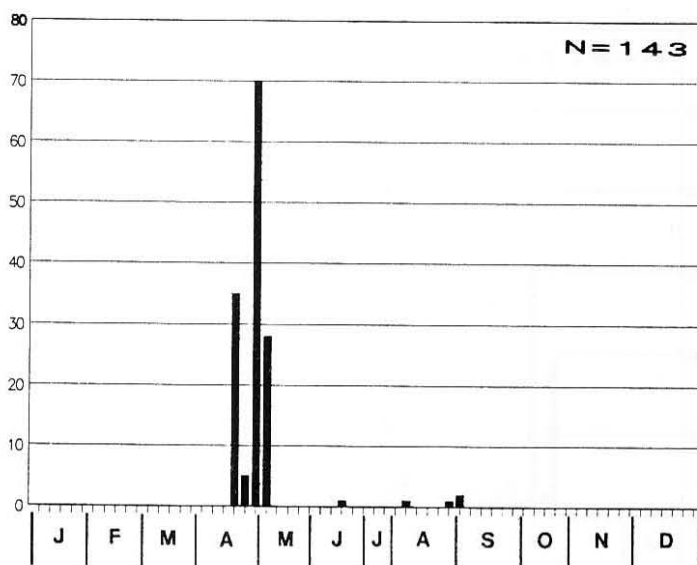
Slika 29: *Tringa totanus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 29: *Tringa totanus*: sum of pentad peaks 1991/1992

Opazovanja so omejena na gnezdilno obdobje, v tem času sva opazovala tudi več negnezdečih osebkov.

ZELENONOGI MARTINEC *Tringa nebularia*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 50 v jati, 27. 4. 91 (dr)) in poleti, poletni gost (12 podatkov).

Slika 30: *Tringa nebularia*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 30: *Tringa nebularia*: sum of pentad peaks 1991/1992

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 28. 5. 86, 3 os. (IG).

PIKASTI MARTINEC *Tringa ochropus*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 15, 25. 4. 92) in poleti, zimski gost (Nmax = 6, 27. 1. 91 (Kmecl, Rižner 1991)) (7 podatkov).

Avgusta opazovani juvenilni osebki.

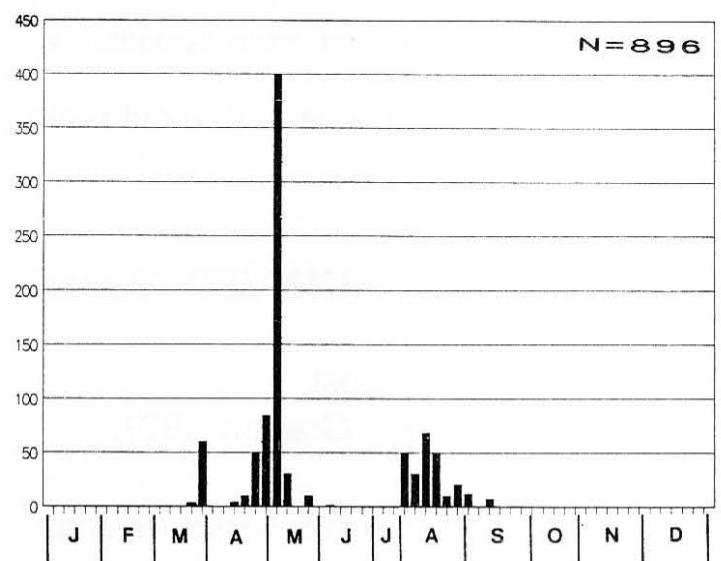
Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 6. 7. 87, 1 os. (Anonimus 1987b); 8. 7. 87, 3 os. (Anonimus 1987b); 10. 7. 87, 3 os. (Anonimus 1987b).

MOČVIRSKI MARTINEC *Tringa glareola*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 400, 1. 5. 92) in poleti (Nmax = 68, 10. 8. 91) (23 podatkov).

Podatki: 30. 3. 91, 60 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 8. 7. 87, 5 os. (Anonimus 1987b); Gregori (1979) ga omenja kot

Slika 31: *Tringa glareola*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 31: *Tringa glareola*: sum of pentad peaks 1991/1992

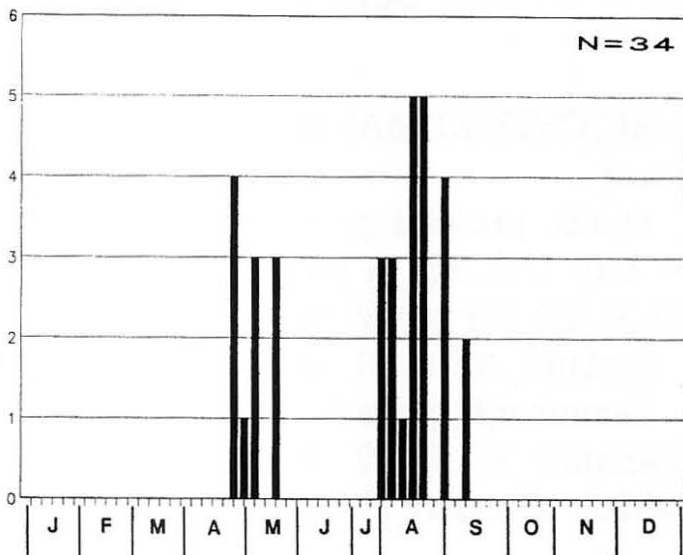
maloštevilnega gosta in verjetnega gnezdilca.

Višek v 18. pentadi (30. 3.) je bil verjetno posledica izredno slabega in hladnega vremena. Nesimetrična oblika poletnega fenograma je posledica slabe obdelave v juliju.

MALI MARTINEC *Actitis hypoleucos*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 4, 25. 4. 92) in poleti (Nmax = 5, 16. 8. 92; Nmax = 5, 23. 8. 92) (14 podatkov).

Opazovani posamični osebki.

Slika 32: *Actitis hypoleucos*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 32: *Actitis hypoleucos*: sum of pentad peaks 1991/1992

OZKOKLJUNI LISKONOŽEC *Phalaropus lobatus*

Status: naključni gost

1. 7. 5. 75, 12 os. (Gregori 1979)

ČRNOGLAVI GALEB *Larus melanocephalus*

Status: naključni gost

1. 16. 8. 91, 1 os., juv (Kmecl, Rižner 1992)

MALI GALEB *Larus minutus*

Status: redok preletni gost spomladi in jeseni, redok zimski gost (4 podatki).

Podatki: 12. 4. 92, 1 os.; 2. 6. 91, 30 os.; 18. 10. 92, 3 os.; 4. 1. 92, 1 os., ad-g, v jati z rečnimi galebi.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 11. 11. 90, 10 os.; 7. 5. 75, 41 os., 40 ad-g, 1 juv (Gregori 1979); 25. 4. 88, 3 os. (KK); 15. 5. 87, več os. (IG).

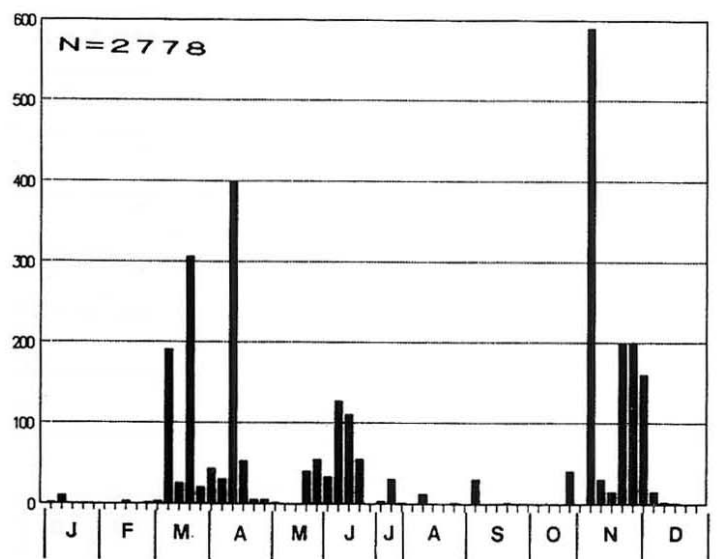
REČNI GALEB *Larus ridibundus*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 400, 12. 4. 92), poletni gost (Nmax = 110, 13. 6. 91), preletni gost jeseni (Nmax = 500, 7. 1. 92), zimski gost (Nmax = 160, 6. 12. 92) (48 podatkov).

Juvenilni osebki se pojavljajo avgusta.

Zadržujejo se najraje v plitki vodi, ki prekrije travnike, še posebej pri Jezerški gmajni in pod Lipsnjem. Priljubljena hrana so deževniki.

Več značilnih viškov: pozni jesenski prelet, spomladanski prelet, letovanje. V vmesnih fazah je bilo opazovanih

Slika 33: *Larus ridibundus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 33: *Larus ridibundus*: sum of pentad peaks 1991/1992

malo osebkov. Jeseni in pozimi na jezeru prenočujejo.

ZALIVSKI GALEB *Larus genei*

Status: naključni gost

1. 25. 7. 89, 4 os., ad-g (Geister 1990)

SIVI GALEB *Larus canus*

Status: preletni gost spomladi, preletni gost jeseni, zimski gost (Nmax = 70, 8. 12. 91) (13 podatkov).

Ponavadi v družbi z rečnimi galebi.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 15. 5. 87, več os. (IG).

bi. Juvenilni osebkovi se pojavljajo avgusta.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 8. 12. 87, 10 os. (AS).

TRIPRSTI GALEB *Rissa tridactyla*

Status: naključni gost

1. 7. 11. 92, 2 os., ljuv., ljuv/lz

ČRNONOGA ČIGRA *Gelochelidon nilotica*

Status: naključni gost

1. 2. 6. 92, 2 os., ad-g (Polak 1992)

SEVERNA ČIGRA *Sterna caspia*

Status: naključni gost

1. 9. 6. 91, 1 os. (Jančar, v tisku)

NAVADNA ČIGRA *Sterna hirundo*

Status: naključni gost

1. 26. 5. 88, 30 os. (IG)

2. 13. 6. 91, 1 os.

BELOLIČNA ČIGRA *Chlidonias hybridus*

Status: naključni gost

1. 10. 5. 90–13. 5. 90, 1–24 os. (Šere 1990)

2. 24. 5. 92, 1 os.

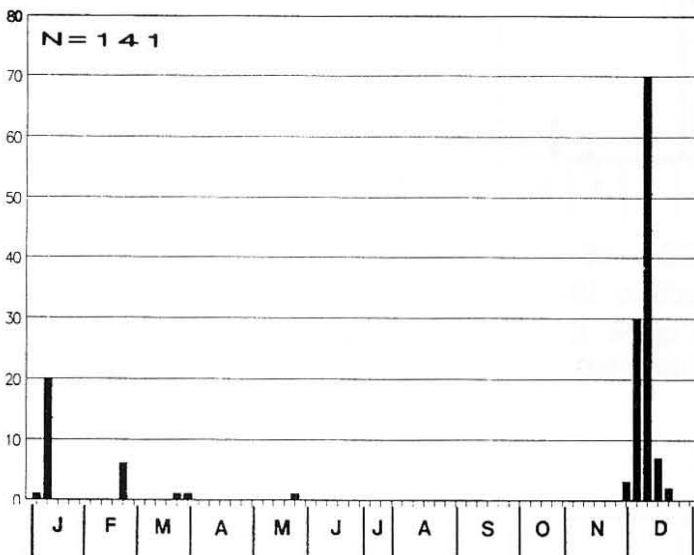
ČRNA ČIGRA *Chlidonias niger*

Status: preletni gost spomladi (Nmax = 550, 11. 5. 92) (5 podatkov).

Razmeroma pozen podatek (gnezditevno sumljiv): 13. 6. 91, 1 os.

Opažanja z eno izjemo vsa v maju.

Vrhunec preleta se za 4 dni razlikuje od tistega, ki ga omenja Šumberger (1988) za Ptuj leta 1987.

Slika 34: *Larus canus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 34: *Larus canus*: sum of pentad peaks 1991/1992

RJAVI GALEB *Larus fuscus*

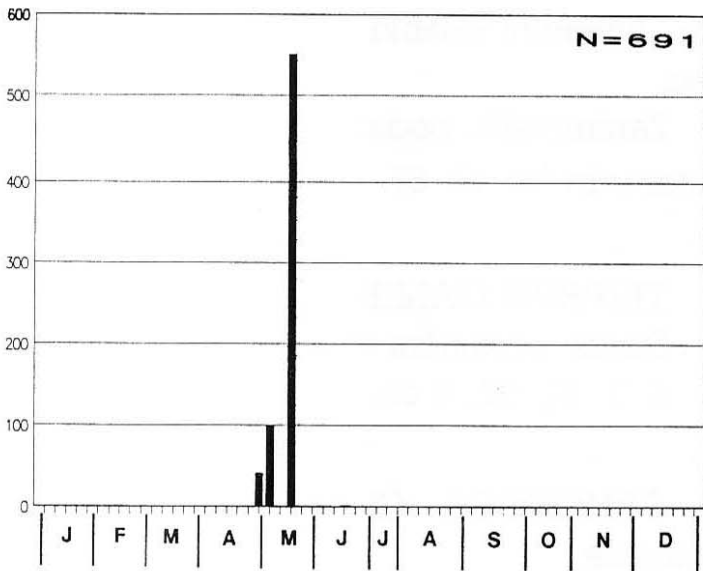
Status: naključni gost

1. 6. 6. 85, 2 os. (Šere 1985)

RUMENONOGI GALEB *Larus cachinnans*

Status: preletni gost spomladi in jeseni, zimski gost (9 podatkov).

Posamezni osebkovi, med drugimi gale-

Slika 35: *Chlidonias niger*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 35: *Chlidonias niger*: sum of pentad peaks 1991/1992

BELOPERUTA ČIGRA *Chlidonias leucopterus*

Status: maloštevilen preletni gost spomladi (3 podatki).

Podatki: 3. 5. 91, 10 os.; 11. 5. 91, 55 os.; 1. 5. 92, 20 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 13. 5. 90, 3. os. (Šere 1990).

Pojavljajo se skupaj s črnimi čigrami, vendar so precej manj številne.

VODOMEČ *Alcedo atthis*

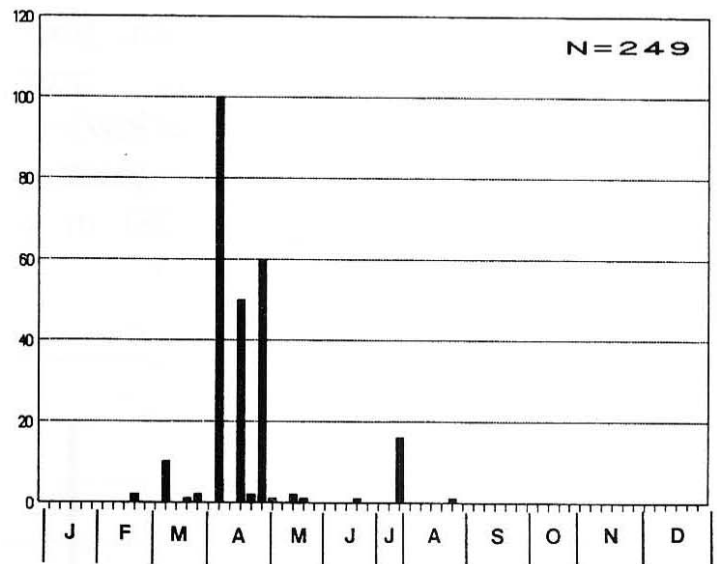
Status: gnezdilka, preletni gost jeseni (3 podatki).

Podatki: 27. 4. 91, 1 os. (dr); 25. 6. 91 (IG), podatek o gnezditvi; 18. 10. 92, 1 os.; 7. 11. 92, 1 os.

Zanimivejši podatki pred 1991 in v literaturi: 28. 8. 73, 2 os. (Gregori 1979); 12. 12. 73, 1 os. (Gregori 1979); 8. 9. 90, 2 os.; 11. 11. 90, 1 os., 24. 11. 90, 1 os. (AS).

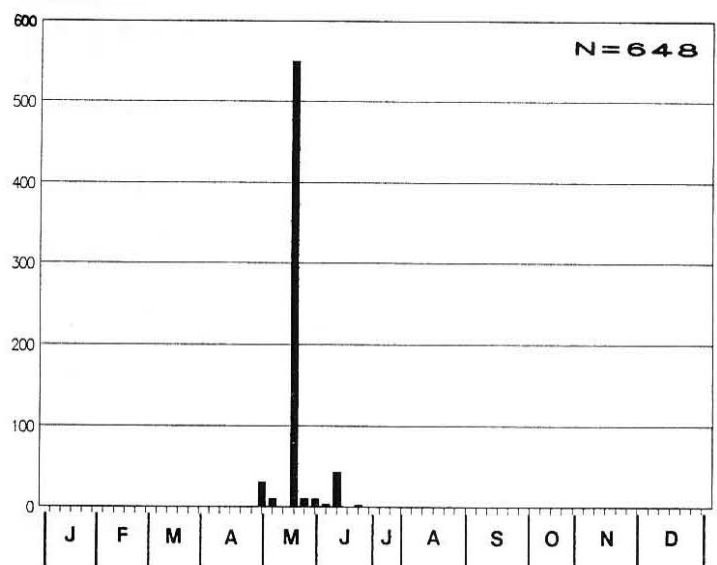
Podajava fenogram tudi za grivarja *Columba palumbus* in črnega hudour-

nika *Apus apus*, saj je v času preleta opaziti velike jate obeh vrst ob jezeru. Podatki o vrstah *Haliaeetus albicilla* in *Falco peregrinus* so za znanstveno uporabo dostopni pri avtorjih. Za vrsto *Haliaeetus albicilla* podajava fenogram.

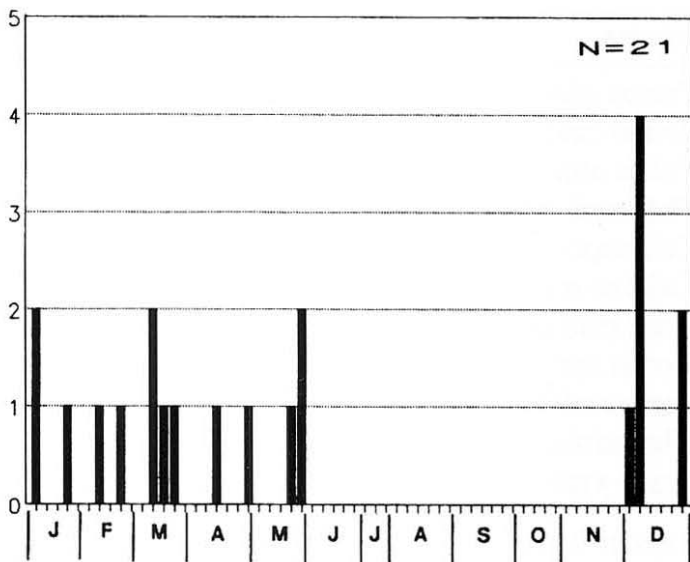
Slika 36: *Columba palumbus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 36: *Columba palumbus*: sum of pentad peaks 1991/1992

Slika 37: *Apus apus*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 37: *Apus apus*: sum of pentad peaks 1991/1992

Slika 38: *Haliaeetus albicilla*: vsota pentadnih viškov 1991/1992

Fig. 38: *Haliaeetus albicilla*: sum of pentad peaks 1991/1992

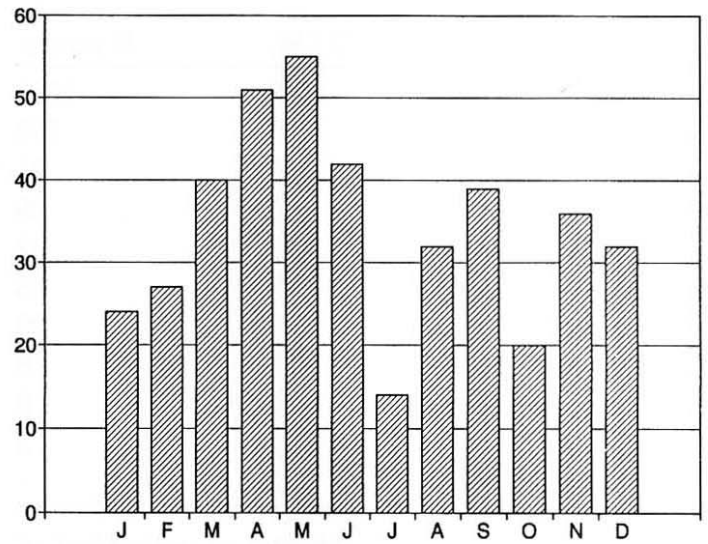
5. REZULTATI IN RAZPRAVA

Cerkniško jezero je med najpomembnejšimi področji za prelet in zimovanje ptic v Sloveniji. Vključno s predhodnimi raziskavami smo opazovali na jezeru 95 vrst vodnih ptic (ptic pevk nismo upoštevali) in 20 vrst ujed.

Ob visoki vodi je kar 26 km² veliko jezero privlačno počivališče za preletnike, klateže in zimovalce.

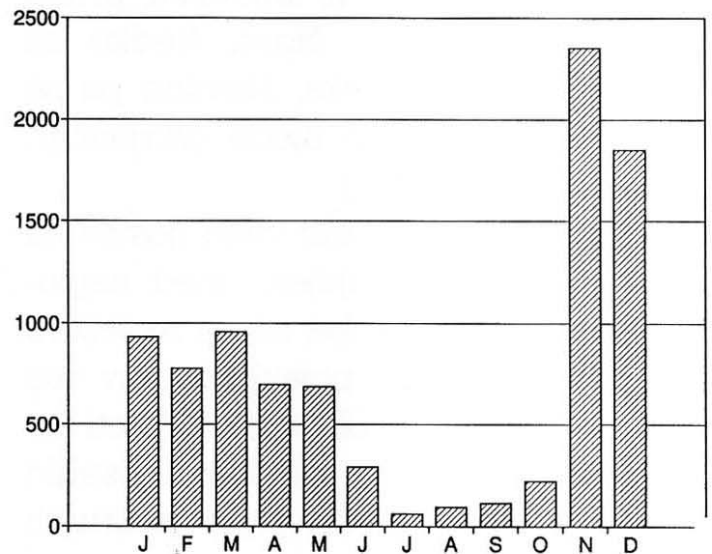
Osnovno razpravo o posameznih vrstah sva vključila že v sistematskem delu. Tu podajava samo kratko skupno obravnavo.

Pomembnejši zimovalci, tudi kar se številčnosti tiče, so črna liska, žvižgavka, dolgorepa raca, raca žličarica, črnogri ponirek, polarni slapnik. Vsaj v decembru je C. j. poleg Škocjanskega zatoka in Sečoveljskih solin najpomembnejše prezimovališče v Sloveniji za črno lisko (Zbiljsko jezero približno 160 os. (Trontelj 1992)) in žvižgavko. Prese-

Slika 39: Letni potek spreminjanja števila vrst vodnih ptic in ujed na Cerkniškem jezeru (1991/1992)

Fig. 39: Annual variation in the number of waterfowl species and birds of prey at Lake Cerknica (1991-1992)

Slika 40: Letni potek spreminjanja številčnosti vodnih ptic in ujed na Cerkniškem jezeru (seštevek povprečnih mesečnih vrednosti po vrstah) (1991/1992)

Fig. 40: Annual variation in the number of waterfowl and birds of prey at Lake Cerknica (sum of their mean monthly values) (1991/1992)

neča pa majhno število malih ponirkov in sivih čapelj. Raca potapljavke *Aythya*, *Bucephala* se v manjšem številu zadržujejo nad globljimi deli jezera. Razmeroma veliko in stalno je tudi število pepelastih lunjev.

VRSTA	D (%)	N povpr.
<i>Anas platyrhynchos</i>	77,8	1031
<i>Fulica atra</i>	10,3	273
<i>Bucephala clangula</i>	2,6	21
<i>Aythya fuligula</i>	2,3	39
<i>Aythya ferina</i>	1,8	42
<i>Larus ridibundus</i>	1,2	25
<i>Anas penelope</i>	1,0	20
<i>Larus canus</i>	0,8	15
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	0,7	8
<i>Buteo buteo</i>	0,3	2
druge vrste	1,2	-

Tabela 1: Pregled zimujočih ptic za december in januar 1991/1992

Table 1: Birds wintering a Lake Cerknica in December and January 1991/1992

Spomladi je najštevilčnejši prelet močvirskega martinca, togotnika, pribe, črne in beloperute čigre. Redko se ustavlja južna postovka, številne pa so tudi nekatere druge ujede (škrjančar, rdečenoga postovka).

Jezero gosti tudi celo vrsto gostov, ki se na njem prehranjujejo, med najpomembnejšimi so čaplje, saj se na jezeru bolj ali manj redno pojavljajo prav vse čaplje ornitofavne Slovenije. Poleti se tukaj ustavljajo tudi mladostni osebkni ponirkov, rac, galebov, čiger in drugih pobožnikov.

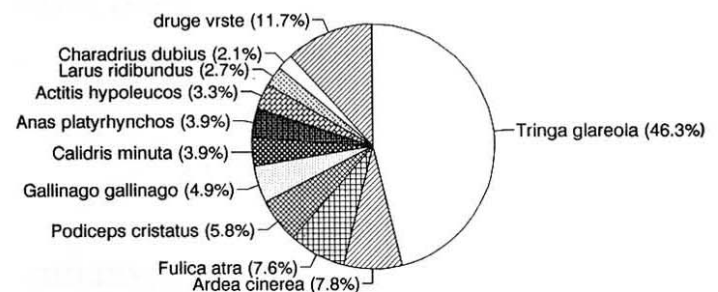
Pobrežniki se zadržujejo predvsem na Rešetu, kjer ostane še manjša vodna površina s primernimi plitvinami. Tukaj je najpomembnejša postaja za prelet pobožnikov v centralni Sloveniji.

Ugotovljenih je bilo tudi veliko favniščno pomembnih opažanj redkih vrst ptic, tako v zadnjem času, kot tudi v prejšnjih letih (*Cygnus cygnus*, *Glareola pratincola*, *Tadorna tadorna*, *Branta leucopsis*, *Plegadis falcinellus*, *Somateria molissima*, *Calidris canutus*, *Limosa lap-*

VRSTA	D (%)	N povpr.
<i>Tringa glareola</i>	46,3	26
<i>Ardea cinerea</i>	7,8	5
<i>Fulica atra</i>	7,6	7
<i>Podiceps cristatus</i>	5,8	6
<i>Gallinago gallinago</i>	4,9	5
<i>Calidris minuta</i>	3,9	3
<i>Anas platyrhynchos</i>	3,9	4
<i>Actitis hypoleucos</i>	3,3	3
<i>Larus ridibundus</i>	2,7	5
<i>Charadrius dubius</i>	2,1	3
druge vrste	11,7	-

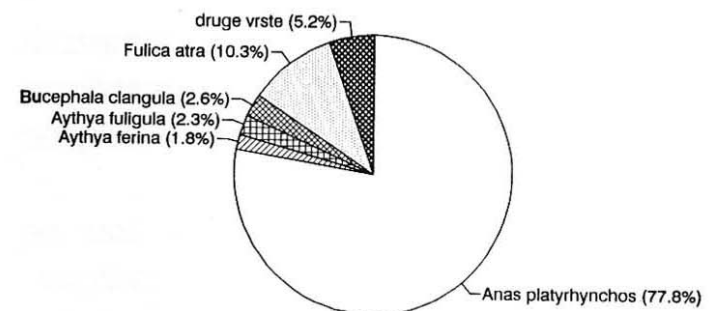
Tabela 2: Pregled dominantnih vrst za avgust 1991/1992

Table 2: Dominant species for August 1991/1992

Slika 41: Dominantnost in povprečno število zimujočih ptic za december in januar 1991/1992 (povprečno število, računano brez terenov, v katerih vrsta ni bila opažena)

Fig. 41: Dominance and average number of birds wintering in December and January 1991/1992 (average number does not cover the counts in which species were not observed)

Slika 42: Dominantnost ptic in povprečno število ptic v avgustu 1991/1992 (povprečno število ptic, računano brez terenov, v katerih vrsta ni bila opažena)

Fig. 42: Dominance of birds and their average number in August 1991/1992 (average number does not cover the counts in which species were not observed)

ponica, *Phalaropus lobatus*, *Gelochelidon nilotica*, *Sterna caspia* – podajava samo nekaj zanimivejših opažanj, druga so v sistematskem delu).

Številčnost in pestrost vrst poleg drugih faktorjev (predvsem človeškega) v veliki meri določa trenutna površina jezera. Jezero se lahko napolni v dveh dneh, prazni pa se precej počasneje. V zimskem obdobju pa na številčnost in pestrost vrst vpliva predvsem, v kolikšni meri je jezero zamrznjeno.

V naslednjih letih bo treba organizirati stalen opazovalni sistem za spremljanje dinamike preleta in zimovanja, predvsem na lokalnem nivoju, saj dosežanje posamezne akcije lahko dajo samo trenutno sliko ornitofavne Cerknjskega jezera.

LITERATURA

- ANONIMUS (1987a): Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '86, ZOTK, Ljubljana.
- ANONIMUS (1987b): Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '87, ZOTK, neobjavljeni rezultati.
- BARTHEL, P. H., HILL, A. (1988): Die Limicola – Liste der Voegel der Westpalaearktis, *Limicola*, 2 (Sonderheft): 12–36.
- BIBIČ, A. (1988): Ptice vodnih zbiralnikov severovzhodne Slovenije, *Acrocephalus*, 9 (37–38): 25–48.
- BIBIČ A. et al. (1992): Ornitološka kronika 1990, *Acrocephalus*, 13 (50): 29–32.
- ERMAN, C (1987): Belorepec *Haliaeetus albicilla*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 8 (34): 59.
- GEISTER, I. (1980): Slovenske ptice, Mladinska knjiga, Ljubljana.
- GEISTER, I. (1983): Ornitološki atlas notranjskih kraških polj, *Acrocephalus*, 4 (17–18): 63.
- GEISTER, I. (1986): Komatni deževnik *Charadrius hiaticula*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 7 (30): 60.
- GEISTER, I. (1990): Prelestne prikazni, samoza-ložba, Ljubljana 1990.
- GREGORI, J. (1979): Prispevek k poznavanju ptičev Cerknjskega jezera in bližnje okolice, *Acta carsologica*, VIII/7: 305–329.
- GREGORI, J. (1984): Čopasti ponirek *Podiceps cristatus*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 5 (19–20): 22.
- GREGORI, J. (1984): Prepelica *Coturnix coturnix*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 5 (19–20): 24.
- GREGORI, J. (1989): Favna in ekologija ptičev Pesniške doline (SV Slovenija, Jugoslavija), *Scopolia*, 19: 1–59.
- GROŠELJ, P. (1982): Črna štorclja *Ciconia nigra*, Redke vrste, *Acrocephalus*, 3 (11–12): 30.
- GROŠELJ, P. (1991): Žličarka *Platalea leucorodia*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 12 (49): 151.
- GROŠELJ, P. (v tisku): Ornitološki izlet na Cerknjsko jezero dne 31. 5. 1992, *Acrocephalus*.
- JANČAR, T. (1991): Gnezdenje sivogrlega ponirka *Podiceps grisegena* na Cerknjskem jezeru, *Acrocephalus*, 12 (48): 50–56.
- JANČAR, T. (1992): Osredok na Cerknjskem jezeru, Poročila od koderkoli, *Acrocephalus* 13 (55): 191.
- JANŽEKovič, F. (1984): Pojavljanje zimske race *Clangula hyemalis* v Sloveniji, *Acrocephalus*, 5 (19–20): 17–18.
- KAZMIERCZAK, K. (1987): Tatarska žvižgavka *Netta rufina*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 8 (33): 43.
- KAZMIERCZAK, K. (1987): Mali škurh *Numenius phaeopus*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 8 (33): 45.
- KAZMIERCZAK, K. (1988): Navadni zvonec *Bucephala clangula*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 9 (35–36): 17.
- KMECL, P., RIŽNER, K. (1991): Zimska rasa *Clangula hyemalis*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 12 (49): 152.
- KMECL, P., RIŽNER, K. (1991): Žerjav *Grus grus*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 12 (49): 156.
- KMECL, P., RIŽNER, K. (1991): Pikasti martinec *Tringa ochropus*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 12 (49): 157.
- KMECL, P., RIŽNER, K. (1991): Zlatouhi ponirek *Podiceps auritus*, Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus*, 12 (49): 149.
- KMECL, P., RIŽNER, K. (1992): Labod pevec *Cygnus cygnus*, Iz ornitološke beležnice, *Acro-*

cephalus, 13 (54): 152.

KMECL, P., RIŽNER, K. (1992): Duplinska gos *Tadorna tadorna*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (54): 152.

KMECL, P., RIŽNER, K. (1992): Rjava komatna tekica *Glareola pratincola*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (54): 154.

KMECL, P., RIŽNER, K. (1992): Veliki prodnik *Calidris canutus*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (54): 152.

KMECL, P., RIŽNER, K. (1991): Poletni prelet pobrežnikov *Larilimicolae* na Cerkniskem jezeru v letu 1991, Acrocephalus, 13 (50): 17–20.

POLAK, S. (1992): Ornitološki raziskovalni tabor na Cerkniskem jezeru, poročilo, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana, neobjavljeno.

RUBINIČ, B., VREZEC, A. (1992): Rjavka *Aythya marila*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (52): 87.

SOVINC, A. (1988): Zimski ornitološki atlas Slovenije 1984/85–1987/88, Acrocephalus 9 (37–38): 48–55.

SOVINC, A. (1990): Ptice doline Drage pri Igu (Ljubljansko barje, Slovenija) v letih 1978–88 in naravovarstvena vprašanja, Varstvo narave, 16: 101–117.

ŠERE, D. (1985): Rjavi galeb *Larus fuscus*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 6 (25): 48.

ŠERE, D. (1985): Rdečenogi martinec *Tringa totanus* gnezdi v Sloveniji, Acrocephalus, 6 (25): 35–36.

ŠERE, D. (1986): Komatni deževnik *Charadrius hiaticula*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 7 (30): 60.

ŠERE, D. (1986): Bela štorclja *Ciconia ciconia*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 7 (29): 37.

ŠERE, D. (1989): Črni martinec *Tringa erythropus*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 10 (39–40): 23.

ŠERE, D. (1990): Rdečenoga postovka *Falco vespertinus*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 11 (46): 108.

ŠERE, D. (1990): Belolična čigra *Chlidonias hybrida*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 11 (46): 111.

ŠERE, D. (1991): Obročkanje ptičev v Sloveniji v obdobju 1983–1990, Proteus, 53 (6): 211–218.

ŠERE, D. (1992): Velika bobnarica *Botaurus stellaris*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (52): 85.

ŠERE, D. (1992): Južna postovka *Falco naumanni*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (50): 23.

ŠERE, D. (1992): Rdečenogi polojnik *Himantopus himantopus*, Iz ornitološke beležnice, Acrocephalus, 13 (54): 153.

ŠKORNIK, I. (1987): Prezimovanje črne liske *Fulica atra* v Škocjanskem zatoku v letih 1982–86, Acrocephalus, 8 (33): 31–36.

ŠKORNIK I., MAKOVEC T., MIKLAVEC M. (1990): Favnistični pregled ptic slovenske obale, Varstvo narave, 16: 49–99.

ŠTUMBERGER, B. (1988): »Razvoj oblačnosti« pri močvirskih čigrah *Chlidonias* in nenaden pojav morske srake *Haematopus ostralegus*, Acrocephalus, 9 (37–38): 68–69.

TRONTELJ, P. (1992): Prispevek k poznavanju avifavne Zbiljskega in Trbojskega akumulacijskega jezera na reki Savi, Acrocephalus, 13 (50): 2–16.

WRUSS, W. (1992): Pomembna avifavnistična poročila o gostujočih vrstah na avstrijskem Koroškem, Acrocephalus 13 (54): 141.

ŽGAVEC, V. (1991): Namesto uvoda, Acrocephalus 12 (48): 49.

POVZETEK

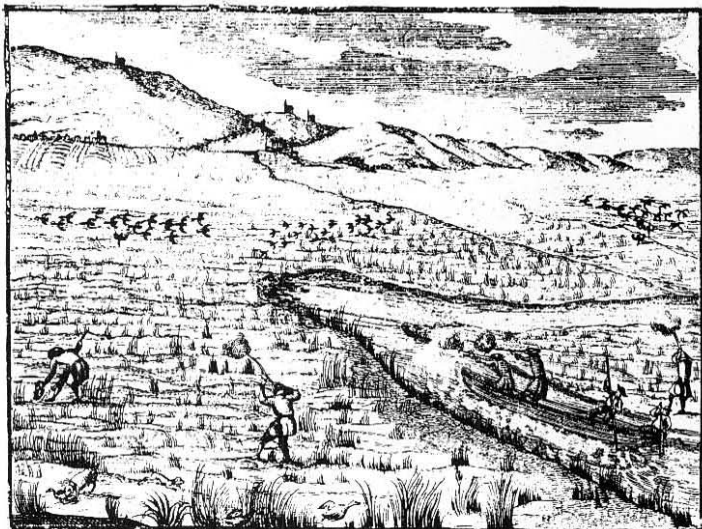
Avtorja podajata pregled vodnih ptic in ujed Cerkniskega jezera. V raziskavi je dan poudarek na spremljanju številčnosti na preletu in zimovanju. Predstavljeni so metoda štetja in rezultati, zbrani v letih 1991 in 1992. Poleg tega so ovrednoteni tudi starejši podatki. Vključno s predhodnimi raziskavami je bilo na jezeru opaženih 95 vrst vodnih ptic (ptice pevke niso zajete v članku) in 20 vrst ujed. Cerknisko jezero je poleg slovenske morske obale verjetno najpomembnejše prezimovališče v Sloveniji za črno lisko in žvižgavko v decembru. Relativno veliko in stalno je pozimi število pepelastih lunjev. Spomladi je najštevilčnejši prelet močvirskega martinca, togotnika, pribe, črne in beloperute čigre. Redko se ustavlja južna postovka, številne pa so nekatere druge ujede. Poleti se na jezeru zadržuje predvsem manjše število pobrežnikov in čapelj. Opaženih je bilo tudi precej favnističnih redkosti. V članku so podani tudi fenogrami (seštevki pentadnih viškov za leti 1991/1992) za najpogostejše preletnike in zimovalce.

SUMMARY

In the article a survey of the waterfowl and birds of prey of Lake Cerknica is presented. The main aim of this research was to monitor the number of birds on their passage and wintering. Also presented are the census method and the results obtained in 1991 and 1992. Some older data were evaluated as well. Including all previous observations, 95 waterfowl species were recorded on the lake (passeriformes were not included) and 20 species of birds of prey. Lake Cerknica is, apart from the Slovene coast, probably the most important wintering quarters in Slovenia for the Coot and Wigeon species in the month of December. The number of Hen-harriers is in winter relatively great and constant. The most numerous spring passage migrants are Wood Sandpipers, Ruffs, Lapwings, and Black as well as White-winged Black Terns. Lesser Kestrel stops here very rarely, while some other birds of prey are rather numerous. In summer primarily some waders, herons and egrets are seen on the lake. Observed there were quite few faunistic rarities. The article includes phenograms (sums of pentad peaks for the years of 1991 and 1992) for the most frequent passage migrants and winter residents.

*Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva
28, 61111 Ljubljana*

**FONDACIJA
ZA EVROPSKO NARAVNO DEDIŠČINO**

**STIFTUNG
EUROPÄISCHES NATURERBE (SEN)**

Fondacija je bila ustanovljena leta 1987, v evropskem letu okolja kot vseevropska ustanova. Njena matična pisarna je v Nemčiji, zastopstva pa ima v mnogih zahodnoevropskih državah ter v Grčiji in na Madžarskem. Namen njenega delovanja je pomagati pri evropsko pomembnih naravovarstvenih projektih in združevanje Evrope pri varovanju narave. Njeno vodilo pri tem je spoznanje, da se okolja in narave ne da varovati proti volji ljudi, ki tam živijo, temveč vedno le skupaj z njimi. Saj nas ne združuje le skupna zgodovina in kultura, ampak tudi skupna naravna dediščina.

S projektom CERKNIŠKO JEZERO se ukvarja Martin Schneider-Jacoby, ki je pri SEN zadolžen za koordinacijo dela v vzhodni Evropi. Slovenski naravovarstveni javnosti ja znan zlasti po uspešnem vodenju zaščite Lonjskega polja ob srednjem toku reke Save.

Fondacija za evropsko naravno dediščino je v letu 1992 priskrbela denarna sredstva za tisk te številke Acrocephalusa, za tisk posebne informacijske brošure z opisom projekta v slovenščini, za modernizacijo pisarne DOPPS (računalnik, kopirni stroj) in za kritje stroškov letošnjih terenskih raziskav. Denar za podporo pri zaščiti Cerknškega jezera je dalo na voljo ministrstvo za okolje nemške zvezne države Hessen. Ob tej priložnosti se obema najlepše zahvaljujemo!

Ptice gnezdilke Cerkniškega jezera in bližnje okolice

Breeders of Lake Cerknica and its vicinity

Slavko POLAK

1. UVOD

Bogastvu ptic Cerkniškega jezera so posvečali veliko pozornost že številni potopisci in raziskovalci, vendar so bili njihovi zapisi bolj slučajni in nesisistematični. Prvi celovitejši pregled ptic tega območja podaja šele Gregori 1978 v svojem delu »Prispevek k poznavanju ptičev Cerkniškega jezera in bližnje okolice«, ki ga je financirala Raziskovalna skupnost Slovenije.

Člani Društva za opazovanje in pro-

učevanje ptic Slovenije smo že od ustanovitve društva leta 1979 pogosto zahajali na Cerkniško jezero. Svoja opažanja in ugotovitve objavljamo v društveni reviji *Acrocephalus*, ki je bila tudi pri pisanju tega članka nepogrešljiv vir informacij. Članek je izbor najzanimivejših opazovanj gnezdečih ptic na Cerkniškem jezeru, zbranih v obdobju delovanja društva. Številna nesisistematična opazovanja dopolnjujejo novejši kvanti-

Foto 1: Na Cerkniškem jezeru med Lazami in Gorenjim jezerom (I. Geister)
Photo 1: At Lake Cerknica between Laze and Gorenje jezero (I. Geister)

tativni podatki, ki so rezultat dela Ornitološkega raziskovalnega tabora na Cerkniskem jezeru v letu 1992. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je organiziralo tabor z namenom boljšega razumevanja pomena Cerkniskega jezera in z željo po naravovarstveni zaščiti.

2. OPIS OBMOČJA

V osrčju Notranjske, obdano z visokimi grebeni Javornikov in Slivnico, na nadmorski višini okrog 550 metrov, leži slikovito Cerknisko polje. Med vsemi kraškimi polji v porečju Ljubljane in tudi sicer v Sloveniji je Cerknisko polje po obsegu največje, odlikuje pa se tudi po edinstvenih kraških pojavih, predvsem presihajočem Cerkniskem jezeru. Večji del polja, ki v celoti meri 35 km², ob jesenskem in spomladanskem deževju zalije vode in tako nastane Cerknisko jezero, ki obsega 12 do 16 km². Ob največjih poplavih, z gladino na koti 552, pa obsega kar 26 km² (Gospodarič & Habe 1978). Proti poletju jezero presiha in se v juliju ali avgustu povsem presuši oziroma odteče v ponorne jame. Voda tedaj ostane le še v strugah jezerskih pritokov, nekaterih požiralnikih in izvirnih kotlih. Nihanje vodne gladine za približno pet metrov močno spremeni podobo jezera in prek značilnih rastlinskih združb odločilno vpliva na razporeditev in gostoto ptic na Cerkniskem jezeru. Večji del jezerske površine pokriva združba jezerskega bičja in navadnega trstičja (*Scirpo-Phragmitetum*), vezana na plitve poplavljen

površine. Gostejši sestoji navadnega trsta (*Phragmites australis*) so v Zadnjem kraju, Leviščih, Dojicah in ob večjih jezerskih pritokih, kot so Obrh, Stržen, Lipsenjščica, Žerovniščica, Martinjščica in Cerknjščica. Področja, poplavljen le ob visokih vodah, poraščajo združbe šašja (*Caricetum*), ki ga v sušnem obdobju ponekod kosijo. Na vzhodnem delu Cerkniskega jezera, imenovanem Dojice, srečamo rastlinske združbe, značilne za prehodno barje. Travnške združbe uspevajo bolj na obrobju in suhih predelih jezera (Martinčič 1989). Velikega pomena za ptice so tudi sestoji grmovja in drevoredi, pogostejši na severni strani jezera.

Lokalna imena posameznih predelov jezera imajo veliko sinonimov. Različni avtorji uporabljajo različna imena za ista področja. Za Dojice se tako uporablja sinonim Dujice, za Levišča Lovišča in za polotok Drvošec ime Otočec. Domačini imenujejo polotok Gorica Goričica, osrednji del jezera, ki je nekoliko dvignjen in ob nižji vodi deluje kot otok, tako imenovani Osredok ali Osredki, pa imenujejo tudi Benetek. Severozahodni del Cerkniskega jezera, kjer v številne jame ponikneta Stržen in Cerknjščica, se imenuje Jamski zaliv, njegov bolj vlažni del Dolenjska blata, del, poraščen z redkim grmovjem in posameznimi drevesi med Dolenjo vasjo in Dolenjim jezerom, pa imenujemo Jezerska gmajna.

3. METODE DELA

Pričujoč članek temelji na opazovanjih članov Društva za opazovanje in

proučevanje ptic Slovenije med letoma 1980 in 1992. V sistematskem delu navajam podatke, objavljene v društveni reviji *Acrocephalus*, pri še neobjavljenih podatkih pa dodajam okrajšave imen opazovalcev. V prispevku so zajeta tudi nekatera zanimiva opazovanja ptic z dveh mednarodnih raziskovalnih taborov. Ornitološka skupina je delovala na »Mednarodnem raziskovalnem taboru Cerknica '86«, ki je potekal od 1. 8. do 10. 8. 1986. Na taboru sta sodelovala mentorja Tomi Trilar in Tomaž Jančar ter člani Slavko Polak, Gordon Anderson (Škotska), Rebecca Barnetson (Škotska), Mathew Checker (Škotska) in Andreas Prizing (Nemčija). V naslednjem letu je bil od 3. 7. do 13. 7. 1987 ponovno organiziran »Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '87«. Ornitološka skupina je delovala pod mentorstvom Tomija Trilarja in člani Andrejem Bibičem, Kajetanom Kravosom (Italija) in Krzysztofom Zykowskim (Poljska). Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je spomladi leta 1992 organiziralo »Ornitološki raziskovalni tabor na Cerkniskem jezeru 1992«. Tabora, ki je potekal od 1. 6. do 7. 6. 1992, smo se udeležili Tatjana Čelik, Peter Černe, Primož Kmecl, Bojan Marčeta, Slavko Polak, Andreja Ramšak, Karin Rižner, Borut Rubinič, Tomi Trilar, Peter Trontelj in Al Vrezec.

Raziskave na ornitološkem taboru smo omejili le na območje, ki ga redno ali občasno poplavlja voda. Pozornost smo posvetili tudi obsežnejšim sestojem grmovja in drevoredom na severnem robu jezera, saj se je izkazalo, da so ravno ti ornitološko zelo pomembni se-

stoji ogroženi in vsekakor zaslužijo varstvo. Raziskali smo območje, omejeno z jugozahodnim robom jezera od Dolenje vasi od izvira Obrha, Gorenjim jezerom, Lipsenjem, Žerovnico, Boričkami, Martinjakom ter Retjem, Dolenjim jezerom in Dolenjo vasjo. Ptice travnikov, pašnikov in obdelanih polj med Dolenjo vasjo, Dolenjim jezerom, Martinjakom in Cerknico ter ptice naselij nismo raziskovali sistematično in zato v tem prispevku niso zajete. Prav tako kot gnezdilke Cerkniskega jezera in bližnje okolice ne naštevam vrst, ki živijo v sadovnjakih ob naseljih in gnezdilke jelovo-bukovih Javorniških gozdov, čeprav se leti strmo spuščajo prav do južnega roba jezera. Od ptic, gnezdečih zunaj omejenega območja, v sistematskem delu navajam, zaradi pomembnosti, le vrste, ki so prehransko vezane na jezero oziroma živali, ki tu živijo. Iskanju gnezd se na taboru v letu 1992 nismo posvečali, zato še vedno ostaja veliko verjetnih gnezdilke brez neposredne potrditve gnezdenja. Večjo pozornost smo posvetili vodnim in močvirskim pticam ter pticam vlažnih travnikov. Gnezdilke grmišč in drevoredov so bile raziskovane nesistematsko, zato manjkajo konkretniji kvantitativni podatki. Pare ptic ali pojoče samce smo šteli po zaključnih homogenih predelih in kasneje izračunali gostote gnezdečih parov ptic za posamezne predele jezera. V času potekanja tabora smo tako kvantitativno obdelali pet najznačilnejših vrst ptic pevk na Cerkniskem jezeru. Raziskali smo južni in severni del Dolenjskih blat, Jezersko gmajno, predel ob Obrhu, vdolž Lipsenjščice, Žerovniščice in

Stržena (Polak 1992). Raziskan je tudi del Osredka in primerjalno področje med Gorico in Otokom, kjer je bilo 22. 3. 1992 požgano ornitološko zelo pomembno trstišče. Veliko časa smo posvetili proučevanju tukalic in drugih močno aktivnih ptic ter jezero v celoti raziskali tudi ponoči. Na voljo smo imeli posnetke oglašanja vseh tu živečih vrst ptic. Pri novejših raziskavah člani Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije uporabljamo daljnoglede in teleskope. Nekajkrat smo neprehodne predele jezera raziskovali tudi s pomočjo kanujev.

RAZLAGE OKRAJŠAV

- (IG) Iztok Geister
- (PG) Peter Grošelj
- (KR, PK) Karin Rižner & Primož Kmecl
- (SP) Slavo Polak
- (AS, DŠ) Andrej Sovinc & Dare Šere
- (PT) Peter Trontelj
- (MRT'86) Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '86 (Anonimus 1987a)
- (MRT'87) Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '87 (Anonimus 1987b)
- (ORT'92) Ornitološki raziskovalni tabor na Cerkniskem jezeru 1992 (Polak 1992)

4. SISTEMATSKI DEL

V sistematskem delu so našteje vrste, opazovane v gnezditvenem obdobju in primernem gnezditvenem okolju od leta 1980 do 1992. Vrstnim imenom ptic so dodane okrajšave ugotovljenih statu-

sov na Cerkniskem jezeru po naslednjih kategorijah:

- GNEZDILKA G / BREEDER G
- VERJETNA GNEZDILKA VG / PROBABLE BREEDER VG
- MOŽNA GNEZDILKA MB / POSSIBLE BREEDER MG
- BIVŠA GNEZDILKA BG / FORMER BREEDER BG
- PREHRANJEVALNI GOST PG / FEEDING GUEST PG

Gnezdilke Cerkniskega jezera so ekološko vezane na različne habitate. Vrstnim imenom in statusnim kategorijam dodajam okrajšave naslednjih štirih ekoloških kategorij:

- VRSTE, VEZANE NA VODNE POVRŠINE VP / SPECIES RESTRICTED TO WATER SURFACES VP
- VRSTE, VEZANE NA OBREŽNO VEGETACIJO OV / SPECIES RESTRICTED TO SHORE VEGETATION OV
- VRSTE, VEZANE NA POPLAVNE TRAVNIKE PT / SPECIES RESTRICTED TO INUNDATED MEADOWS PT
- VRSTE, VEZANE NA GRMIŠČA IN DREVOREDE GD / SPECIES RESTRICTED TO SHRUBS AND TREES GD

Pri redkih vrstah navajam vse datume opazanj. Pogostejšim, vendar za Cerknisko jezero značilnejšim vrstam dodajam do osem najzanimivejših opazanj. Pri običajnih vrstah konkretnjših podatkov ne navajam, pač pa le ocenjujem prisotnost in številčnost. Za več vrst je številčnost ocenjena na osnovi večletnih opazovanj. Konkretnejše številčnosti, za pet vrst pa tudi gostote parov na deset hektarov površine, se nanašajo na rezul-

tate ornitološkega tabora v letu 1992. V komentarju k posameznim vrstam se opiram na ugotovitve iz literature in podatke, ki jih navaja Gregori (1978).

1. MALI PONIREK *Tachybaptus ruficollis* G, VP

6. in 10. 7. 1986 Obrh, Žerovniščica, 2 os. (MRT'87)

2. 8. 1990 Levišča, ad., juv. (SP)

3. 8. 1990 Zadnji kraj, veliko ad., juv. (Žgavec 1991)

8. 6. 1991 Stržen od Gorice do Lipsenjščice, 7 parov (PT)

23. 6. 1991 Osrednji del jezera, Zadnji kraj, 11 os. (KR, PK)

5. in 6. 6. 1992 Zadnji kraj, ob Lipsenjščici, Levišča, 7 os. (ORT'92)

Mali ponirek je razmeroma pogost gnezdilec na Cerkniskem jezeru. Poleg Zadnjega kraja, Levišč in trstičja ob Strženu, glavnih gnezdišč te vrste, so bili opazovani še v spodnjih delih jezerskih pritokov Lipsenjščice, Žerovniščice in Obrha. Mali ponirki živijo skrito v gostem trstičju in jih pogosto spregledamo. Spomladi pogosteje slišimo le njihovo klepetavo oglašanje. Da mali ponirki na Cerkniskem jezeru gnezdijo v večjem številu kot kažejo podatki, nas je poučil dogodek, ko je Žgavec (1991a) 3. 8. 1992 opazoval zelo veliko število ponirkov v blatnih kotanjah Zadnjega kraja, kamor se zatečejo ob izsušitvi jezera.

2. ČOPASTI PONIREK *Podiceps cristatus* G, VP

1. 6. 1983 Dolenje jezero, par (IG)

14. 6. 1983, Levišča, par z 3 juv. (Gregori 1984)

3. in 5. 8. 1986 Levišča, Rešeto, naj-

manj 2 speljani legli (MRT'86)

8. 7. 1987 Cerknisko jezero, 4-5 parov z juv. (MRT'87)

8. 6. 1991 Ob Strženu južno od Gorice, 10 parov (PT)

10. in 16. 8. 1991 Rešeto, ad. in juv. (Kmecl, Rižner 1992)

9. 5. 1992 Levišča, Stržen južno od Gorice, 7 parov (KP, PK)

4. in 5. 6. 1992 Levišča, 6 ad. 1 juv. 2 gnezdi z jajci (ORT '92)

Čopasti ponirek je na Cerkniskem jezeru prvič gnezdil in uspešno izvalil mladiče v letu 1983. V kasnejših letih je število ponirkov in gnezdečih parov naraščalo. Najpomembnejše gnezdišče te vrste so trstišča Levišč in trstišče ob Strženu južno od Gorice. Slednje je v letu 1992 pogorelo, zato tega leta ponirki tu niso gnezdili.

Gnezditev ponirkov je zelo motena zaradi nihanja gladine jezera. Veliko gnezd najbrž propade, zato lahko opazujemo mladiče iz nadomestnih legel še avgusta, medtem ko so prvi mladiči izvaljeni že v začetku junija. Julija in avgusta, ko se Cerknisko jezero v veliki meri izsuši, se ponirki in njihovi mladiči zbirajo v predelih, kjer se najdlje zadržuje voda. Takšni predeli so Levišča, Zadnji kraj ter zajezena voda v Retju in Rešetu. V letih z ugodnimi vodnimi razmerami gnezdi na Cerkniskem jezeru okrog 10 parov čopastih ponirkov.

3. RJAVOVRATI PONIREK *Podiceps griseigena* G, VP

15. 7. 1990 Levišče, 2 para z juv. (Jančar 1991)

3. 8. 1990 Zadnji kraj, 2. juv. (Žgavec 1991a)

27. 4. 1991 Levišča, 5 os. 1 na gnezdu (Šere 1991)

9. 6. 1991 Levišča, 4 pari, 3 valijo (T. Jančar 1992)

27. 4. 1992 Levišča, 2-3 pari oglašanje (SP)

9. 5. 1992 Levišča, 7 os. 1 vali (KR, PK)

5. in 6. 6. 1992 Levišča, 2-3 pari z juv. (ORT'92)

10. in 16. 8. 1991 Rešeto, 1 juv. (Kmecl, Rižner 1991)

Prvo in do sedaj edino gnezdišče te vrste v Sloveniji je bilo ugotovljeno v letu 1990. Od takrat vsako leto gnezdi v trstičju Levišč 3 do 4 pari. Gnezditi začno že konec aprila ali v začetku

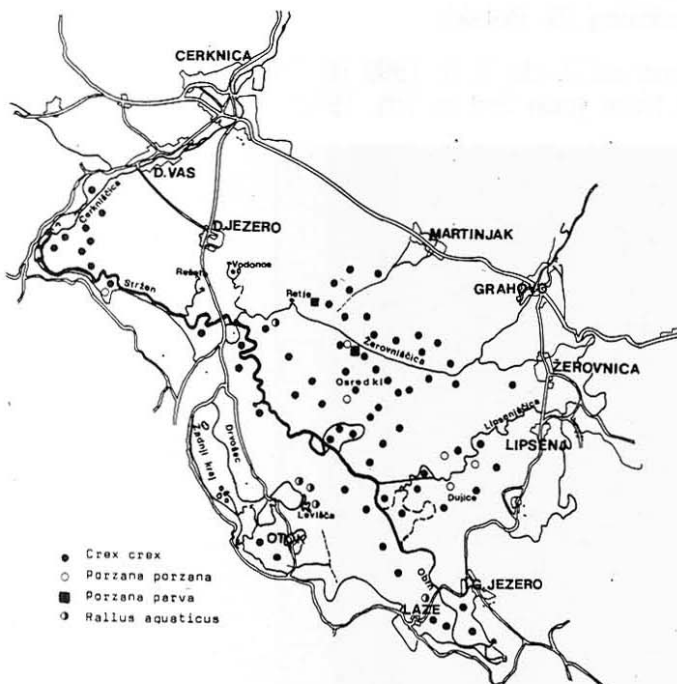
maja. Takrat se tudi intenzivno svatovsko oglašajo. Starši mladiče vodijo od junija do julija. V avgustu srečujemo dorasle mladiče po preostalih mlakah vode v Leviščih, Zadnjem kraju in Rešetu.

4. ČRNOGRLI PONIREK *Podiceps nigricollis* MG, VP

Glede na dejstvo, da črnogrli ponirek gnezdi v naših sosednjih državah, obstaja možnost gnezdenja tudi v Sloveniji. Še najbližje senzacionalnemu odkritju je bil Trontelj, ki je svatovsko obarvane črnogrlega ponirka opazoval 8. 6. 1991 med gnezdečimi liskami in drugimi ponirki v trstišču južno od Gorice.

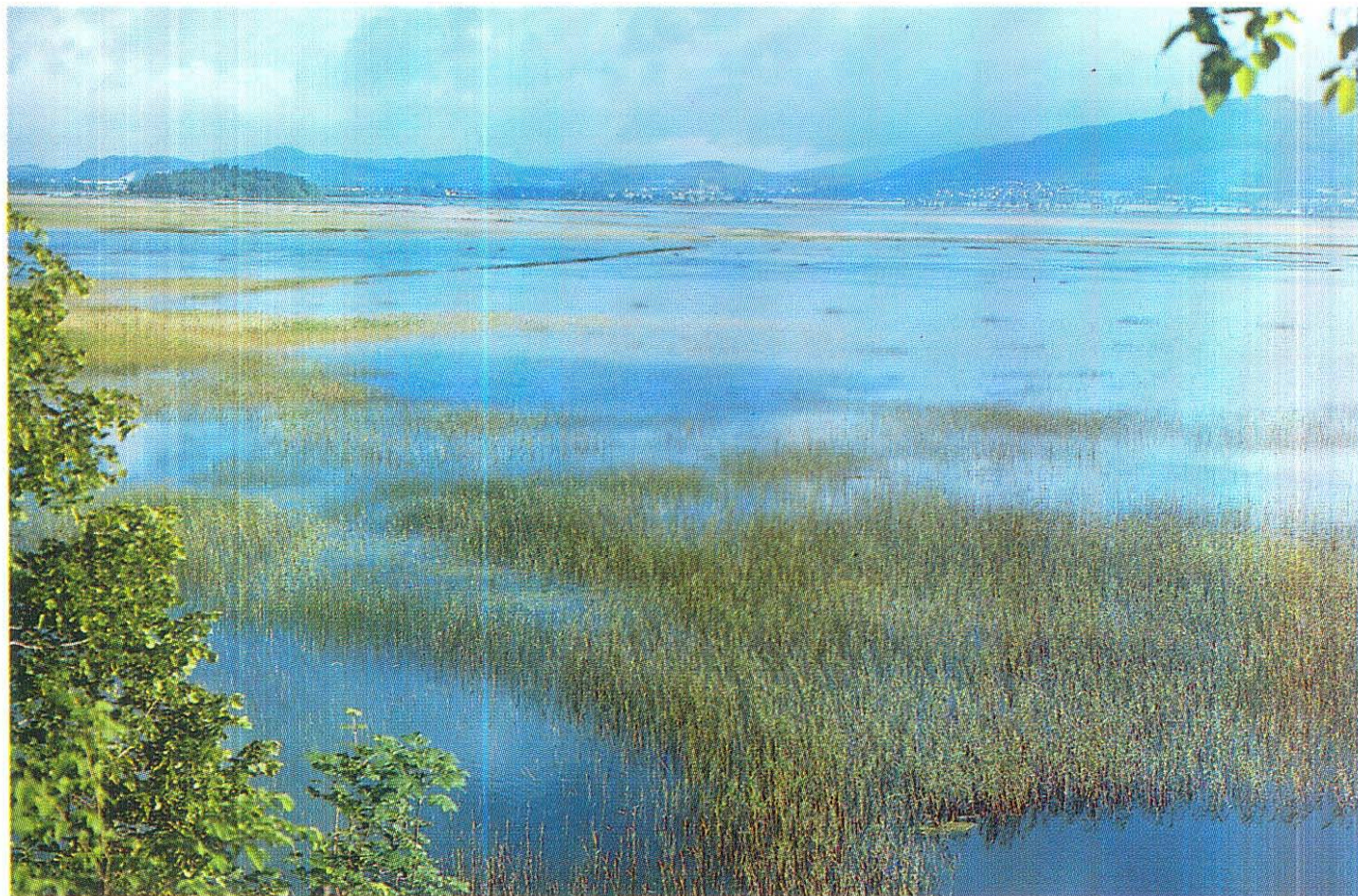
5. VELIKA BOBNARICA *Botaurus stellaris* VG, OV

Prvi pisni podatek o veliki bobnarici v gnezditvenem obdobju na Cerkniskem jezeru podaja Šere (1992), ko sta z Žgavcem 24. 6. 1990 poslušala oglašanje vsaj dveh pojočih samcev med Lipenjščico in Strženom ter v trstišču južno od Gorice. Žgavec jo je tam poslušal že dober teden prej. Ponovno smo se z veliko bobnarico srečali na ornitološkem taboru leta 1992. Trstišče južno od Gorice je bilo uničeno, zato smo oglašanje registrirali le v Leviščih in v okolici sotočja Lipenjščice in Stržena. Oglašanje najmanj dveh samcev smo poslušali 4. 6., 5. 6. in 6. 6. 1992. Pri nočnih raziskavah 7. 6. 1992 smo registrirali oglašanje tudi ob 1.00 uri. Predvidevam, da velika bobnarica na Cerkniskem jezeru gnezdi, kar domneva tudi Šere (1992). Izjemno nizko stanje vode v letu 1992, po svatovskem petju v tem

Slika 1: Razporeditev pojočih samcev kosca *Crex crex*, grahasta tukalice *Porzana porzana*, male tukalice *Porzana parva* in mokoža *Rallus aquaticus* v času med 1. 6. in 7. 6. 1992 (ORT'92).

Fig. 1: Distribution of singing male Crake *Crex crex*, Spotted Crake *Porzana porzana*, Little Crake *Porzana parva*, and Water Rail *Rallus aquaticus* from June 1st to 7th, 1992 (ORC'92).

Barvna slika 1: Pogled z Otoka proti Cerknici (S. Polak)

Colour print 1: A view from Otok in direction of Cerknica (S. Polak)

Barvna slika 2: Črne štoklje *Ciconia nigra*, ob Strženu od 3. do 7. 6. 1992 (B. Marčeta)

Colour print 2: Black Storks *Ciconia nigra*, at Stržen from June 3rd to 7th, 1992 (B. Marčeta)

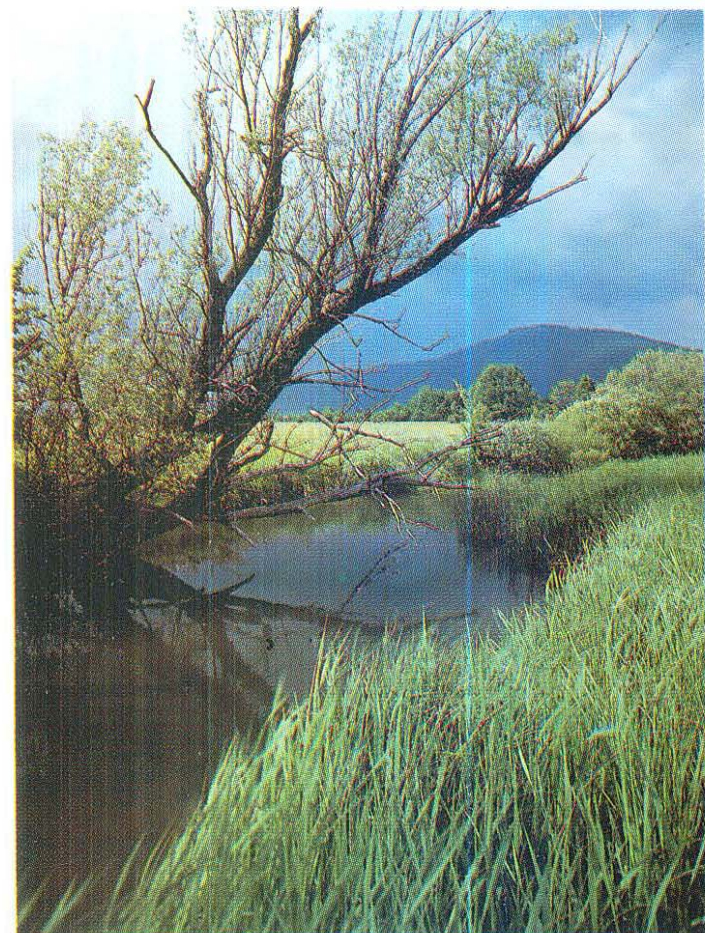

Barvna slika 3: Stržen (A. Ramšak)

Colour print 3: Stržen (A. Ramšak)

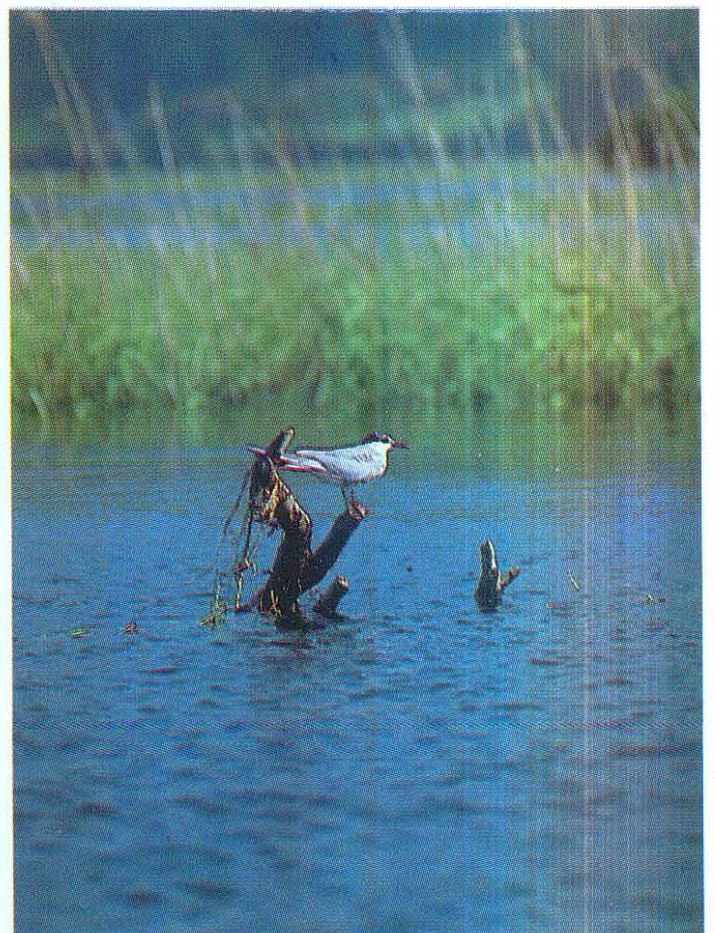
Barvna slika 4: Ob Lipsenščici (B. Marčeta)

Colour print 4: Along the Lipsenščica stream
(B. Marčeta)

Barvna slika 5: Navadna čigra *Sterna hirundo*, na
Osredku, 13. 6. 1991 (P. Kmecl)

Colour print 5: Common Tern *Sterna hirundo*, at
Osredek, on June 13th, 1991 (P. Kmecl)

Barvna slika 6: Rjavovrati ponirek *Podiceps grisegena*, Levišča, 2. 8. 1990 (S. Polak)
Colour print 6: Red-necked Grebe *Podiceps grisegena*, Levišča, on August 2nd, 1990

Barvna slika 7: Pogled proti Pretržju (I. Geister)
Colour print 7: A view in direction of Pretržje (I. Geister)

Barvna slika 8: Med Lipsensščico in Žerovniščico (B. Marčeta)

Colour print 8: Between the Lipsensščica and the Žerovniščica streams (B. Marčeta)

Barvna slika 9: Črnorepi kljunač *Limosa limosa*, na Dojicah, 29. 5. 1990 (E. Benussi)

Colour print 9: Black-tailed Godwit *Limosa limosa*, at Dojice on May 29th, 1990 (E. Benussi)

letu sodeč očitno ni izključujoč dejavnik za gnezditve te vrste na Cerkniškem jezeru.

6. MALA BOBNARICA *Ixobrychus minutus* VG, OV

V Dojicah je bil 6. 5. 1975 opazovan lep samec male bobnarice, kasneje so naleteli še na samico (Gregori 1978). Na mednarodnem raziskovalnem taboru leta 1987 so 10. 7. opazovali dva osebka ob Žerovniščici pri Retju (MRT'87). To sta do sedaj tudi edina meni znana podatka za to vrsto na Cerkniškem jezeru. Glede na obširna trstišča je skoraj nerealno, da je mala bobnarica tako redka. Morda je ravno zaradi obsežnih, sklenjenih trstišč pogosto prezrta. Po trstju se bobnarice premikajo skoraj neopazno, opazimo jih šele, ko zletijo. Vsekakor bo treba tej vrsti v prihodnje posvetiti posebno pozornost.

7. ČRNA ŠTORKLJA *Ciconia nigra* PG

10. 6. 1981 Cerkniško jezero, 2 os. (Grošelj 1982)

28. 5. 1986 Osredok, 1 os. (IG)

8. 8. 1986 pri Gorici, 3 os. (MRT'86)

17. 7. 1989 Jezerska gmajna, 1 ad. 2 juv. (IG)

10. 6. 1990 med Gorico in Otokom, 2 para (Žgavec 1991b)

8. 6. 1991 južno od Levišč, 1 os. (PT)

24. 5. 1992 nad Javorniki, 4 os. (KR, PK)

od 3. 6 do 7. 6. 1992 Cerkniško jezero, 3 ad. 2 subad. (ORT '92)

Okoli leta 1960 je po pripovedovanju domačinov črna štorclja gnezdila na

polotoku Drvošec pri vasi Otok. Gnezdo je propadlo, ker je eno izmed ptic neki lovec na gnezdu ubil (Gregori 1978). Od leta 1981 se črne štorclje na Cerkniškem jezeru pogosto pojavljajo v času gnezdenja. Dne 6. 6. 1992 je bil en osebek opazovan z gnezditvenim gradivom v kljunu. Letel je v smeri Dvroščca, kjer je v preteklosti črna štorclja že gnezdila. Predvidevam, da je v letu 1992 tu tudi gnezdila. Med potekanjem ornitološkega tabora smo opazovali tudi dve nedorasli ptici. Glede na podatke z Ljubljanskega barja (Gregori 1987) sklepam, da so to spolno nezreli osebki iz prejšnjega leta. Pri hranjenju smo črne štorclje opazovali ob Strženu, Žerovniščici, Mrzliku, Jezerski gmajni in največkrat v Trščenkah pri Otoku (ORT'92).

8. BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia* BG

V preteklosti so bele štorclje gnezdile po vaseh ob robu Cerkniškega jezera. Gregori (1978) je leta 1977 opazoval par v Dojicah, pred tem pa so gnezdile v Lipsenju in na Otoku. Dne 5. 6. 1983 je Grošelj opazoval 4 primerke nad Cerkniškim jezerom, Geister pa 1 osebek 14. 6. 1985 v Jezerski gmajni. Da so v tem času bele štorclje lahko še na selitvi, kaže opazovanje jate 17 ptic na Osredku dne 28. 5. 1986 (Šere 1986). Seleče se bele štorclje konec maja zapustijo Cerkniško jezero. Kasnejšim datumom gre posvetiti večjo pozornost, saj so razmere za gnezditve na Cerkniškem jezeru in okolici primerne. To dokazuje svatbeno vedenje od seleče se jate odvojenega para na dim-

niku strehe v Grahovem 28. 5. 1986 kakor tudi gnezditev v letu 1989 pri Kozarščah v Loški dolini (Geister 1990b).

9. KREHELJC *Anas crecca* BG

Kot verjetno gnezdilko jo navaja Gregori (1978) in navaja opažanja posameznih parov tudi konec maja. V kasnejšem obdobju so bili posamezni kreheljci opazovani še 8. 7. in 10. 7. 1987 (MRT'87). Druga opažanja so iz negnezditvenega obdobja.

10. MLAKARICA *Anas platyrhynchos* G, VP

Raca mlakarica je na Cerkniskem jezeru redna in pogosta gnezdilka. Gnezdi predvsem v gostem trstju osrednjega dela jezera, ob jezerskih pritokih in Leviščih. V začetku maja opazujemo številne pare, ki se proti koncu maja razdrejo. Samice si tedaj poiščejo gnezdišča, samci pa se zberejo skupaj v manjše jate. To velja tudi za druge vrste rac. V začetku junija opazujemo v glavnem le samce, ker samice takrat valijo ali pa že vodijo izvaljene mladiče. V času poteka ornitološkega tabora smo opazovali samice z majhnimi mladiči v začetnem delu Zadnjega kraja in v Leviščih. Na osnovi podatkov, ki sta jih zbrala Kmecl in Rižner, sklepamo, da na Cerkniskem jezeru lahko gnezdi prek sto parov mlakaric, kar je odvisno od različnega stanja vode v posameznih letih. V letu 1991 je bilo 13. 6. opazovanih 160 mlakaric (KR, PK). 6. 6. 1992 je bilo na Cerkniskem jezeru opazovanih 95 mlakaric, od tega večina samcev (KR, PK). V juliju se samci popolnoma

ogolijo in so nekaj časa nesposobni za letenje, zato se skrivajo v gostem trstu Levišč (od tod ime) in v Zadnjem kraju. V tem času rac skoraj ne opazimo.

11. DOLGOREPA RACA *Anas acuta* MG, VP

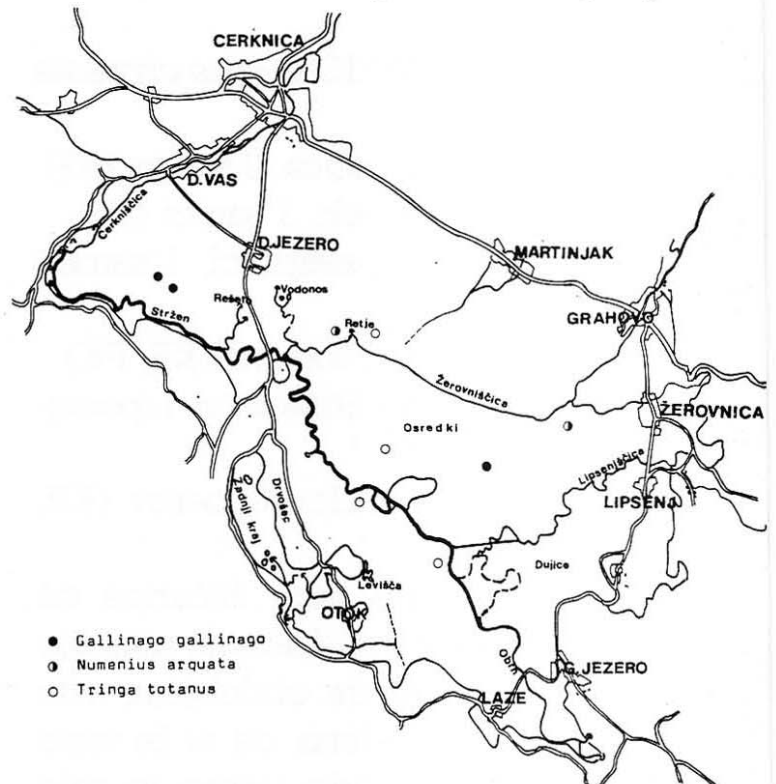
V letu 1991, ko je bilo stanje vode na Cerkniskem jezeru ugodno za gnezdenje rac, je bil 9. 6. 1991 opazovan par dolgorepih rac na Osredku, ki je bil takrat otok. (Jančar 1992b).

12. REGLJA *Anas querquedula* G, VP

14. 6. 1985 Cerknisko jezero, 2 samca in 1 samica (IG)

28. 5. 1986 Osredok, 2 samca (IG)

3. do 13. 7. 1987 Jezero, manjše jate,

Slika 2: Razporeditev pojočih samcev kozice *Gallinago gallinago*, velikega škurha *Numenius arquata* in rdečenogega martinca *Tringa totanus* v času med 1. 6. in 7. 6. 1992 (ORT'92).

Fig. 2: Distribution of singing male Snipe *Gallinago gallinago*, Curlew *Numenius arquata*, and Redshank *Tringa totanus* from June 1st to 7th, 1992 (ORC'92).

pomešane z mlakaricami (MRT'86)

2. 8. 1990 Levišča, 7 os. (SP)

8. 6. 1991 Levišča, ob Strženu, 6 os. (PT)

13. 6. 1991 Osredek, 5 parov (KR, PK)

30. 5. 1992 jezero, 20 os. pol samic (KR, PK)

6. 6. 1992 Levišča, samica z mladiči (ORT'92)

V letu 1992 opazovani mladiči potrjujejo gnezditve te vrste na Cerkniškem jezeru. Na osnovi zbranih podatkov lahko sklepamo, da gnezdi okrog 10 parov, vendar menim, da je zaradi nepreglednosti trstišč število gnezdečih regelj na Cerkniškem jezeru večje. Glavna gnezdišča so trstišča Levišč, Stržena, Lipsenjščice in Zadnjega kraja.

13. RACA ŽLICARICA *Anas clypeata* VG, VP

10. 5. 1986 Žerovniščica, 2 samca (IG)

28. 5. 1986, Osredek, 3 samci (IG)

26. 5. 1988 ob Lipsenjščici, 1 samec (IG)

2. 6. 1991 Osredek, 3 samci (KR, PK)

8. 6. 1991 sotočje Stržena in Lipsenjščice, 2 samca (PT)

13. 6. 1992 Osredek, 10 parov (KR, PK)

Datumi pojavljanj race žličarice na Cerkniškem jezeru se časovno ujemajo z njenim gnezditvenim obdobjem, zato lahko upravičeno trdimo, da tu že vrsto let gnezdi. Plitve vode jezera in zelo plodna jezerska tla z izjemno visoko primarno produkcijo rastlin zagotavljajo žličaricam dobre prehranjevalne razmere. V plitvih vodah Osredka in spodnjih delov jezerskih pritokov verjetno gnezdi do 10 parov.

14. SIVKA *Aythya ferina* VG, VP

10. 5. 1986 Žerovniščica, 2 samca (IG)

28. 5. 1986 Osredek, 2 samca (IG)

4. 6. 1987 Osredek, več samcev (IG)

15. 7. 1990 Levišča, 1 os. (KR, PK)

9. 6. 1991 jezero, 2 para, 9 samcev (KR, PK)

9. 5. 1992 jezero, 3 pari (KR, PK)

12. 7. 1992 Retje, 1 samec (KR, PK)

Raca sivka je vrsta, ki se na Cerkniškem jezeru redko pojavlja. Datumi opazovanj kažejo na verjetno gnezditve, vendar v manjšem številu.

15. KOSTANJEVAKA *Aythya nyroca* G, VP

24. 6. 1990 pri Gorici, 2 os. (Šere 1992)

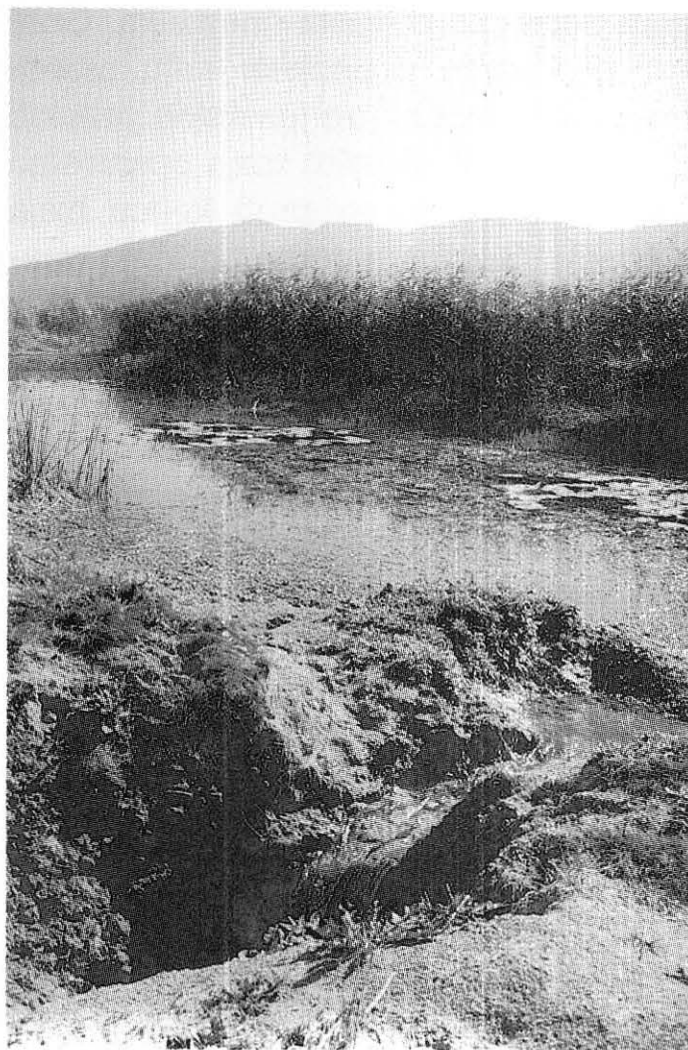

Foto 2: Požiralnik na Cerkniškem jezeru (I. Geister)
Photo 2: Sinkhole at Lake Cerknica (I. Geister)

2. 8. 1990 Levišča, 2 para (SP)

3. 8. 1990 mladiči v Zadnjem kraju (Žgavec 1991a)

8. 6. 1991 sotočje Lipsenjščice in Stržena, 2 samca (PT)

5. 6. 1992 Trščenke pri Otoku, 3 os. (ORT'92)

Tudi po zbranih podatkih pojavljanja kostanjevk v gnezditvenem obdobju na Cerkniskem jezeru bi lahko rekli, da je ta ptica verjetna, vendar redka gnezdilka. Gnezditve se je potrdila šele 3. 8. 1990 (Žgavec 1991a), ko so bili najdeni kadavri mladičev v Zadnjem kraju. Mladiči kostanjevk so se skupaj z drugimi vodnimi pticami zatekli v luže požiralnikov, ker je jezero drugod presahnilo. Mladiče so še prejšni dan vodili starši.

16. ČOPASTA ČRNICA *Aythya fuligula* VG, VP

5. 8. 1986 Levišča, 1 os. (MRT'86)

4. 6. 1987 Osredek, več samcev (IG)

2. 8. 1990 Levišča, 1 par (SP)

2. 6. 1991 jezero, 10 os. (KR, PK)

8. 6. 1991 Osredek, sotočje Lipsenjščice in Stržena (PT)

13. 6. 1991 Obrh, 3 pari (KR, PK)

18. 6. 1991 Levišča, 1 par (SP)

9. 5. 1992 Osredek, 15 parov (KR, PK)

Zbrani podatki nakazujejo veliko verjetnost gnezdenja. Videti je, da število gnezdečih parov iz leta v leto niha. Leta 1991 bi bilo utegnilo na Cerkniskem jezeru gnezdit več kot 10 parov čopastih črnica.

17. SRŠENAR *Pernis apivorus* PG

S sršenarjem se na Cerkniskem jezeru pogosteje srečujemo v zadnjih le-

tih. Nad Jezersko gmajno sta ga 14. 6. 1985 opazovala Geister in Šere. V času potekanja mednarodnega raziskovalnega tabora od 1. 8. do 10. 8. 1986 smo sršenarja redno videli pri Otoku, Martinjaku in Dolenjem jezeru. Udeleženci mednarodnega raziskovalnega tabora pa so ga opazovali med 5. 7. in 8. 7. 1987 pri Lipsnju, Gorenjem jezeru in Dolenji vasi. Kmecl in Rižner sta sršenarja opazovala 9. 6. 1991 nad jezerom. Med potekom ornitološkega raziskovalnega tabora od 1. 6. do 7. 6. 1992 smo ga večkrat opazovali med osrednjim delom jezera in pri Dolenjem jezeru.

Foto 3: Stržen na Cerkniskem jezeru (I. Geister)
Photo 3: Stržen at Lake Cerknica (I. Geister)

Nedvomno gnezdi v okolici Cerkniškega jezera.

18. OREL BELOREPEC *Haliaeetus albicilla* PG

3. 4. 1987 nad Žerovniščico, 1 ad. (Erman 1987)

7. 12. 1991 nad jezerom, 2 ad. 2 juv. (KR, PK)

16. 3. 1991 nad jezerom, 1 ad (KR, PK)

12. 4. 1992 nad jezerom, 1 ad (KR, PK)

24. 5. 1992 nad jezerom, 1 ad (KR, PK)

30. 5. 1992 nad jezerom, 2 os. (KR, PK)

Orel belorepec se redno pojavlja na Cerknškem jezeru v vseh letnih časih, tudi spomladi. Na jezero ga privabljajo številne vodne ptice in bogastvo rib. Verjetno gnezdi kje na Notranjskem, Cerknško jezero pa mu pomeni pomembno lovišče.

19. OREL KAČAR *Circaetus gallicus* PG

5. 7. 1987 nad Mačkovim gričem, 1 os. (MRT'87)

17. 7. 1989 jezerska gmajna, par (IG)

25. 7. 1989 med Žerovnico in Grahovim, 1 os. (IG)

2. 8. 1990 nad Retjem, 1 os. (SP)

27. 4. 1992 pri Otoku, par (SP)

7. 6. in 8. 6. 1992 nad Gorico, Žerovniščico in Dolenjo vasjo (ORT'92)

V novejšem času se s kačarjem pogosteje srečujemo v gnezditvenem obdobju, kar kaže na gnezditve te vrste v okolici Cerknice. Dne 17. 7. 1989 je par kačarjev lovil nad Jezersko gmajno. Eden od njiju je zgrabil kuščarja in ga odnesel v smeri Skrajnika. Kaj hitro se je vrnil brez plena in nadaljeval lov (opazovala Geister & Brandner). Na

društvenem izletu smo pri Otoku opazovali par, ki se je svatovsko oglašal. Orel kačar je na Cerknškem jezeru prehransko vezan na poplavljenе površine, kjer lovi številne belouške (*Natrix natrix*). Pri lovu in s plenom smo ga opazovali nad osrednjim delom jezera, Levišči, Retjem, v okolici Otoka, Žerovnice in Dolenjega jezera. Dne 27. 4. 1992 smo opazovali, kako je en osebek pospravil kačo kar v zraku, sicer pa jih nosijo v smeri Javornikov, kjer verjetno gnezdi.

20. KRAGULJ *Accipiter gentilis* PG

3. 8. 1986 Otok, 1 os. (MRT'86)

6. 8. 1986 Gorenje jezero, 1 os. (MRT'86)

8. 7. 1987 pri Otoku, 1 os. (MRT'87)

8. 6. 1991 pri Gorici, 1 os. (PT)

30. 5. 1992 Levišča, 1 os. (KR, PK)

6. 6. 1992 nad Strženom, 1 os. (ORT'92)

25. 6. 1992 Levišča, 1 os. (KR, PK)

Kragulj je reden, vendar maloštevilen gnezdilec obrobja Cerknškega jezera, plen pa pogosto išče med vodnimi pticami. Opazovali smo ga predvsem ob vznožju Javornikov. Plen navadno odnaša v gozdove, kjer verjetno tudi gnezdi.

21. KANJA (*Buteo buteo*) PG

Kanja je razmeroma pogost gnezdilec na obrobju jezera, plen pa pogosto lovi na suhih predelih jezera. Gotovo gnezdi na iglavcih pobočja Javornikov, kamor smo enemu osebkju sledili s teleskopom, potem ko je ujel malega sesalca (ORT'92). Trontelj je 8. 6. 1991 opazoval kanjo pri lovu komaj speljanih črnih

lisk. Tudi ta je plen odnašala v gozd Javornikov.

22. NAVADNA POSTOVKA *Falco tinnunculus* VG, GD

Navadna postovka je presenetljivo redka. Opazovala sta jo Sovinc in Šere 14. 6. 1981. Nad Dolenjim jezerom je bila opazovana 3. 8. 1986 (MRT'86) in 8. 7. 1987 (MRT'87). Nad travniki med Lipsenjščico in Žerovniščico smo navadno postovko opazovali 5. 6. in 6. 6. 1992 (ORT '92). V okolici Cerkniškega jezera verjetno gnezdita 1-2 para navadnih postovk.

23. ŠKRJANČAR *Falco subbuteo* VG, GD

15. 6. 1981 Gorenje jezero, 1 os. (SA, ŠD)

28. 5., 5. 6. in 11. 6. 1983 Cerkniško jezero, 1 os. (PG)

10. 7. 1987 Kleni vrh, 11 os. (MRT'87)

9. 6. 1991 nad Žerovniškimi travniki, 4 ex 2 juv. (T. J. 1992)

24. 5. in 30. 5. 1992 Osredok (KR, PK)

3. 6., 4. 6. in 7. 6. 1992 Osredok, Lipsenjščica, Jezerska gmajna (ORT'92)

25. 6. 1992 Lipsenj, 1 os. (KR, PK)

12. 7. 1992 Levišča, 10 os. (KR, PK)

Škrjančarji se v gnezdišča vračajo aprila in maja. Osebki, ki se v juniju zadržujejo na Cerkniškem jezeru, so verjetno gnezdilci. Opazovani so bili najpogosteje pri Lipsnju, Osredkih, Otoku in Jezerski gmajni. V teh predelih verjetno gnezdita 1-2 para škrjančarjev. Poleg obilice ptic so na Cerkniškem jezeru škrjančarjem pomembna hrana številni kačji pastirji. Predvsem poleti so bile opazovane skupine 10 in 11

osebkov pri lovu letečih žuželk.

23. SOKOL SELEC *Falco peregrinus* PG

Po podatkih A. Šmuca, preparatorja PMS, je sokol selec leta 1950 gnezdil v okolici Cerkniškega jezera (Gregori 1978). Dne 7. 8. 1986 sta se dva osebka spreletavala nad Drvoščem (MRT'86). Pri spustu iz Slivnice proti Martinjaku je bil opazovan 4. 7. 1987 (MRT'87). V okolici Dolenjega jezera se je sokol zadrževal 9. 7. in 13. 7. 1987 (MRT'87). Dne 3. 6. 1992 je bil opazovan pri lovu prib v okolici Retja (ORT'92). Tudi če sokol selec ne gnezdi v okolici Cerkniškega jezera, je na jezero vezan zaradi hrane. Številne vodne in močvirske ptice so sokolu primeren plen.

25. PREPELICA *Coturnix coturnix* G, PT

Nekoč zelo pogosta prepelica je bila v sedemdesetih letih prejkone redka, saj jo je Gregori (1978) pri svojih raziskavah registriral le dvakrat, in sicer na polju pri Dolenjem jezeru in pod Cerknico. Isti avtor je 3. 6. 1983 registriral tri pojoče samce v Dojicah, kjer jih prej ni zasledil (Gregori 1984). Od takrat prepelice na Cerkniškem jezeru srečujemo pogosteje. Pri dnevnih in nočnih raziskavah v okviru ornitološkega tabora smo od 2. 6. do 7. 6. 1992 ugotovili 11 pojočih samcev v Dolenjskih blatih, 6 v Jezerski gmajni, 11 v Dojicah, 8 na Osredkih, 7 ob Lipsenjščici, 1 v Retju in 7 pojočih samcev v Vrbju oziroma Podslivnikih (ORT'92).

Dejanska številčnost prepelic se kaže pri raziskavah v nočnih in zgodnjih

jutranjih urah, ko poje večina samcev. Oglašajo se seveda tudi podnevi, vendar v manjšem številu. Na samem Cerkniskem jezeru je leta 1992 gnezdilo več kot 50 parov prepelic, prav toliko jih gotovo gnezdi tudi na okoliških poljih. Zanimivo bo ponoviti štetje v naslednjih letih, saj se raziskave v letu 1992 ujemajo s povečanjem števila prepelic po vsej Sloveniji.

26. MOKOŽ *Rallus aquaticus* VG, OV
 6. 7. 1987 ob Obrhu, 1 os. (MRT'87)
 17. 7. 1989 Osredok, 1 os. (IG)
 8. 6. 1991 ob Lipsenjščici, 1 os. (PT)
 23. 6. 1991 Osrednji del jezera, 1 os. (KR, PK)
 3. 6. 1992 ob Obrhu, 1 os. (ORT'92)
 6. 6. 1992 Levišča, 3 os. Žerovniščica 1 os. (ORT'92)
 7. 6. 1992 Retje, 1 os. (ORT'92)

Glede na obširne sestoje trsta in obilico hrane (vodni nevretenčarji, žabe) je mokož na Cerkniskem jezeru registriran razmeroma redko. To je verjetno posledica njegove nočne aktivnosti. Toda tudi pri nočnih raziskavah tukalic na jezeru v letu 1992 smo mokoževo oglašanje registrirali ponoči le nekajkrat (zemljevid št. 1). Mogoče bi morali v bodoče poskusiti s predvajanjem akustičnih posnetkov. Na ta način smo 6. 6. 1992 v Leviščih izzvali tri primerke. Nedvomno gnezdi in ga lahko pričakujemo še kje drugje.

27. GRAHASTA TUKALICA *Porzana porzana* VG, PT

Prve podatke po devetdesetih letih smo za grahasto tukalico na Cerkniskem jezeru dobili v letu 1992. Dne 1.

5. 1992 sta Kmecl in Rižner ob Obrhu opazovala dva osebka in enega na osrednjem delu jezera pri Osredku. Na ornitološkem taboru od 1. 6. do 7. 6. 1992 smo pri nočnih raziskavah jezera naleteli na pojoče samce grahaste tukalice v bičevju in preslici ob Lipsenjščici, Žerovniščici, Martinjščici in Dolenjskih blatih (slika 1).

28. MALA TUKALICA (*Porzana parva*) VG, PT

Opazovanja male tukalice 1. 5. 1992 na osrednjem delu Cerkniskega jezera je prvi podatek za to vrsto na tem območju. Kmecl in Rižner sta malo tukalico ponovno opazovala 6. 6. 1992 v Levišču. Na ornitološkem raziskovalnem taboru smo svatovsko petje male tukalice registrirali dvakrat, in sicer 6. 6. 1992 ob 23. uri pri Žerovniščici in 7. 6. 1992 ob 1.00 uri blizu Retja (slika 1).

28. KOSEC *Crex crex* G, PT

14. 6. in 15. 6. 1981 Cerkniško jezero, (SA, DŠ)

28. 5. 1986 Osredok, 1 os. (IG)
 od 3. 7. do 13. 7. 1987 Obrh, Dujice, Cerknjščica, vsaj 10 (MRT'87)

26. 5. 1988 Lipsenjščica, 2 os. (IG)
 od 1. 6. do 7. 6. 1992 Cerknjško jezero, 70 os. (ORT'92)

Podnevi samci kosca le občasno pojejo, zato nam dnevna opazovanja dajo informacijo le o njegovi prisotnosti, ne pa tudi kvantitativnih podatkov. V času ornitološkega tabora smo jezero v celoti raziskali tudi ponoči med 24. uro in 4. uro zjutraj, ko pojejo vsi samci. Enega pojočega samca smo vzeli kot en par. Največ koscev smo registrirali v Dolenj-

skih blatih, Podslivnikih, Osredkih ter ob Strženu, Žerovniščici in Lipsenjščici. Redkejši so ob Obrhu in Senožetih pri Otoku (slika 1).

30. ZELENONOGA TUKALICA *Callinula chloropus* VG, OV

Na mednarodnem raziskovalnem taboru leta 1986 zelenonoge tukalice sploh nismo registrirali. Poročilo z mednarodnega raziskovalnega tabora leta 1987 pa navaja, da gnezdi povsod po jezeru. En osebek je bil opazovan 2. 8. 1990 v Leviščih (SP). Tudi Kmecl in Rižner sta jo opazovala le enkrat, 11. 5. 1991. V tednu ornitoloških raziskav na jezeru smo zelenonogo tukalico opazovali le 6. 6. 1992. Dne 5. 6. 1992 smo ob Lipsenjščici našli skubišče. Do sedaj zbrani podatki govorijo, da številčnost te vrste, ki je zaradi domnevne pogostnosti in splošne razširjenosti velikokrat prezrta, na Cerkniskem jezeru z leti močno niha.

31. ČRNA LISKA *Fulica atra* G, VP

Črna liska je na Cerkniskem jezeru redna in pogosta gnezdilka. Kmecl in Rižner sta 11. 5. 1991 našla 72 primerkov, od katerih jih je bilo 10 že na gnezdu. Trontelj je 8. 6. 1991 opazoval 20 parov v trstišču južno od Gorice, od katerih je 8 parov že vodilo mladiče, druge pa so valile. V letu 1992 je zaradi ekstremno nizkega stanja vode gnezdilo bistveno manj črnih lisk. Dne 30. 5. 1992 sta Kmecl in Rižner opazovala 5 osebkov v Leviščih in enega v Retju. Od 1. 6. do 7. 6. 1992 smo opazovali največ 10 osebkov, in sicer 1 v Leviščih, 3 v Zadnjem kraju, 1 v mlaki pri Vodo-

nosu ter 5 odraslih in mladičev ob Strženu. Novejša štetja so pokazala, da število gnezdečih parov na Cerkniskem jezeru močno niha. V ugodnih letih lahko gnezdi več kot 30 parov črnih lisk, predvsem v Leviščih v Zadnjem kraju. Mladiči črnih lisk so pogosto plen rjavega lunja, kanje in kragulja (PT). Na društvenem izletu 27. 4. 1992 so številne znašale plavajoča gnezda južno od Gorice, vendar gnezditve ni bila uspešna zaradi hitrega upadanja vodne gladine.

32. PRIBA *Vanelus vanelus* G, PT

3. 5. 1991 Osredek, 12 os., območno vedenje (KR, PK)

13. 6. 1991 Osredek, 10 parov gnezdi (KR, PK)

1. 5. 1992 Retje, 10 os., Osredek 30 os. (KR, PK)

9. 5. 1992 Osredek, 20 os. (KR, PK)

1. 6. do 7. 6. 1992 Jezerska gmajna 1 par, ob Strženu 6 ex, južno od Gorice 4 pari, Retje 1 ad. 2 juv., Trščenske jata 28 os. (ORT'92)

Priba je gnezdilec vlažnih travnikov na jezeru. Pri gnezdenju jih je 5. 6. 1983 na Cerkniskem jezeru opazoval Grošelj. Izpeljane mladiče pri Dolenjem jezeru in Gorenjem jezeru sta 14. 6. in 15. 6. 1981 opazovala Sovinc in Šere. Novejša opazovanja so pokazala, da pribe v večjem številu gnezdi na Osredkih, kjer gnezdi okrog 10 do 15 parov. Po nekaj parov gnezdi še pri Retju, ob Strženu ter Jezerski gmajni pri Dolenjem jezeru. Pribe so v letu 1992 gnezdile na pogorišču trstja južno od Gorice. V juniju lahko že opazujemo večje jate odraslih osebkov in mladičev. Videti je, da začno pribe na Cerkniskem jezeru

gnezditi razmeroma pozno, saj morajo počakati, da se iz njihovih gnezdišč umakne voda.

33. KOZICA *Gallinago gallinago* VG, PT

Sovinc in Šere sta kozico opazovala 15. 6. 1981 pri Gorenjem jezeru. Od 11 opazovanih primerkov pri Lipsenjščici 22. 4. 1987 so trije samci kozice že izvajali svatovski let (Šere 1989). Dva pojoča samca v svatovskem letu je v Dolenjskih blatih 8. 6. 1991 opazoval Trontelj. Kmecl in Rižner sta 2. 6. 1991 opazovala en primerek v Dojicah ter dne 9. 5. 1992 3 pojoče samce na Osredku. V času potekanja ornitološkega tabora smo 3. 6. 1992 splasili dva para v Jezerski gmajni, 5. 6. 1992 nam je izpod nog zletel en primerek v Dojicah, 7. 6. 1992 pa je bil na Osredku opazovan 1 osebek, ki se je že na tleh svarilno oglašal. Takoj ko sem se mu približal, je zletel in začel uprizarjati svatovski let. Redkim znanim gnezdiščem kozice v Sloveniji lahko gotovo pripišemo tudi Cerknisko jezero, kjer po moji oceni gnezdi 5–7 parov. (Slika 2).

34. VELIKI ŠKURH *Numenius arquata* BG/MG, PT

Velikega škurha navaja Gregori (1978) kot gnezdilca (2–3 pari) na Cerkniskem jezeru v letih 1972 in 1974. Opazoval jih je na Dojicah, Osredkih in ob Lipsenjščici. Opaženo je bilo razburjeno vedenje staršev ob približevanju gnezdišču. Grošelj je velike škurhe opazoval še 11. 6. 1983. V kasnejših letih je bil veliki škurh opazovan le še

3. 8. in 7. 8. (MRT'86). Ponovno smo škurhe opazovali leta 1992, kar nam je po več letih negotovosti vzbudilo upanje, da bo spet potrjena gnezditvev na Cerkniskem jezeru. Kmecl in Rižner sta opazovala dva para velikih škurhov 24. 5. 1992. Med potekom ornitološkega tabora od 1. 6. do 7. 6. 1992 so bili škurhi opazovani vsak dan. Pari so bili pri petju opazovani v Retju, Dolenjskih blatih in Predblatnici. Dne 3. 5. 1992 se je 5 primerkov zvečer preletelo nad Retjem. Kljub formiranosti parov in intenzivnemu petju pa še ne moremo govoriti o nedvomni gnezditvi velikih škurhov na Cerkniskem jezeru v letu 1992. Na osnovi novejših izkušenj z Ljubljanskega barja (Šere ustno) nekateri pari, ki se tako vedejo, sploh ne gnezdiijo v tistem letu. Gnezditvev velikih škurhov na Cerkniskem jezeru bo ponovno potrjena šele tedaj, ko bomo našli njegovo gnezdo ali opazovali njegove mladiče. Tej vrsti bo treba v prihodnje posvetiti posebno pozornost. (Slika 2)

35. RDEČENOGI MARTINEC *Tringa totanus* G, PT

28. 5. 1983 Dolenje jezero, 1 os. (PG)
 6. 6. 1985 Jezerska gmajna, svarilno oglašanje, samec poje (Šere 1985)
 18. 6. 1985 Jezerska gmajna, 1 par, 2 juv. (Šere 1985)
 28. 5. 1986 Osredok, 3 os. (IG)
 22. 4. 1987 Osredok, 1 par, gnezdo z jajcem (IG)
 26. 5. 1988 ob Lipsenjščici, 2 os. (IG)
 24. 5. 1992 Osredok, 3 samci pojejo (KR, PK)
 1. 6. do 7. 6. 1992 Osredok, Retje in

ob Strženu, 4 samci pojejo (ORT'92)

Cerkniško jezero je edino znano gnezdišče te vrste v Sloveniji. Prvi je 28. 5. 1983 rdečenoge martinca opazoval Grošelj, vendar je ocenil, da gre za ptice na preletu. V letu 1985 so Šere, Gregori in Geister potrdili gnezdenje v Jezerski gmajni pri Dolenjem jezeru (Šere 1985). V letih od 1986 in 1988 so bili opazovani pojoči samci in najdeno gnezdo z jajcem še na Osredku. Na Cerkniškem jezeru začno gnezdit že v začetku maja, mladiči pa se speljejo v juniju. Poleg gnezdečih parov je možno opazovati tudi letujoče osebke. Gnezdeče ptice prepoznamo po območnem spreletavanju in svarilnem vedenju, če se približamo gnezdu. Na osnovi podatkov Kmecla in Rižnerja ter ornitološkega tabora v letu 1992 ocenjujem, da na jezeru gnezdi 4–8 parov. Gnezdijo na Osredku, ob Strženu, Lipsenjščici in Re-tju. V letih 1991 in 1992 gnezditev v Jezerski gmajni pri Dolenjem jezeru ni bila ugotovljena. (Slika 2)

36. VODOMEČ *Alcedo atthis* MG, VP

V gnezditvenem obdobju opazovan le 25. 6. 1991 (IG) nedaleč od izvira Obrha. Na Cerkniškem jezeru mu prejkone primanjkuje primernih ilovnatih sten za gnezdenje. Izven gnezditvenega obdobja se vodomeč pojavlja pogostejše.

37. KUKAVICA *Cuculus canorsu* MG, GD

Kukavico pogosto slišimo v okolici jezera. Dne 6. 7. 1987 je bila opazovana ob Obrhu. Zelo verjetno parazitira pri

nekaterih gnezdečih pevkah na Cerkniškem jezeru, zato jo lahko štejemo med gnezdilce.

38. VELIKA UHARICA *Bubo bubo* PG

Gnezditev velike uharice v okolici Cerkniškega jezera je znana že dalj časa. Dne 2. 6. 1992 smo ponoči poslušali oglašanje samca iz smeri Javornikov. Glede na ostanke plena velike uharice v znanih gnezdiščih okolice jezera je očitno, da je prehransko vezana na plenjenje vodnih ptic, črnih lisk, ponirkov in rac (Mozetič ustno).

39. LESNA SOVA *Strix aluco* PG

O gnezdenju lesne sove v duplu pri Lipsenju v sedemdesetih letih piše Gregori (1978). Opazovana je bila tudi zgodaj zjutraj 4. 8. 1986 v gozdu na polotoku Drvošec (MRT'86). Lesna sova torej gnezdi po gozdovih, ki obrobijo Cerkniško jezero, in obrobni naseljih. Prehranjujejo se na odprtih predelih, prav gotovo tudi na jezeru.

40. MALA UHARICA *Asio otus* G, GD

Edini podatek o mali uharici je registriranje oglašanja dveh speljanih mladičev 6. 6. 1992 (ORT'92). Cvileče oglašanje smo slišali ponoči v skupini dreves v Steljniku pri Lipsnju. Ker mala uharica lovi na odprtih ravninah, gnezdi pa po zapuščenih gnezdih vran, bi na Cerkniškem jezeru utegnilo gnezdit nekaj parov.

41. ČRNI HUDOURNIK *Apus apus* PG

Nad Cerkniškim jezerom se črni hudourniki zaradi velike količine letečih

žuželk le pogosto hranijo, gnezdijo pa v Cerknici.

42. SMRDOKAVRA *Upupa epops*
MG, GD

Gregori (1978) navaja gnezdenje smrdokavre pri Gorenjem jezeru leta 1975. Pri Dolenjem jezeru je 6. 8. 1986 smrdokavra preletela lovne mreže ornitološke skupine (MRT'86). Iz teh skopih podatkov sklepam, da se smrdokavra na Cerkniškem jezeru pogosteje pojavlja le v času selitve. Če še gnezdi, bi jo lahko pričakovali kje v sadovnjakih okoliških vasi.

43. VIJEGLAVKA *Yinx torquilla* VG,
GD

Vijeglavka je redek, verjeten gnezdilec živih mej in drevoredov v okolici jezera. Geister jo je opazoval pri petju 10. 5. 1986. Pri Mačkovem griču je bila opazovana 5. 7. 1987 (MRT'87). Verjetno gnezdi še kje drugod po okoliških drevoredih.

44. ZELENA ŽOLNA *Picus viridis*
MG, GD

Stalna, vendar redka vrsta (Gregori 1978). Zelena žolna sta opazovala 15. 6. 1981 pri Gorenjem jezeru še Sovinc in Šere. Vrsta je premalo poznana, vendar obstaja možnost gnezdenja.

45. ČOPASTI ŠKRJANEC *Galerida cristata* BG

Grošelj je 28. 5. 1983 potrdil verjetnost gnezditve čopastega škrjanca na Cerkniškem jezeru, kjer ga Gregori (1978) navaja kot možnega gnezdilca. Grošelj je opazoval posamezne primer-

ke. Kasneje smo to vrsto opazovali le še 3. 8. 1986 pri oglašanju v Rešetu (MRT'86). Danes moramo verjetno čopastega škrjanca črtati s seznama gnezdilcev.

46. POLJSKI ŠKRJANEC *Alauda arvensis* G, PT

Poljski škrjanec je pogost gnezdilec tako suhih kot bolj vlažnih travnikov na Cerkniškem jezeru in polju. Na jezeru so pogostejši v Dolenjskih blatih, kjer dosega gostote okrog 4 pare na 10 hektarov jezerske površine. Na Osredku ter med Vrbjem in Retjem gnezdi približno 1 par na 10 hektarov. Posamezne pojoče samce smo srečali še ob Strženu, Lipsenjščici, Žerovniščici in Obrhu. Poljski škrjanci so pogosti tudi na obdelanih poljih in travnikih, ki jih voda ne poplavlja (ORT'92). (Slika 3)

47. KMEČKA LASTOVKA *Hirundo rustica* PG

Gnezdilka okoliških vasi, ki se pogo-

Foto 4: Paša na Cerkniškem jezeru (I. Geister)
Photo 4: Grazing at Lake Cerknica (I. Geister)

sto prehranjuje nad jezerom.

48. MESTNA LASTOVKA *Delichon urbica* PG

Pogosto lahko mestne lastovske opazujemo nad Cerkniškim jezerom pri lovu letečih žuželk. Gnezdi v naseljih okoli jezera.

49. DREVESNA CIPA *Anthus trivialis* G, GD

Na jezeru je redek gnezdilec. Srečujemo jo pri osamelih drevesih v Dojicah in Jezerski gmajni, kjer je bilo 10. 5. 1983 najdeno gnezdo z jajci. Drevesna cipa je pogostješa na robovih jezera in gozdnih obronkih.

50. RUMENA PASTIRICA *Motacilla flava* G, OV

Gnezdenje rumene pastirice v Dojicah in drugod po vlažnih travnikih ugotavlja v svojem delu Gregori (1978). V letu 1981 je v Dojicah in v okolici Dolenje vasi gnezdilo najmanj 50 parov (Šere 1982). Za leto 1983 Grošelj ugotavlja približno 20 parov rumenih pastiric. Na ornitološkem raziskovalnem taboru smo natančneje prešteli pare, katerih gnezditev je bila v začetku junija 1992 na višku. Gnezdi bolj ali manj po vsem jezeru, tudi v različnih hibitatih. Najbolj ji ustrezajo nižji sestoji bička. Ob Strženu, Jezerski gmajni in bolj suhih predelih Dolenjskih blat nastopa v gostoti od 1 do 15 para na 10 hektarov površine. Na Osredkih in pri Retju 2 para, ob Obrhu, Žerovniščici in bolj vlažnih predelih Dolenjskih blat pa dosega gostote približno 3 pare na 10 hektarov površine. Najpogostejše so v sestojih

bička ob Lipsenjščici z gostoto 3,8 para na 10 hektarov. V letu 1992 je na Cerkniškem jezeru gnezdilo okrog 200 parov rumenih pastiric, kar je bistveno več kot pred leti (ORT'92). Pričakujemo lahko, da se bo število še povečevalo, kar dokazuje opazovanje Grošlja 31. 5. 1992. Opazoval je namreč par rumenih pastiric, ki je hranil svoj zarod v njivi, porasli z lucerno, poleg gostišča Mulec. Rumene pastirice se pogosto prilagodijo na gnezdenje v kulturnih rastlinah. Cerkniško jezero je najpomembnejše gnezdišče te vrste v Sloveniji. Tu nastopa v glavnem podvrsta *Motacilla flava cinereocapilla*. Zelo redko se pojavlja podvrsta *Motacilla flava feldegg*. En osebek te podvrste je opazoval Šere (1992), dva osebka pa smo opazovali na ornitološkem taboru v letu 1992 (ORT'92). (Slika 3)

51. SIVA PASTIRICA *Motacilla cinerea* VG, VP

Ob jezerskih pritokih je opazovana 14. 6. 1981 (AS, DŠ).

Grošelj jo v letu 1983 navaja kot gnezdilko ob tekočih vodah.

Opazovana je tudi na raziskovalnih taborih leta 1986, 1987 in 1992.

52. BELA PASTIRICA *Motacilla alba* PG

Bela pastirica je pogosta gnezdilka ob naseljih in obdelanih poljih. Pri iskanju hrane jo lahko opazujemo tudi ob požiralnikih.

Dne 2. 6. 1992 smo odkrili gnezdo pod napuščem gostišča v Dolenjem jezeru (ORT'92).

53. REPALJŠČICA *Saxicila rubetra* G, PT

Je pogosta gnezdilka vlažnih travnikov na jezeru. Na Jezerski gmajni, Osredkih in ob Lipsenjščici ter pri Retju nastopa v gostoti približno 1 par na 10 hektarjev. Pogostejše so v Dolenjskih blatih in Obrhu, in sicer 2–3 pare na 10 hektarov površine. Srečamo jih tudi ob Žerovniščici in Strženu (ORT'92). Na samem jezeru gnezdi 50 do 100 parov repaljščic. (Slika 3)

54. PROSNIK *Saxicola torquata* BG

Kot redkega gnezdilca travnikov, ki jih obrašča grmovje, ga navaja Gregori (1978). Opazovan je tudi v letih 1981 (AS, DŠ) in 1983, ko ga Grošelj navaja kot maloštevilnega gnezdilca. Za kasnejša opazovanja na Cerkniskem jezeru ni podatkov.

55. KOS *Turdus merula* G, GD

Kos je gnezdilec grmovnatih sestojev in živih meja na robu jezera, vendar ni pogost.

56. BRINOVKA *Turdus pilaris* G, GD

14. 6. 1981 Dolenje jezero (AS, DŠ)

18. 6. 1983 hranijo speljane mladiče (PG)

14. 6. 1985 Jezerska gmajna, območno oglašanje (IG)

Brinovke so bile opazovane tudi na mednarodnih raziskovalnih taborih v letu 1986, 1987 ter na ornitološkem taboru v letu 1992. Vse kaže, da od leta 1981 naprej brinovke v manjšem številu redno gnezdiijo na Cerkniskem jezeru.

57. KOBILIČAR *Locustella naevia*

MG, OV

Edini podatek s Cerkniskega jezera je petje v trstišču Zadnjega kraja 8. 7. 1987 (MRT'87).

58. TRSTNI CVRČALEC *Locustella luscinioides* VG, OV

Prvič so bili trstni cvrčalci registrirani na Cerkniskem jezeru 8. 7., 9. 7. in 10. 7. 1987, ko so najmanj trije samci peli v trstišču ob Žerovniščici (MRT'87). 24. 6. 1990 je en samec pel ob Strženu (Šere 1992). V času od 1. 6. do 7. 6. 1992 smo trstne cvrčalce poslušali podnevi in ponoči ob Žerovniščici, Strženu in pri mostu v Zadnjem kraju. Dva samca sta pela tudi ob Martinjščici (ORT'92). Ocenjujem, da je leta 1992 na Cerkniskem jezeru v gostejših in višjih sestojih trstja gnezdilo 7–10 parov trstnih cvrčalcev.

59. BIČJA TRSTNICA *Acrocephalus schoenobaenus* G, OV

Zelo pogosta gnezdilka sestojev nizkega trstja in bička. Bičje trstnice so najpogostejše ob Strženu, s 5 pari na 10 hektarov. Drugod po jezeru nastopajo v gostotah 2–3 pare na 10 hektarov površine (ORT'92). Ocenjujem, da je v letu 1992 na Cerkniskem jezeru gnezdilo približno 150 parov bičjih trstnic. Obstaja možnost, da je določeno število pojočih bičjih trstnic v začetku junija še na preletu (Šere ustno). (Slika 3)

60. MOČVIRSKA TRSTNICA *Acercephalus palustris* VG, GD

Grošelj 28. 5. in 5. 6. 1983 opazuje številne pojoče samce, za katere meni, da so verjetno še na preletu. Dne 5. 7.

1987 je bilo petje močvirske trstnice registrirano tudi ob Cerknjščici (MRT'87). V času potekanja ornitološkega tabora med 1. 6. in 7. 6. 1992 so pele ob Cerknjščici, v grmovju pri rešetu in Vodonosu, ob Žerovniščici, Lipsenjščici in pri mostu čez Obrh pri Gorenjem jezeru.

Posamezne smo slišali še ob Strženu in Martinjaku (ORT'92). Močvirske trstnice na Cerknjškem jezeru verjetno v manjšem številu gnezdi. Številni pojoči samci v začetku junija pa utegnejo biti še na selitvi.

61. SRPIČNA TRSTNICA *Acrocephalus scirpaceus* VG, OV

Prvi podatek je iz leta 1983, ko je 15. ena srpična trstnica pela v južnem delu Levišč (Gregori 1984c). Ob Cerknjščici je pojoče samce opazoval 10. 5. 1986 Geister. Naslednje leto, 5. 7. 1987, je ponovno pela ob Cerknjščici in v Dojicah (MRT'87). V letu 1990 je bila srpična trstnica registrirana 24. 6. 1990 ob Strženu (Šere 1992). Med 1. 6. in 7. 6. 1992 smo jo opazovali le trikrat ob Strženu in Lipsenjščici (ORT'92). Srpična trstnica na Cerknjškem jezeru verjetno gnezdi, vendar glede na obsežna trstišča v izjemno majhnem številu.

62. RAKAR *Acrocephalus arundinaceus* G, OV

Rakarji so bili redno opazovani v trstiščih ob Žerovniščici, Strženu, Obrhu, Cerknjščici in Leviščih. Šere (1992) navaja, da so bili rakarji 24. 6. 1990 pogosti ob Strženu. Leta 1992 jih je verjetno prizadelo zelo nizko stanje

vode jezera, kljub temu smo od 1. 6. do 7. 6. 1992 našli ob Strženu 14 pojočih samcev, ob Žerovniščici 3, Martinjščici 4 samce in v Leviščih, kjer je bilo najdeno gnezdo v gradnji, 2 pojoča samca (ORT'92).

Ocenjujem, da je v letu 1992 na Cerknjškem jezeru gneznilo 20 do 25 rakarjev.

63. KRATKOPERUTI VRTNIK *Hippolais polyglotta* MG, GD

O petju kratkoperutega vrtnika 1. 6. 1983 pri Dolenjem jezeru poroča Geister. Isto leto ga v maju in juniju večkrat opazuje tudi Grošelj v grmovju ob jezeru. Kasnejših podatkov ni, je pa možnost zamenjave petja z močvirsko trstnico, tako da bi kratkoperuti vrtnik lahko bil spregledan. Grmovje pri Dolenji vasi mu kot gnezdišče vsekakor ustreza.

64. PISANA PENICA *Sylvia nisoria* VG, GD

Pisana penica je bila opazovana na Cerknjškem jezeru 14. 6. 1981 (AS, DŠ). dne 5. 6. in 11. 6. 1983 je bila gnezditelj potrjena (PG). Pojoč samec je bil 14. 6. 1985 opazovan tudi v Jezerski gmajni (IG). V grmovju pri Dolenjem jezeru smo pisane penice opazovali tudi v času ornitološkega tabora med 1. 6. in 7. 6. 1992 (ORT'92).

65. RJAVA PENICA *Sylvia communis* G, GD

Rjava penica je pogosta in redna gnezdilka na Cerknjškem jezeru. V nasprotju z drugimi našimi penicami potrebuje rjava penica bolj odprta grmišča. Gnezdi v nizkih osamljenih grmičkih po

jezeru. Pojoče samce smo srečali pri Vodonosu, Retju, Dojicah in Jezerski gmajni (ORT'92). Večkrat je bilo najdeno tudi gnezdo.

66. VRTNA PENICA *Sylvia borin* G, GD

Vrtna penica je pogosta gnezdilka večjih grmovnatih sestojev ob robu jezera. Zagotovo gnezdi v grmovju pri Dolenjem jezeru, Retju in pri Gorenjem jezeru (ORT'92).

67. ČRNOGLAVKA *Sylvia atricapilla* G, GD

Pogosta gnezdilka gozdnih robov okrog jezera, srečamo pa jo tudi v grmovju živih mej na severni strani jezera ter ob naseljih.

68. DOLGOREPKA *Aegithalos caudatus* PG

Dolgorepka je gnezdilka živih mej in gostega grmovja na obrobju jezera. Jate dolgorepk se, potem ko odgnezdi, klatijo in hranijo tudi po trstiščih Cerknjskega jezera. Tako je bila 5. 7. 1987 opazovana jata v trstišču ob Cerknjsčici, 8. 7. 1987 pa ob Žerovniščici (MRT'87).

69. VELIKA SINICA *Parus Major* G, GD

Je splošno razširjena vrsta. Gnezdi v naseljih in tudi drevju na robu Cerknjskega jezera. Jate speljanih velikih sinic smo opazovali v grmovju pri Dolenjem jezeru.

70. KOBILAR *Oriolus oriolus* VG, GD

Petje kobilarjev smo redno poslušali v drevoredu topolov med Retjem in

Martinjakom ter pri Gorenji vasi (ORT'92). Veliko je tudi starejših podatkov. Njegov obstoj na Cerknjskem jezerju je odvisen od ohranitve starih topolovih nasadov obrobja jezera, kjer gnezdi.

71. RJAVI SRAKOPER *Lanius collurio* VG, GD

Če ga še pred nekaj leti različni avtorji navajajo kot pogostega gnezdilca grmovja povsod po jezeru (Gregori 1978, MRT'86, MRT'87), tega za leto 1992 ne moremo trditi! Zaskrbljujoče je nizko število rjavih srakoperjev v tem letu. Vrsta tudi drugod nazaduje. Srečali smo jih pri Retju, Martinjaku, Dolenjem jezeru in Gorenjem jezeru, in sicer manj kot 10 parov.

72. SRAKA *Pica pica* G, GD

Pogosta gnezdilka v grmovju in sestojih dreves ob robu jezera in obdelanih površin.

73. SIVA VRANA *Corvus corone cornix* G, GD

Sive vrane so na Cerknjskem jezeru zelo pogoste. Zapuščena gnezda smo našli pri Dolenji vasi, Dolenjem jezeru, Retju in pri Lipsnju. Prazna gnezda sivih vran so velikega pomena, saj v njih navadno gnezdi škrančarji, navadne postovke in male uharice. Sive vrane odgnezdi že v maju, kasneje pa se v jatah klatijo po jezeru in okolici. Pogosto jih ob presahnitvi jezera opazujemo pri hranjenju ob požiralnikih.

74. KROKAR *Corvus corax* PG

V marcu 1992 je krokar gnezdil v

stenah pri izviru Obrha (KR, PK). Posamezen osebek ali par je bil kasneje večkrat opazovan pri iskanju hrane ob požiralnikih na Cerkniškem jezeru.

75. ŠKOREC *Sturnus vulgaris* PG

Škorci v večjem številu gnezdijo v okolici Cerkniškega jezera. V juniju se zbirajo v velike jate, v katerih so tudi že speljani mladiči. Vrsta v velikem številu (več tisoč) prenočuje v sestojih grmovja na jezeru.

76. POLJSKI VRABEC *Paser montanus* G, GD

Je pogosto gnezdilec v živih mejah na severni strani jezera. V juniju lahko že opazujemo manjše jate speljanih mladičev.

77. ŠČINKAVEC *Fringilla coelebs* VG, GD

Pogosto gnezdilec tako na gozdnem robu Javornikov kot drevoredov na severnem obrobju jezera. Gnezdijo pri Vodonosu, Retju, Martinjaku in v Jezerski gmajni.

78. GRILČEK *Serinus serinus* VG, GD

Grilček je redkejši gnezdilec drevo-redov ob jezeru, sadovanjakov in naselij.

79. ZELENEC *Chloris chloris* VG, GD

Gnezdijo ob robu jezera pod Javorniki in v sadovnjakih ob naseljih.

80. LIŠČEK *Carduelis carduelis* VG, GD

Gnezdilec sadovanjakov in drevore-

dov ob robu jezera.

81. REPNIK *Carduelis cannabina* G, GD

Je značilen gnezdilec odprte pokrajine z nizkimi grmički. Pogosto smo ga opazovali pri svatovskem petju v Jezerski gmajni, Retju ter ob zgornjem delu Žerovniščice in Lipsenjščice.

82. RDEČI KALIN *Carpodacus erythrinus* BG

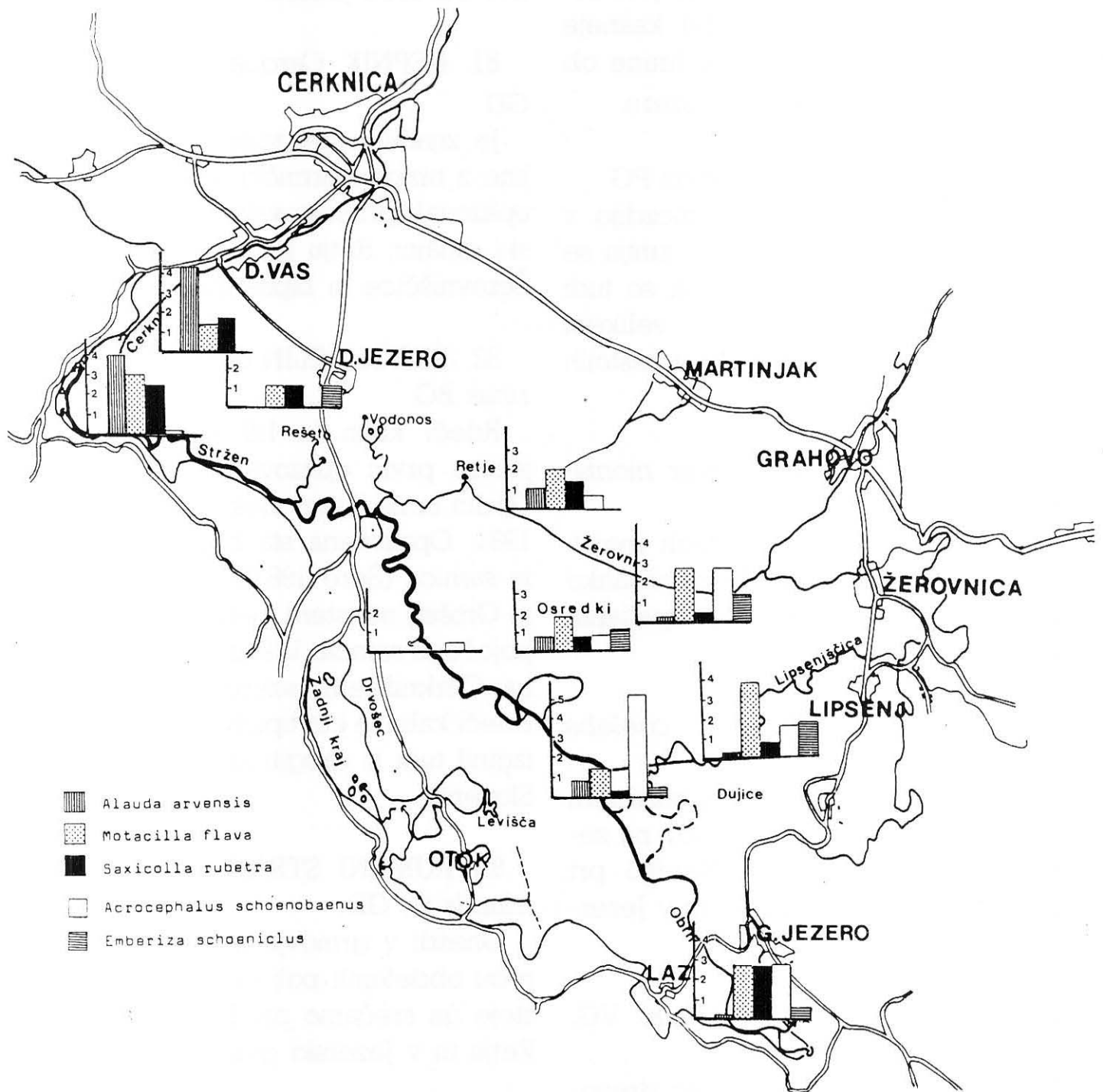
Rdeči kalin je bil na Cerkniškem jezeru prvič opazovan 29. 5. 1981 pri Gorici in na istem mestu ponovno 14. 6. 1981. Opazovana sta bila pojoč samec in samica (Šere 1981b). Dne 5. 6. 1983 je Grošelj na istem mestu spet opazoval pojočega samca. V kasnejših letih ni bil na Cerkniškem jezeru več opazovan. Rdeči kalin je kot tipična invazivna vrsta izginil tudi iz drugih znanih gnezdišč v Sloveniji.

83. RUMENI STRAND *Emberiza citrinella* G, GD

Gnezdijo v grmovju in živih mejah na robu obdelanih polj in pašnikov. Pogosteje ga srečamo pri Dolenjem jezeru, Retju in v Jezerski gmajni.

84. TRSTNI STRNAD *Emberiza schoeniclus* G, OV

Trstni strnad je gnezdilec gostejših in višjih sestojev trstja, raztresenega po vsem jezeru. Na Cerkniškem jezeru, v Dojicah, je bila tudi prva potrditev gnezdenja te vrste v Sloveniji (Gregori 1977). V letu 1992 smo ocenili jezersko populacijo na okrog 40 parov (ORT'92). Najpogostejši so ob Lipsenjiščici, Že-

Slika 3: Gostote gnezdečih parov petih najznačilnejših ptic pevk na Cerkniskem jezeru, predstavljene v histogramih. Višina stolpca ponazarja število parov na 10 hektarov površine (n/10 ha). Podatki so zbrani med 1. 6. in 7. 6. 1992 (ORT'92).

Fig. 3: Density of breeding pairs of the most characteristic passeriformes at Lake Cerknica, presented with histograms. Height of column indicates the number of pairs per 10 hectares (n/10 ha). The details were gathered from June 1st to 7th, 1992 (ORC'92).

rovniščici in Dojicah, kjer so gostote 1–2 para na 10 hektarov jezerske površine. Gnezdi še ob Obrhu, Strženu, na Osredkih in v Jezerski gmajni (ORT'92). Dne 5. 7. 1987 je bil pojoč samec opazovan tudi ob Cerknjščici (MRT'87). Cerknjško jezero je najpomembnejše gnezdišče te vrste v Sloveniji.

85. VELIKI STRNAD *Milaria calandra* VG, GD

Prvi so velikega strnada na Cerknjškem jezeru opazovali udeleženci mednarodnega raziskovalnega tabora 5. 7. 1987, ko je pel na travniku ob Cerknjščici (MRT'87). V letu 1992 smo pojoče velike strnade opazovali večkrat, kot smo pričakovali (ORT'92). Zadržuje se predvsem ob osamljenem grmovju ob robu jezera pri Dolenji vasi, Lipsnju, Žerovnici in Gorenjem jezeru (ORT'92). Številčnost v letu 1992 ocenjujem na 10–20 parov.

5. ZAKLJUČKI IN RAZPRAVA

V prispevku, ki obravnava ptice gnezdilke Cerknjškega jezera in bližnje okolice, je v sistematskem delu zajetih 85 vrst ptic. Od teh je 13 vrst vezanih na odprte vodne površine, kjer se večinoma zadržujejo in hranijo. Gnezdijo na plavajočih gnezdih ali pa na otočkih in v poplavljenem trstišču. Ugotovljenih vrst, ki živijo v gosti obrežni vegetaciji trstičja in bičevja, je na Cerknjškem jezeru 12. Ornitološko največji pomen ima Cerknjško jezero zaradi 10 vrst ptic, vezanih na močvirske habitate ša-

šja in občasno poplavljenih travnikov. Ne seznamu gnezdilke je tudi 29 vrst gnezdečih v grmiščih in drevoredih na robu jezera. Na tem območju smo do sedaj ugotovili 55 vrst nedvornih in verjetnih gnezdilke, medtem ko moramo 9 možnim gnezdilkam posvetiti več pozornosti za ugotovitev njihovega statusa. Za 5 vrst, ki so v preteklosti gnezdile, v novejšem času nimamo podatkov in jih zato štejemo med bivše gnezdilke. Obilje hrane na Cerknjškem jezeru privablja več vrst ptic, ki sicer gnezdiijo v okolici jezera. 16 takšnih vrst, med katerimi prednjačijo ujede in jih označujemo kot prehranjevalne goste, sem vključil v sistematski del.

Cerknjško jezero je za slovensko ornitofavno izrednega pomena, saj imata tu edino gnezdišče v Sloveniji rjavovrati ponirek *Podiceps griseigena* in rdečeno-nogi martinec *Tringa totanus*. To področje je znano tudi kot eno redkih potencialnih gnezdišč velike bobnarice *Botaurus stellaris*, črne štoklje *Ciconia nigra*, kozice *Gallinago gallinago*, grahaste tukalice *Porzana porzana* in male tukalice *Porzana parva* ter trstnega cvrčalca *Locustella luscinioides*. Cerknjško jezero je za rumeno pastirico *Motacilla flava* in trstnega strnada *Emberiza schoeniclus* najpomembnejše gnezdišče v Sloveniji. Eno najpomembnejših gnezdišč imajo tu še kosec *Crex crex*, bižja trstnica *Acrocephalus schernobaenus* in repaljščica *Saxicola rubetra*. Pri vrednotenju Cerknjškega jezera moramo vsekakor omeniti številne ujede, ki tu gnezdiijo ali se le prehranjujejo. Tu lahko opazujemo izjemno redkega orla belorepca *Haliaetus albicilla*, orla

kačarja *Circaetus gallicus* in sokola selca *Falco peregrinus*. Na Rdečem seznamu ogroženih vrst ptičev v Sloveniji (Gregori, Matvejev 1992) je kar 9 že prizadetih vrst ptic, 19 ranljivih in 6 v Sloveniji redkih vrst ptic.

Če primerjamo seznam gnezdilke, ugotovljenih v novejšem času z delom »Prispevek k poznavanju ptičev Cerkniškega jezera in bližnje okolice« (Gregori 1978), ugotovimo nekatere spremembe v ornitofavni Cerkniškega jezera. V novejšem času smo dobili več novih vrst gnezdilke, kot so čopasti ponišek *Podiceps cristatus*, rjavogrli ponišek *Podiceps griseigena*, velika bobnarica *Botaurus stellaris*, črna štoklja *Ciconia nigra*, rdečenogi martinec *Tringa totanus*, grahasta tukalica *Porzana porzana*, mala tukalica *Porzana parva*, močož *Rallus aquaticus* ter med pevci brinovko *Turdus pilaris*, srpično trstnico *Acrocephalus scirpaceus*, trstnega cvrčalca *Locustella luscinioides* in velikega strnada *Miliaria calandra*. Novo odkrite gnezdilke so lahko posledica populacijske dinamike vrst, spremembe habitata ali boljše raziskanosti. Treba je poudariti, da smo leta 1992 ptice raziskovali tudi ponoči. Po drugi strani smo nekaj vrst, ki so v preteklosti gnezdile v novejšem času izgubili. S seznama gnezdilcev moramo črtati belo štokljo *Ciconia ciconia*, čopastega škrjanca *Galerida cristata* in verjetno prosnika *Saxicola torquata*. Tudi kreheljca *Anas crecca*, za katerega Gregori (1978) navaja opazovanja konec maja, v zadnjih letih opazujemo le še zunaj gnezditvenega obdobja. Zanimiva je tudi nekajletna gnezditvev rdečega

kalina *Carpodacus erythrinus*. Vrsto imamo danes za bivšo gnezdilko.

Kljub temu, da je Cerkniško jezero med bolje raziskanimi predeli pri nas, lahko zaradi specifičnosti in obsežnosti tega habitata pričakujemo nova odkritja. Vsako leto lahko na jezeru opazujemo vrste, katerih gnezditveni areal sega tudi v Slovenijo, a jih pri nas v novejšem času pri gnezditvi še nismo odkrili. Že vrsto let poleti opazujemo rjavega lunja *Circus aeruginosus* na Cerkniškem jezeru. Zanimiva so še pomladanska in poletna opazovanja rjave čaplje *Ardea purpurea*, male bele čaplje *Egretta garzetta*, čopaste čaplje *Ardeola ralloides*, močvirskih čiger *Chlidonias sp.* ter malega *Actitis hypoleucos*, močvirskega *Tringa glareola* in pikastega martinca *Tringa ochropus*. Te vrste so v glavnem pozni preletniki, klateži, poletni gosti ali spolno nezreli osebk. Prej bi morali izjemno možne gnezdilce iskati med zgodnjimi, rednimi preletniki (Greister 1990), ki bi jih k gnezditvi pritegnili obsežni močvirski in barjanski habitati jezera.

LITERATURA

ANONIMUS (1987, 1987a): Ornitološke raziskave na Cerkniškem jezeru, Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '86: 30-58, Ljubljana.

ANONIMUS (1987, 1987b): Ornitološke raziskave na Cerkniškem jezeru, Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '87: poročilo, neobjavljeno.

ERMAN, C. (1987): Belorepec (*Haliaeetus albicilla*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 3 (34): 59, Ljubljana.

GEISTER, I. (1990a): Pričakovane in nepričakovane gnezdilke v Sloveniji, *Acrocephalus* 11 (43-44): 18-24, Ljubljana.

GEISTER, I. (1990b): Prelestne prikazni, samozaložba, Ljubljana.

GOSPODARIČ, R. & HABIČ, P. (1978): Kraški pojavi Cerknškega polja, *Acta carsologica* 8/1: 7-162, Ljubljana.

GREGORI, J. (1977): Trstni strnad (*Emberiza schoeniclus*) v času gnezdenja ob Cerknškem jezeru, *Larus* 29-30: 354, Zagreb.

GREGORI, J. (1978): Prispevek k poznavanju ptičev Cerknškega jezera in bližnje okolice, *Acta carsologica* 8: 301-329, Ljubljana.

GREGORI, J. (1984a): Čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 5 (19-20): 22, Ljubljana.

GREGORI, J. (1984b): Prepelica (*Coturnix coturnix*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 5 (19-29): 24, Ljubljana.

GREGORI, J. (1984c): Srpična trstnica (*Acrocephalus scirpaceus*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 5 (19-20): 25, Ljubljana.

GREGORI, J. (1987): Črna štoklja (*Ciconia nigra*) gnezdi na Ljubljanskem barju, *Acrocephalus* 8 (33): 37-39, Ljubljana.

GREGORI, J. & MATVEJEV, S. D. (1992): Rdeči seznam ogroženih pričev v Sloveniji, *Varstvo narave*, 17: 29-39, Ljubljana.

GROŠELJ, P. (1983): Črna štoklja (*Ciconia nigra*), Redke vrste, *Acrocephalus* 6 (25): 35-36, Ljubljana.

JANČAR, T. (1991): Gnezdenje sivogrlega ponirka (*Podiceps griseigena*) na Cerknškem jezeru, *Acrocephalus* 12 (48): 50-56, Ljubljana.

JANČAR, T. (1992a): Sivogrli ponirek (*Podiceps griseigena*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 13 (55): 183, Ljubljana.

JANČAR, T. (1992b): Osredok na Cerknškem jezeru, Poročila od koderkoli, *Acrocephalus* 13 (55): 191, Ljubljana.

KMECL, P. & RIŽNER, K. (1992): Poletni prelet pobrežnikov (*Larilimicolae*) na Cerknškem jezeru v letu 1991, *Acrocephalus* 13 (50): 17-20, Ljubljana.

MARTINČIČ, A. (1989): Ekologija rastlin, Navodila za terenske vaje, VTOZD Biologija, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.

POLAK, S. (1992): Ornitološki raziskovalni tabor na Cerknškem jezeru, poročilo, DOPPS, neobjavljeno.

ŠERE, D. (1981a): Rumena pastirica (*Motacilla flava cinereocapilla*), Iz ornitološke beležnice,

Acrocephalus 2 (8-9): 44, Lj.

ŠERE, D. (1981b): Rdeči kalin (*Carpodacus erythrinus*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 2 (8-9): 44, Ljubljana.

ŠERE, D. (1985): Rdečenogi martinec (*Tringa totanus*) gnezdi v Sloveniji, *Acrocephalus* 6 (25): 35-36, Ljubljana.

ŠERE, D. (1986): Bela štoklja (*Ciconia ciconia*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 7 (29): 37, Ljubljana.

ŠERE, D. (1989): Črni martinec (*Tringa erythropus*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 10 (39-40): 23, Ljubljana.

ŠERE, D. (1991): Društveni izlet na Cerknško jezero, *Acrocephalus* 12 (49): 173, Ljubljana.

ŠERE, D. (1992a): Moje srečanje s teleskopom, *Acrocephalus* 13 (51): 58-62, Ljubljana.

ŠERE, D. (1992): Velika bobnarica (*Botaurus stellaris*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 13 (52): 37-39, Ljubljana.

ŽGAVEC, V. (1991a): Namesto uvodnika, *Acrocephalus* 12 (48): 49, Lj.

ŽGAVEC, V. (1991b): Črna štoklja (*Ciconia nigra*), Iz ornitološke beležnice, *Acrocephalus* 12 (48): 84, Ljubljana.

POVZETEK

Članek podaja seznam gnezdečih vrst ptic območja, ki ga redno ali občasno poplavlja voda Cerknškega jezera. Zajete so še gnezdilke večjih in ornitološko pomembnih sestojev grmovja in drevoredov na severnem robu jezera. Na seznamu so tudi vrste ptic, ki gnezdi v okolici jezera, a so prehransko vezane na Cerknško jezero. Prispevek temelji na opazovanjih članov Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije v obdobju med letoma 1980 in 1992. V letu 1992 je Društvo organiziralo ornitološki raziskovalni tabor z namenom kvantitativnega ovrednotenja ptic Cerknškega jezera. Jezero je bilo raziskano tudi ponoči.

Cerknško jezero je za slovensko ornitofavno izrednega pomena, saj imata tu edino gnezdišče rjavovrati ponirek *Podiceps griseigena* in rdečenogi martinec *Tringa totanus*. Pokazalo se je, da imamo tu eno redkih potencialnih gnezdišč velike bobnarice *Botaurus stellaris*, črne štoklje *Ciconia nigra*, kozice *Gallinago gallinago*, grahaste tukalice *Porzana porzana*, nale tukalice *Porzana parva*

in trstnega cvrčalca *Locustella luscinioides*. Rumena pastirica *Motacilla flava* in trstni strnad *Emberiza schoeniclus imata* na Cerkniškem jezeru številčno največji populaciji v Sloveniji. Izrednega pomena je obravnavano območje za kosca *Crex crex*, ki tu gnezdi v velikem številu.

V času gnezdenja se na jezeru prehranjujejo številne redke ujede, med njimi orel belorepec *Haliaeetus albicilla*, orel kačar *Circaetus gallicus* in sokol selec *Falco peregrinus*. Kljub temu, da je to področje dobro raziskano, lahko še pričakujemo nove nepričakovane gnezdilce.

SUMMARY

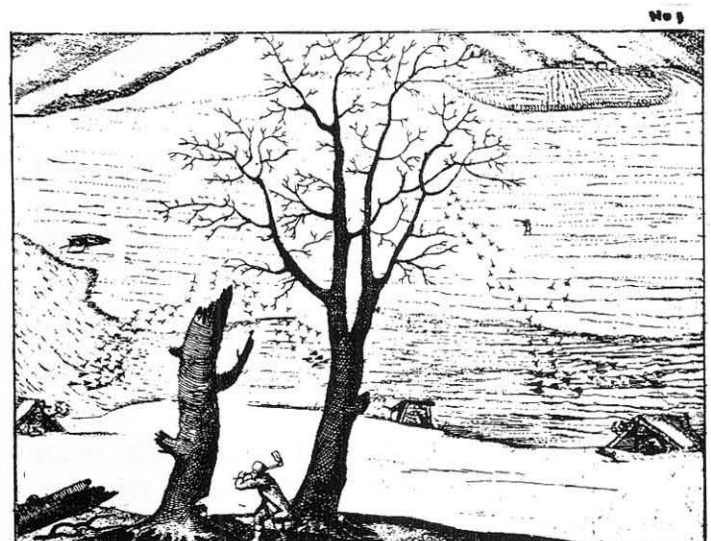
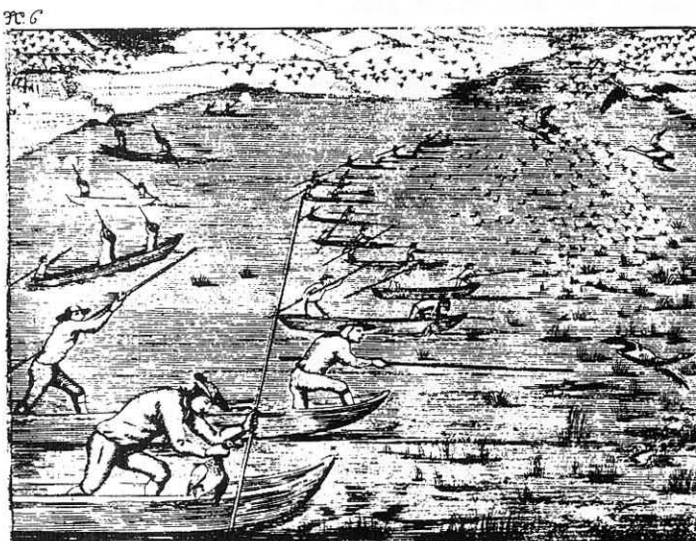
The article lists the breeders of the area regularly or periodically inundated by the waters of lake Cerknica. Also enclosed are the birds breeding in some larger and ornithologically significant formations of bushes and trees on the northern edge of the lake. The list further includes the birds breeding in the vicinity of the lake but are restricted, as far as their diet is concerned, to the lake itself. The article is based on the work carried out by members of the Bird Watching and Bird Study Association of Slovenia from 1980 to 1992. In 1992 the Association organized the so-called Ornithological Research Camp (ORC), with intention to make a quantitative eva-

luation of the Lake Cerknica birds. The lake was researched at night as well.

Lake Cerknica is extremely important for the Slovene ornitofauna, for it is the only nest site of Red-necked Grebe *Podiceps griseigena*, and Redshank *Tringa totanus*. It has been proved that here we have one of the very rare potential nest sites of Bittern *Botaurus stellaris*, Black Stork *Ciconia nigra*, Snipe *Gallinago gallinago*, Spotted Crake *Porzana porzana*, Little Crake *Porzana parva*, and Savi's Warbler *Locustella luscinioides*. Blue-headed Wagtail *Motacilla flava* and Reed Bunting *Emberiza schoeniclus* are here known for their greatest populations in the entire Slovenia. The dealt with area is extremely important also for Corncrake *Crex crex* which breeds here in great numbers.

In breeding season numerous rare birds of prey feed here, among them White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*, Short-toed Eagle *Circaetus gallicus*, and Peregrine *Falco peregrinus*. Although this area has been researched really thoroughly, some new unexpected breeders can be still met here.

Slavko Polak, Koritnice 65, 66353 Knežak

O naravovarstvenem konceptu Cerkniškega jezera s poudarkom na varstvu ptic

About the conservational concept of Lake Cerknica with emphasis on protection of birds

Peter TRONTELJ

1. UVOD

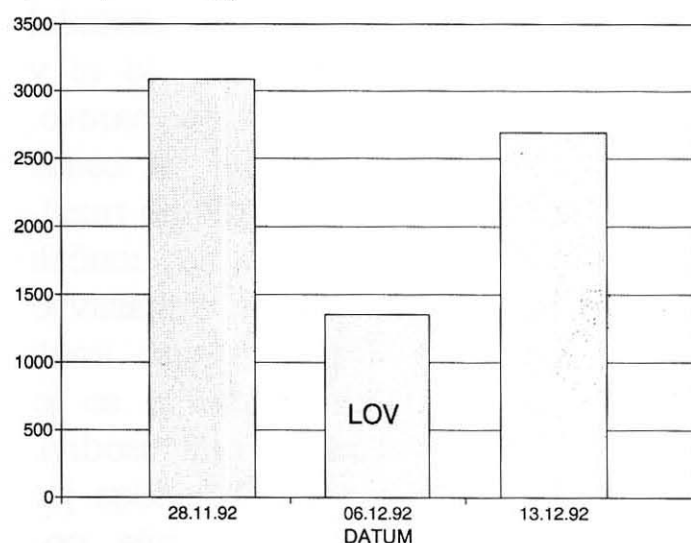
Ob prebiranju te revije se bo marsikdo upravičeno spraševal, kako da Cerkniško jezero še ne uživa nikakršnega zakonskega varstva. Saj nas Slovence že v osnovni šoli uče, kako edinstveno da je, kako velik je njegov sloves, ki ga je bil v svet ponesel že Valvasor. Saj imamo zavarovana po eni strani bistveno večja območja, po drugi pa kopico manj pomembnih naravnih in kulturnih znamenitosti. Kljub temu se je brez naravovarstvenih ukrepov to območje dobro ohranilo vse do danes. Največ je k temu prispevala dvojna narava Cerkniškega jezera, njegova muhavost in nepredvidljivost. Človek si je že dolgo prizadeval, da bi obvladal prihajanje in odhajanje vode, ki ni v skladu z njegovo stanovitno naravo. Vendar ukrepi, s katerimi je osušil druga močvirja, niso dali zelenih rezultatov. Še bolj klavrno so se končali poskusi stalne ojezeritve z zamašitvijo požiralnikov. Vsi ti posegi niso imeli pravega učinka, tudi škoda, ki so jo povzročili ekosistemu, ni bila usodna. Za pravo podreditev presihajočega jezera človekovim željam bi bila potrebna neprimerno večja uničevalna dela, in njihova izvedba je bila že nevarno blizu. Spomnimo se, da je bil

pred slabim desetletjem še zelo živ načrt o »večnamenski akumulaciji Cerkniškega jezera«. V njem načrtovano uničenje kraškega polja je bilo deležno nemalo politične podpore. Na srečo ni bilo le pomanjkanje denarja vzrok, da so misli o tem opustili. Že poprej je bila v slovenskih naravovarstvenih krogih rojena zamisel o širšem kraškem naravnem parku, ki bi vključeval tudi Cerkniško jezero. Golob (1966) je predlagal zavarovanje Cerkniškega jezera kot del *Vzhodnega kraškega parka*. Ideja žal vse do danes ni bila realizirana, a so močni naravovarstveni interesi v preteklosti nedvomno pripomogli k ohranitvi jezera, kakršno je sedaj. V okviru »Študije sprejemljivosti izgradnje vodnogospodarskega in energetskega sistema Cerkniško polje – Planinsko polje« je Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine izdelal elaborat z naslovom *Naravna in kulturna dediščina notranjskih kraških polj* (1984), pri čemer je sodelovalo tudi DOPPS. V njem je izčrpno argumentirano in multidisciplinarno podprto izraženo odločno negativno mnenje do sistema večnamenskih akumulacij na notranjskih kraških poljih. Znova je poudarjena tudi načelna zamisel o Notranj-

skem regijskem parku in varstvu Cerkniskega jezera kot sestavnega dela, ki jo Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine podaja tudi v Inventarju najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (1991). Sedaj, ko je grožnja večnamenskih akumulacij odstranjena, pogrešamo naravovarstveno iniciativo in strategijo za samo Cerknisko jezero, saj jo glede na svojo velikost in pomen vsekakor zasluži ne glede na vključevanje v širši regijski park.

Z velikimi družbenimi in političnimi spremembami zadnjih let je prihajalo vedno več klicev po dokončani rešitvi vprašanja izkoriščanja naravnega bogstva Cerkniskega jezera. Simptomatična je misel, ki sem si jo izposodil od ene izmed mnogih časopisnih polemik: »Vendar jezero ne more ostati deviško, saj od devišstva nimamo nič, tudi turizma ne. Edino voda bo potem lahko čista.« V tem času smo se v Komisiji za varstvo narave pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije odločili, da ne bomo ostali le prizadeti opazovalci in posojevalci strokovnih mnenj, ampak se bomo aktivno vključili v prizadevanja za čim ustreznejšo zaščito Cerkniskega jezera. Poleti 1991 smo formirali posebno delovno skupino za Cerknisko jezero. Njene naloge so poleg vodenja poglobljenih terenskih raziskav in zbiranja podatkov predvsem tesno sodelovanje z odgovornimi ministrstvi, zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine, cerkniskim podjetjem za planiranje AREA in lokalnimi oblastmi. Informiranje javnosti je prav tako med prioritarnimi nalogami. Velik korak k internacio-

nalizaciji smo storili z navezavo stikov s Fondacijo za evropsko naravno dediščino (SEN). V začetku leta 1992 smo na povabilo Ljubljanskega regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine sodelovali pri pripravi strokovnih osnov za odlok o razglasitvi Cerkniskega jezera za naravo znamenitost, ki naj bi ga izdala občina Cerknica. Ta je kasneje svoj namen opustila, ker je na državnem nivoju prišlo do odločitve o ustanovitvi Notranjskega regijskega parka ki naj bi vključeval tudi Cerknisko jezero. S tem se je pristojnost za njegovo zaščito prenesla na državo. Ni si težko predstavljati, kakšno časovno odlašanje bi pomenilo čakanje na razglasitev Notranjskega regijskega parka. Cerknisko jezero pa potrebuje čim prejšno zaščito, saj so pritiski različnih interesov na njegov ekosistem vse močnejši. Zato naj bi se NRP ustanavljal v etapah; prva naj bi bila zavarovanje Cerkniskega jezera. Za tako rešitev se zavzema tudi Martin Schneider-Jacoby (SEN) in DQPPS.

Slika 1: Vpliv lova na število prezimovajočih vodnih ptic na Cerkniskem jezeru (podatki: P. Kmecl)
Fig. 1: Influence of hunting on the number of wintering waterfowl at Lake Cerknica.

Intenzivneje smo začeli sodelovati z AREO, ki je zadolžena za projektiranje NRP. Sodelujemo zlasti na področju strokovnega svetovanja in terenskega dela. V juniju 1992 je AREA skupaj s cerkniškimi taborniki poskrbela za nastanitev in prehrano naših članov, ki so sodelovali pri raziskovalnem taboru. Težišče dela na taboru so bile raziskave za predeljevanje (zonacijo)— bodočega zavarovanega področja ter podrobno kvantitativno ovrednotenje ptičjih populacij za boljše razumevanje pomena, ki ga ima Cerknško jezero v slovenskem in mednarodnem merilu.

2 POMEN CERKNIŠKEGA JEZERA KOT GNEZDIŠČE, POČIVALIŠČE IN PREZIMOVALIŠČE

2.1 Mednarodni pomen

Trendom po enotnem obravnavanju evropskega biogeografskega prostora in združevanju naravovarstvenih prizadevanj se pridružuje vse več držav. Slovenija je po osamosvojitvi na novo pristopila k več mednarodnim organizacijam (ICBP, IWRB, MEDMARAVIS), se vključila v njihove projekte in notificirala ramsarsko konvencijo o mednarodno pomembnih mokriščih.

Kriteriji, ki določajo, kdaj lahko kakšno področje postane »important bird area« (IBA) ali mokrišče mednarodnega pomena, ki ga zajema ramsarska konvencija (Ramsar site), so strogi. So natančno definirani in delno kvantitativni, tako da ne dopuščajo nobenih špekulacij in zahtevajo dobro poznavanje razmer. Izdelani so sezname evropsko in

svetovno ogroženih vrst, ki morajo biti zastopane v dovolj velikem številu (GRIMMETT & JONES, 1989). Od izpolnjevanja teh kriterijev je odvisno, ali bo neko področje deležno mednarodne pozornosti in naklonjenosti ter pritiskov ob morebitnem ogrožanju. Cerknško jezero je že uvrščeno med evropsko pomembne lokalitete za ptice (IBA), na naziv »Ramsar site« pa neuspešno čaka že več let, predvsem zaradi nezainteresiranosti takratne jugoslovanske birokracije.

Z ornitološkega vidika je gotovo najpomembnejše zaradi pojavljanja **svetovno ogroženih vrst**. Tu gnezdi močna populacija kosca *Crex crex*, delno v zelo visoki gostoti. Na jezeru se prehranjuje v okoliških gozdovih gnezdeči orel belorepec *Haliaetus albicilla*, pozimi celo po štirje skupaj. Tretja v svetovnem merilu ogrožena vrsta je južna postovka *Falco naumanni*, ki je bila opazovana na preletu.

Drugi kriterij, po katerem je Cerknško jezero uvrščeno med IBA, je gnezdenje **evropsko ogroženih vrst**: velika bobnarica *Botaurus stellaris*, mala bobnarica *Ixobrychus minutus*, črna štoklja *Ciconia nigra*, kostnjevka *Aythya nyroca*, kačar *Circaetus gallicus*, mala in grahasta tukalica *Porzana parva* in *P. porzana*, pisana penica *Sylvia nisoria* in rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Kot preletna lokaliteta in prezimovališče vodnih ptic je zgolj regionalnega pomena. Močno pod pričakovanji je, glede na velikost in bogastvo hrane, število rac in gosi. To je nedvomno posledica pretiranega lova (glej 4. točko). Zavidljivo visoko pa je število neka-

terih ujed na preletu, kot so pepelasti lunj *Circus cyaneus*, škrjančar *Falco subbuteo* in rdečenoga postovka *Falco vespertinus*. Cerknško jezero za zdaj ne zadošča pogojem (o vzrokih kasneje), pod katerimi lahko postane »mokrišče mednarodnega pomena« na podlagi številčnosti vodnih ptic. Izpolnjuje pa večino drugih kriterijev za sprejem v to elitno družbo.

2.2 Nacionalni pomen

Delitev pomena na internacionalni in nacionalni je morda nekoliko zavajajoča in zahteva obrazložitev. O internacionalnem pomenu govorimo pri vrstah, ki bi z izgubo Cerknškega jezera utrpeli zmanjšanje že tako ogrožene svetovne ali evropske populacije oziroma zmanjšanje njihovega areala. Seveda bi tudi izguba drugih vrst pomenila osiromašenje tega dela Evrope, a je zaradi dovolj močne globalne populacije njihova ohranitev skrb in odgovornost posamezne države.

Cerkniško jezero v Sloveniji močno prednjači po številu gnezdečih vodnih in močvirskih vrst ptic. Mnoge vrste so tudi številčno dobro zastopane. Za rjavovratega ponirka *Podiceps griseigena* in rdečenogega martinca *Tringa totanus* je edino gnezdišče v Sloveniji. Od višine vode v gnezditvenem obdobju je odvisno, katere vrste in v kolikšnem številu bodo gnezdile. Ob visoki vodi je Cerknško jezero zdaleč najboljše gnezdišče za race pri nas. Nižji nivo vode pa bolj ustreza pobrežnikom, prepelici, mali in grahasti tukalici ter koscu, ki ima tod drugo najpomembnejše gnezdišče v Sloveniji. Številčno stanje

gnezdičih kozic *Gallinago gallinago* ni dobro znano, vendar domnevamo, da jih nikjer v Sloveniji ni toliko kot tukaj. Obsežna trstičja, travniki in grmišča so pomembna za množice ptic pevk, tako ob gnezditvi kot na preletu. Cerknško jezero je naše najpomembnejše gnezdišče rumene pastirice *Motacilla flava cinereocapilla*, bičje trstnice *Acrocephalus schoenobaenus* in trstnega strnada *Emberizia schoeniclus*.

3. NARAVOVARSTVENI CILJI

Kaj je torej na Cerknškem jezeru najbolj vredno in potrebno varstva, kam naj se usmerijo glavna prizadevanja? So to travniki, barja, ali trstičja z globjo vodo? Močvirni travniki so plod človekovega delovanja, s prenehanjem košnje bi se zarasli. Po drugi strani človek požiga in krči preostala naravna trstičja in grmišča. Trstičje je pomembno in daje možnost gnezdenja vodnim pticam le, če je voda v in ob njem dovolj globoka. Na bližnjem travniku bomo spet zaman čakali na prepelice, kosce, rumene pastirice ali repaljščice, dokler ga bo prekrivala voda. K sreči imajo travniške vrste možnost umika na obrobne predele ali na Osredok, vodne pa ob upadanju vode poiščejo manjše obrasle vodne površine, npr. Levišča, Zadnji kraj ali rečne struge. Seveda, če jih tam ne moti in preganja človek.

Nepredvidljivost razmer, nenadna poplava gnezda ali nevarnost obtičanja na suhem nedvomno zmanjšujejo uspešnost gnezdenja in številčnost gnezdečih ptic. Vendar je prav večno prihajanje

in odhajanje vode tisto, ki je naredilo Cerknško jezero tako edinstveno in je glavni ustvarjalec bogatega jezerskega ekosistema. V stoletjih človekovega sožitja z jezerom se je kljub iz leta v leto drugačnim vodnim razmeram ustvarilo nekakšno ravnotežje med redno ali občasno košenimi površinami in trstičji ter barji, kamor človek ne posega. Mislim, da je prav to stanje sinteze kulturne krajine in prvobitne narave, kakršno je treba ohraniti. Za uresničitev tega osnovnega cilj so potrebni naslednji koraki:

1. Zakonsko varstvo

Varovanje pod ustreznim statusom, ki bo omogočal predeljevanje (zonacijo) z različnimi varstvenimi režimi, tudi najstrožjim. Kolikor obstoječa naravovarstvena zakonodaja takega statusa ne predvideva, je treba pravočasno sprožiti ustrezne pravne mehanizme.

2. Ohranitev kulturne krajine

Zagotoviti je treba nadaljevanje doseganega ekstenzivnega kmetovanja ob upoštevanju naravovarstvenih določil. Stimulativna vladina politika je pogoj, da bodo domači kmetje ostali pri takšni rabi svoje zemlje.

3. Ohranitev najbolj prvobitnih predelov

Stara trstičja in barja naj bodo deležna najstrožjega rezervatnega varstva.

4. Delna sanacija regularnih vodotokov

Treba je izbrati take rešitve, ki bodo ob najmanjšem možnem posegu imele čim večji učinek.

5. Ukinitvev oziroma minimaliziranje

konfliktnih dejavnosti, ki zmanjšujejo ekološko vrednost področja (glej 4. točko)

To mora biti urejeno v zakonskem aktu o zavarovanju, v praksi pa je potrebno učinkovito informiranje in nadzor.

6. Ureditev infrastrukture za turistični razvoj, usmerjanje in informiranje obiskovalcev

7. Promocija doma in v tujini

Dobra promocija bo osnova za razvoj kakovostnega turizma, ki ne škodi naravi. Z vključitvijo v mednarodne institucije (IBA, ramsarska konvencija, SEN, IUCN...) bo zaščita Cerknškega jezera deležna širše podpore.

4. PROBLEMI IN NALOGE

4.0 Splošna problematika

Ugotavljanje vplivov, ki so jih na avifauno imeli pretekli posegi, kot so regulacije jezerskih vodotokov, drenaža in zajezev ponorov, je zelo težavno, ker primanjkuje podatkov za kvantitativno primerjavo. Od Gregorijevega Prispevka k poznavanju ptičev Cerknškega jezera in bližnje okolice (1979) se število gnezdilcev ni zmanjšalo, nasprotno, dobili smo nekaj novih vrst, kar verjetno ni le posledica boljše raziskanosti. Primerjave številčnosti večinoma žal niso možne, ker manjkajo kvantitativni podatki iz tistega obdobja. Zanimiva je primerjava pri prepelici *Coturnix coturnix*, za katero Gregori pravi, da je redka. Vsega dvakrat jo je registriral na polju, torej na suhem in

više ležečem predelu. V zadnjih letih pa je vrsta precej pogosta (leta 1992 okrog 100 pojočih samcev, polovica od teh na samem jezeru, npr. ob Strženu, na Osredku in na Dolenjih blatih). Ali to pomeni, da se, v nasprotju s splošnim prepričanjem, jezero izsušuje in ne zamočvirja?

Druga pogojno možna primerjava se nanaša na prelet in prezimovanje, predvsem plojkokljunov *Anseriformes* in pobrežnikov *Charadriiformes*. Gregori (1979): »Ob selitvah pride tu do velikih koncentracij severnih populacij...« Dandanes lahko govorimo le o za slovenske razmere dokaj visokem številu prezimovajočih mlakaric in o dobri zastopanosti nekaterih vrst pobrežnikov na spomladanskem preletu. Predvide-

vam, da se prehrabne razmere od takrat niso bistveno spremenile, in tudi vode je v času preleta in prezimovanja še vedno dovolj. Je torej krivdo treba pripisati pretiranemu lovu, čolnarjenju, deskanju in drugim, vse bolj invazivnim človekovim aktivnostim?

Po zaslugi sedanjega statusa quo v smislu gradbenih posegov, melioracij in regulacij se stanje krajine in ekosistema Cerkniškega jezera v veliki meri ohranja. Kljub temu posega človek vanj vedno bolj in globlje. Očem najbolj opazno širjenje lokalov ob obrežju je pri tem skorajda le estetski problem.

4.1 Problem lova

Človek lovi vodne ptice na Cerkniškem jezeru verjetno že odkar pomni.

Foto 1: Opazovanje ptic na Cerkniškem jezeru, 27. 4. 1992 (B. Marčeta)
Photo 1: Birdwatching at Lake Cerknica, April 27th, 1992 (B. Marčeta)

Kakšen je bil njegov vpliv v preteklosti, ne vemo. V času novejših raziskav pa smo opazili močan lovski pritisk, posebno v jesenskem in zimskem času. Dostikrat so to tuji lovci, ponavadi Italijani. Lov kot najhujša oblika vznemirjanja pomeni velikansko motnjo, ki spravi v beg celotno množico ptic, ki so počivale ali iskale hrano. To pa ima lahko v razmerah, kot so ostra zima ali izčrpanost preletnikov, usodne posledice.

Negativni vplivi lova na vodne ptice na preletu in prezimovanju so dobro proučeni na nekaterih evropsko pomembnih vodnih biotopih (Schneider, 1986). Zaliv Bodenskega jezera, 5 km² velik Ermattinger Becken, je pred začetkom lovne sezone dajal hrano in zatočišče 12000 vodnim pticam, v glavni lovni sezoni pa je njihovo število upadlo na 5500. Tudi dalj časa po prenehanju lova število vodnih ptic ni preseglo 8000 in s tem še zdaleč ni doseglo vrednosti izpred začetka lovne dobe.

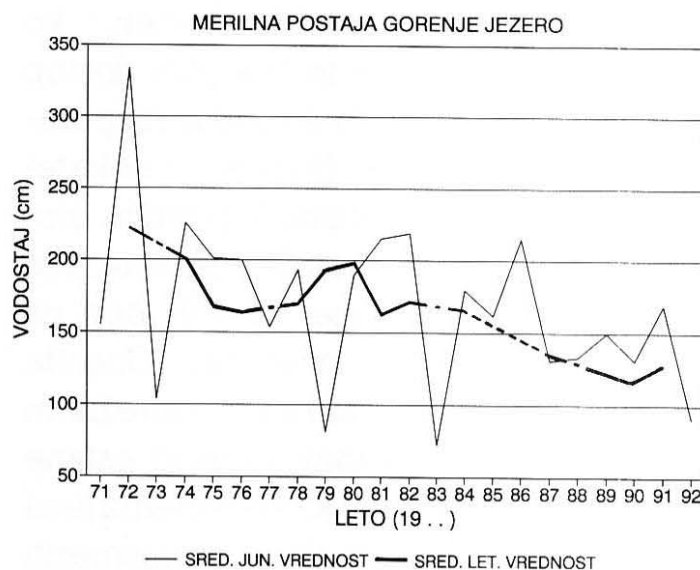
Opazanja s Cerkniškega jezera (Kmecl & Rižner, ustno) kažejo podobno pretresljivo sliko (sl. 1). Dne 6. 12. 1992 se je število vodnih ptic na jezeru ob nespremenjenih vodnih in vremenskih razmerah v primerjavi s tednom poprej več kot prepopolnilo zaradi streljanja lovcov. Pri tem je šteta tudi 400-glava jata lisk, ki svojega prezimovališča ne zapustijo. Dejanski padec številčnosti drugih vrst je torej še veliko večji. Pred lovci, ki so kar v petih čolnih zavzeli celotni osredni del jezera, so se ptice zatekle v zaliv med Otokom in kopnim, kjer so seveda dosti manj ugodne prehranjevalne razmere kot na plitvinah sredi jezera.

Znamenje stalnega lovskega pritiska v jesenskem in zimskem času je tudi velika ubežna razdalja ptic. Na nenavadno vedenje rac, ki so stalno preletavale, namesto da bi ležale na vodi in se prehranjevale, je opozoril M. Schneider ob svojem obisku v oktobru 1992. Skrb vzbujata tudi veliko število ustreljenih redkih in zavarovanih vrst ptic.

Ob tem nam postane jasno, zakaj Cerkniško jezero v času preleta in prezimovanja ptic ne igra vloge, ki bi jo glede na velikost, geografsko lego in ekološke razmere pričakovali. Večkrat, dalj časa trajajoč lov v nekem večjem vodnem biotopu ima na prezimovajoče vodne ptice dvojen negativni učinek (Schneider, 1986):

1. Dolgoročno zmanjšanje števila ptic prek celotne lovne sezone in po njej.

5. Dodaten upad številčnosti vsakokrat ob lovu (razen pri črnih liskah *Fulica atra*, ki svojega zimskega bivališča tudi zgrda ne zapustijo).

Slika 2: Potek srednjega letnega in junijskega vodnega stanja na merilni postaji Gorenje jezero (vir: Hidrometeorološki zavod Slovenije)
Fig. 2: Mean annual and June water-levels at Lake Cerknica, measured at the Gorenje jezero station.

Cerkniško jezero leži sredi gorate kraške pokrajine kot nekakšna oaza. V njegovi okolici ni podobnih biotopov, kamor bi se pregnane vodne ptice lahko umaknile. Zato je toliko bolj pomembno, da jim zagotovimo mir. Če želimo povrniti vlogo, ki bi jo moralo Cerkniško jezero imeti glede na svoje naravne danosti, je neizogibna celoletna prepoved lova na celotnem jezeru.

Drugi vidik, ki osvetljuje negativne vplive lova, je primernost pokrajine za kakovosten naravoslovni turizem. Med pomembnejše aktivnosti alternativnega, k naravi orientiranega turizma sodijo prav opazovanja atraktivnih prostoživečih živali. Razumljivo, da je pri ubežni razdalji živali pol kilometra in več ta dejavnost povsem onemogočena. Ptica pač ne loči dobronamerne opazovalca narave od lovca, ki ji streže po življenju.

4.2 Problem športnega ribolova

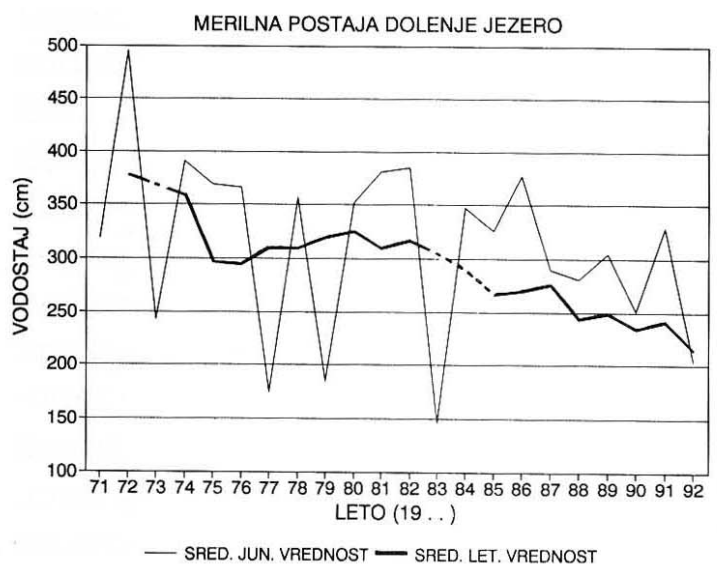
Ribolov postane problematičen, ko voda nekoliko upade in omogoči dostop z avtomobilom. Ribiči se tedaj razporedijo vzdolž celotnega Stržena in nekaterih potokov ter preostalih površin stoječe vode. S svojo stalno prisotnostjo onemogočajo vračanje valečih ptic na gnezdo in hranjenje mladičev. Gnezda so navadno dobro skrita v obrežnem rastlinju, tako da njihov propad ostane ljudem prikrit. Ptica, ki se vznemirjena smuka blizu ribiča in skuša preusmeriti njegovo pozornost od gnezda, vzbuja v človeku lažno predstavo o zaupljivosti. S tem ribiči, nevede, v veliki meri prispevajo k lokalnemu ali regionalnemu izginjanju vodnih ptic. Za velike ujede,

kot sta belorepec in orel kačar, nekajurna prisotnost ribiča v osrednjem delu območja pomeni enodnevni izpad lova na jezeru in s tem velike težave pri hranjenju mladičev.

Zaradi hoje in vožnje z avtomobili propada občutljiva obrežna vegetacija. To je dobro vidno npr. v okoli Rešeta ali ob Strženu, kjer so bregovi prepredeni s potmi športnih ribičev. Zato je smiselna omejitev ribolova na nekatere robne predele jezera in le točno določene odseke rek. Predlagamo, da se športni ribolov dovoli v predelu med Dolenjim jezerom in Gorico, na Rešetu in Vodonosu ter na Obrhu, pol kilometra severno in južno od mostu.

4.3 Problem čolnarjenja in drugih rekreativnih aktivnosti

Konflikt pri čolnarjenju je podoben kot pri lovu in ribolovu: vznemirjanje, ki lahko v času gnezdenja vodi do pro-

Slika 3: Potek srednjega letnega in junijskega vodnega stanja na merilni postaji Dolenje jezero (vir: HMZS)

Fig. 3: Mean annual and June water-levels at Lake Cerknica, measured at the Dolenje jezero station.

pada gnezd in opustitve gnezdenja. V primeru, da motnja traja dalj časa (več tednov), lahko z neke lokacije popolnoma prežene večino vrst ptic. Najbolj moteča so odprta plovila, na katerih je človeška postava jasno vidna (Bauer et al., 1992). Na Cerkniskem jezeru gre izključno za taka plovila – kanuje, čolne na vesla, surfe. Ob ubežni razdalji 200 do 500 m (Frenzel & Schneider, 1987) onemogočajo pticam uporabo velikega dela jezerske površine za prehranjevanje in počitek.

Ista vodna površina ne more hkrati rabiti pticam za življenjski prostor in čolnarjenje ter drugim rekreativnim aktivnostim. Cerkniško jezero je k sreči dovolj veliko, da se lahko oddeli del, ki je namenjen človeku za oddih in spoznavanje narave, ne da bi jezerski ekosistem pri tem utrpel preveliko škodo. Predlagamo, da se veslanju, kohanju in podobnim dejavnostim nameni predel ob cesti Dolenje jezero–Gorica.

Nesprejemljivo in z ničemer opravičljivo pa je postalo preletavanje jezera in vasi ob njem z motornimi zmaji. Hrup, ki ga povzročajo, je moteč tudi za domačine in obiskovalce, ki ob jezeru iščejo oddih in stik z naravo. Opazovan je bil celo primer, ko je pilot z nizkimi preleti namerno plašil prezimovajoče jate rac in jih tako silil k vzletu. Rešitev je v prepovedi letenja z motornimi zmaji in ultralahkimi letali nad jezerom.

4.4 Problem množičnega turizma

Vsaka nenadzorovana množičnost človeških dejavnosti na jezeru pomeni močno dodatno obremenitev za okolje. Že večkrat so z avtobusi prispele sku-

pine več sto turistov, ki so se potem neorganizirano razkropili po jezeru. Posledice množičnega turizma, pa naj gre za sprehajalce, ribiče, deskarje ali kopalce, so najbolj opazne v okolici Rešeta in Vodonosa. Zaradi vožnje z avtomobili je vegetacija na obsežnih površinah popolnoma degradirana. Med grmovjem južno od Dolenjega jezera je polno divjih smetišč, zaradi kurjenja ognja so pogosti požari.

Od takega turizma je seveda bistveno več škode kot dobička, ki se meri zgolj v količini popite pijače v lokalih ob jezeru. Večji kot je obisk, boljša organizacija je potrebna. Pomembna je ureditev infrastrukture od parkirišč do informativnih in opozorilnih tabel.

4.5 Problem spreminjanja vodnega režima

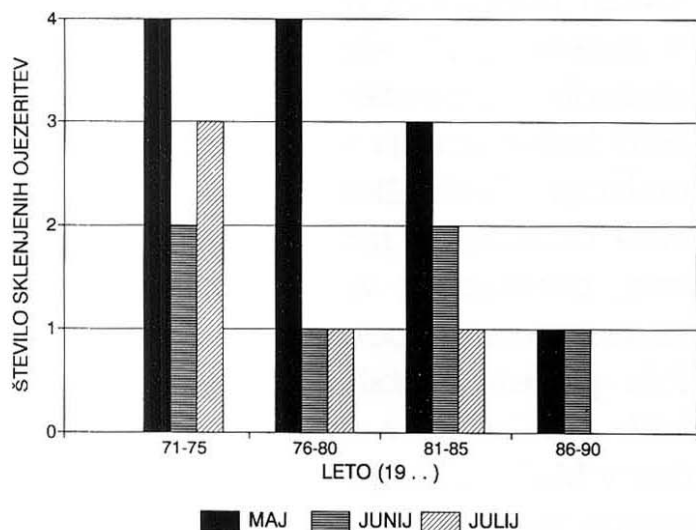
»Izboljšave« vodnega režima Cerkniskega jezera zaradi možnih gospodarskih koristi so bile že večkrat predmet vročih razprav in bolj jalovih poskusov v praksi. Tako »Idejni projekt stalne ojezeritve Cerkniskega jezera« iz leta 1965 kakor študija »Večnamenska akumulacija Cerkniskega jezera« iz leta 1984 obljubljata razvoj turizma in ribištva, preskrbo z vodo, izravnavo vodnega sistema v porečju Save in še kaj. Prvi projekt je bil delno uresničen v letih 1968 in 69 z zabetoniranjem vhodov v Malo in Veliko Karlovico in namestitvijo zapornic pred umetno izkopan odtočni rov. Leta 1971 je bil zazidan še požiralnik v Nartih (Gospodarič, Habič, 1979). Drugi, bistveno bolj uničevalen projekt, k sreči ni nikoli zapustil projektantskih papirjev.

Mnenja o učinkih, ki so jih imele zajezitve jezerskih odtokov v Jamskem zalivu, so deljena. Gospodarič in Habič (1979) ugotavlja, da se voda po zajezitvi sicer zadržuje dalj časa ob visokih vodah, pri nižjih vodah in po določeni sušni dobi pa zajezitev omogoča ali celo pospešuje praznjenje jezera. V časopisnih polemikah preteklih let je bilo kar nekajkrat zaslediti pozive k ukrepom proti vse večjemu zamočvirjanju (?) jezera, češ, da ga prerašča ločje in trstičje in da se spreminja v ničvredno močvirje. Po drugi strani sem od mnogih domačinov, zlasti ribičev, slišal, da voda vedno hitreje odteka in da je zaradi pogostega presihanja v njem vse manj rib.

Podatki Hidrometeorološkega zavoda Slovenije jasno kažejo, da o »zamočvirjanju« oziroma o višanju vodne gladine v času od leta 1971, ko je bila končana prva poskusna zajezitev, pa do danes, ne moremo govoriti. HMZS vsako-

dnevno spremlja višino vodne gladine na merilnih postajah Gorenje jezero in Dolenje jezero. Diagrama (sl. 2 in 3) prikazujeta potek srednjega letnega in junijskega vodnega stanja. Za mesec junij sem se odločil, ker je najbolj odločujoč za uspeh gnezdenja vodnih ptic, ker je takrat vegetacijska doba na višku in ker se tedaj začne košnja. Iz obeh diagramov lahko razberemo tendenco upadanja, čeprav so v poteku junijskega stanja vode velika nihanja. Še bolj zgovoren je pregled števila sklenjenih ojezeritev v preteklih petletnih obdobjih za mesece maj, junij in julij, ko je glavno biološko reproduktivno obdobje (sl. 4). Vode v jezeru je torej zadnjih 22 let vse manj. Vedno redkejša so tudi leta, ko polna ojezeritev traja tja do poletja. Razraščanje ločja in trstičja čez jezero, ki mu lahko rečemo močvirje, kakor so zaničljivo zapisali strokovnjaki za Kras in lokalni politiki, je zelo verjetno posledica opuščanja manj donosne košnje.

Pomanjkanje vode oziroma prehitro odtekanje v času gnezdenja vodnih ptic in odraščanja njihovih mladičev ima hude negativne posledice. Gnezda, ki ostanejo na suhem, so obsojena na propad. Begavci ponirkov in rac takrat še ne morejo leteti in na suhem poginejo, v premajhnih lužah pa kmalu postanejo plen lisic in drugih predatorjev (Žgavec, 1991). Razprave o tem, kolikšen prispevek k zmanjšani poletni vodnatosti ima odpiranje novih ponorov po zamašitvi obstoječih, kolikšnega pa klimatske spremembe zadnjih desetletij, bi presegle okvir članka. S stališča varstva ptic je problem namreč drugje: 20 km² velika jezerska površina ob

Slika 4: Pregled števila sklenjenih ojezeritev (kota 594,59 m) v preteklih petletnih obdobjih, merjeno na postaji Gorenje jezero (vir: HMZS)

Fig. 4: Number of high water-levels (lake fully filled) in the past five-year periods, measured at the Gorenje jezero station.

umiku vode ostane praktično brez primernih refugijev – manjših preostalih vodnih površin, ki bi pticam, ribam, dvoživkam... omogočala zavetje, hrano in možnost razvoja. Glavni krivec so regulacije jezerskih vodotokov. Strmi bregovi, ožja, globlja in neprimerno krajša struga brez zaraščenih rokavov pač ne morejo opravljati te funkcije. Kanalizirana je Žerovniščica s pritokom Martinjščico, regulirana Lipsenjščica, presekanjani so Strženovi meandri, Cerkniščica v Jamskem zalivu pa je bila pred kratkim ponovno žrtev brezobzirne regulacije (sl. 2). Skoraj nedotaknjena struga Stržena in preostale vode Retja, Vodonosa in Rešeta popolnoma izgubijo svoj pomen zaradi množice ribičev, veslačev, kopalcev... Na negativne posledice regulacij, ki so bile pr-

vič izvedene konec prejšnjega stoletja, je opozorjeno tudi v Inventarju najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (Zavod, ... 1991). Kako velika je dejanska potreba po primernih zatočiščih, pa vidimo na primeru Levišč in deloma Zadnjega kraja. Levišča so edina lokaliteta, kjer lahko tudi v sušnih letih uspešno gnezdi večje vodne ptice (velika bobnarica, rjavovrati in čopasti ponirek). V ponikvah Zadnjega kraja pa se ob presihanju jezera v večjem številu zberejo goleče se race ter begavci rac in ponirkov (Žgavec, 1991). Obe lokaciji sta stisnjeni pod Javornike, vsa preostala prostrana površina pa vodnim pticam ne daje ustrezne možnosti umika ob presahnitvi jezera. Na pomen takih reliktnih vodnih površin za prelet redkih vrst pobrežnikov opozarjata P.

Foto 2: Regulirana Cerkniščica v Jamskem zalivu, februar 1988 (M. Simić)

Photo 2: Regulated Cerkniščica stream at Jamski zaliv, February 1988 (M. Simić)

Kmecl in K. Rižner (1992) na primeru umetno zajezene mlake na Rešetu.

Kot alternativo dragi in verjetno komaj izvedljivi renaturaciji vodotokov predlagam ureditev manjše (3 do 4 ha) vodne površine ob Žerovniščici. Ta je danes praktično spremenjena v kanal, tako da tak poseg ne bo v ničemer poslabšal obstoječega stanja. Ker bi zadoščala zelo plitva voda (do 0,5 m), bi bil sam poseg minimalen, učinek pa zelo velik. Pomembno je le, da se zagotovi možnost regulacije višine vode in s tem dovolj vode tudi v sušnem obdobju.

4.6 Problem požiganja in krčenja rastlinstva

Za ohranitev kulturne in naravne krajine, bogastva habitatov ter vrstne pestrosti je idealen dosednji način skrbništva in rabe tal, ko ga opravljajo prebivalci vasi okoli jezera. Do konfliktov z naravovarstvenimi interesi pa prihaja pri odnosu do sestojev grmovja na severni strani Jezera. Zlasti nekoliko obsežnejše grmišče ob Vodonosu je vedno znova izpostavljeno namernim in nenamernim požarom in izsekavanjem. Sestoji grmovja igrajo pomembno vlogo pri preletu ptic pevk, saj s svojim bogatim jagodičevjem zagotavljajo obilico hrane. V času gnezdenja so pomembni kot gnezdišče ogrožene pisane penice pa tudi številnih drugih vrst. Poleg tega visoko grmovje oblikuje naravno zaščitno pregrado med hrupnim parkiriščem z gostišči in jezerom. Grmišča, skupine dreves in drevoredi zavzemajo razmeroma zelo majhno površino, zato jih je vredno v celoti ohraniti. Dopustno, celo zaželeno pa je zimsko redčenje.

Popolnoma nesprejemljivo je požiganje suhih travišč, predvsem trstičja *Phragmitetum*. Kričeč primer, ki je bil deležen celo medijske pozornosti, je podtaknjen požar 22. 3. 1992, ko je zgorelo 150 ha ekološko visokovrednega trstičja med Gorico in Otokom. V letu 1991 je bilo tu najboljše gnezdišče vodnih ptic na celotnem Cerkniškem jezeru: štiri vrste ponirkov, najmanj tri vrste rac, velika bobnarica, brez števila lisk, rakarjev, srpičnih in bičjih trstnic. Žalostno sliko so pokazale lanskoletne raziskave pogorišča: ena sama vrsta, bičja trstnica, v porazno nizkem številu (glej tudi članek S. Polaka). Za vzpostavitev stanja, kakršno je bilo pred požarom,

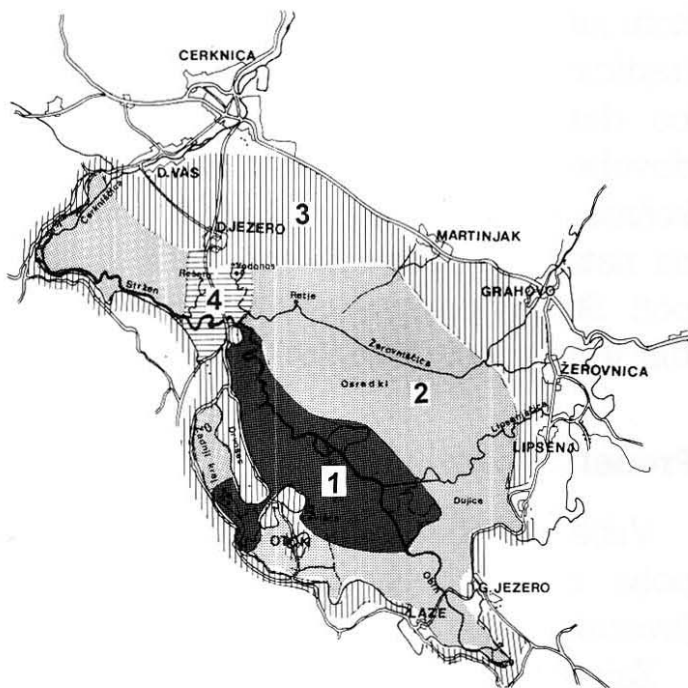

Foto 3: Plavje na Cerkniškem jezeru (I. Geister)
Photo 3: Floating material on Lake Cerknica (I. Geister)

rom, bo potrebnih več let. Grozljiva podoba premnogih žab, kač, malih sesalcev in nevretenčarjev, ki se pri tem živi scvrejo, ostane večini ljudi prikrita.

Razraščanju trsta se da uspešno upreti s košnjo, če je predel kasneje poplavljen. Na Cerkniškem jezeru torej ni za požiganje nobenega opravičila. Odstranitev plavja (naplavljenega in poleglega trsta) je treba opraviti mehansko ali pa ga zažgati na majhnem, strogo omejenem prostoru ob stalnem nadzoru.

Za rešitev teh problemov je največjega pomena osveščanje krajevnega prebivalstva. Potrebno je široko informiranje s predavanji in publikacijami pa tudi prek neposrednih, odkritih pogovorov.

Slika 5: Predlog predeljevanja bodočega zaščitene območja: 1, 2 – osrednji predel, 3 – blažilni predel, 4 – turistični predel

Fig. 5: Proposed division of the protected area into zones: 1, 2 – central zone, 3 – buffer zone, 4 – tourist zone

5. VARSTVENI PREDELI IN NJIHOVI REŽIMI

Velikost območja, heterogenost biotopov in načinov njihovega izkoriščanja zahteva jasno izdelan koncept posameznih varstvenih predelov z natančno določenim varstvenim režimom. Le tako je možno celovito varstvo naravne in kulturne dediščine ob upoštevanju interesov lokalnega prebivalstva in razvoju turizma. Narava sama je s periodičnimi poplavami do različnih višin poskrbela za nastanek več pasov, kjer so se pod stoletnim človekovim vplivom (predvsem paša in košnja) razvile značilne rastlinske in živalske združbe. Ti pasovi so osnova za predeljevanje (zonacijo) bodočega zaščitene območja.

Druga možna razdelitev naravnih posebnosti in znamenitosti (Zavod..., 1984 in 1991) temelji na hidroloških in geomorfoloških značilnostih ter zajema povirni, estavelni in ponorni pas Cerkniškega polja. Je manj primerna za naravovarstveno predeljevanje, saj ne bi upoštevala ekoloških razmer in različnih človekovih aktivnosti.

Širše meje načrtovane naravne znamenitosti, kot jih je začrtal Ljubljanski regionalni zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v svojem delovnem predlogu, zajemajo večino Cerkniškega polja s kraškimi pritoki, izvzemši naselja. Meja z Javorniki poteka ob vznožju pobočja. Tu predlaga skupina za Cerkniško jezero pri DOPPS razširitev na 200 m širok pas na pobočju Javornikov, ki bi imel blažilno funkcijo. Znotraj teh meja je smiselna razdelitev na štiri varstvene predele glede na ekološke da-

nosti in obstoječo kmetijsko rabo:

1. Osrednje območje – predel 1
– predel 2
2. Robno (blažilno*)
območje – predel 3
3. Turistično območje – predel 4

Razporeditev predlaganih predelov prikazuje zemljevid (sl. 7) in shematski prerez Cerknškega jezera (sl. 8). Meje med njimi še niso natančno določene. Za dokončno določitev je potrebna uskladitev še drugih strokovnih mnenj ter želja in interesov domačinov. Izredno pomembna je jasna razmejitev na samem terenu. Meja mora slediti naravnim označbam, kot so pasovi vegetacije, poti in vodotoki. Kjer taka razmejitev ni možna, je treba postaviti posebne table ali označbe.

* Za izraz »buffer-zone« (angl.) oz. »Pufferzone« (nem.), ki označuje vmesno območje med nezavarovanim ozemljem in nižjim varovanim predelom, predlagam slovenski izraz »blažilno območje«.

Predel 1 (osrednje območje)

Trščenke, Levišča, območja ob Strženu, del Zadnjega kraja.

Zajema obsežna stara trstičja, kjer se dolgo zadržuje voda. To so najpomembnejša gnezdišča vodnih ptic v Sloveniji. Imajo tudi funkcijo zatočišča ob nizki vodi in skrivališča za goleče se ptice.

Režim: V predelu trstič naj bo prepovedan vsak dostop in vse dejavnosti prek celega leta. Na košenih površinah

naj se ohrani pozna poletna košnja (julij/avgust), drugače naj bo dostop prepovedan.

Predel 2 (osrednje območje)

Dolenjska blata, Jezerska gmajna, centralno območje Cerknškega jezera, Podlivišniki, Dojice. Zajema širši predel redno poplavljenih močvirnih travnikov z manjšimi trstiči ter skupinami dreves in grmovja. To je v evropskem pogledu najpomembnejši biotop na jezeru, zato je nujna ohranitev sedanjega ekstenzivnega kmetovanja in prepoved vseh drugih motečih in škodljivih aktivnosti. Barjanski predel Dojic, ki leži znotraj predela 2, naj bo zaradi svojih rastlinskih znamenitosti (Iljanič, 1979 in Zavod..., 1984) poseben botanični rezervat.

Režim: Košnja vseh površin, ki so se kosile do sedaj, vendar ne pred začetkom julija. Zimsko obrezovanje grmovja, tradicionalni ribolov v ponikvah, ki naj bo datumsko omejen. Dostop naj bo dovoljen kmetijski mehanizaciji v času košnje, dostop obiskovalcev pa omejen na natančno načrtane označene (učne) poti. Stroga prepoved vožnje z avtomobili in motornimi kolesi!

Predel 3 (blažilno območje)

Višje ležeče obrobje Cerknškega polja in 200 m širok pas ob vznožju Javornikov.

Zajema kmetijske površine in pas travnikov, ki ga visoke vode ne dosežejo. Blažilno območje ima pomembno vlogo kot vmesnik med urbaniziranimi naselji, industrijskimi obrati, prometnicami in intenzivnim poljedelstvom na eni

ter osrednjim varovanim predelom na drugi strani. Pas ob vznožju Javornikov smo vključili zaradi neposrednega kontakta s samim jezerom in zaradi edinstvenosti stika sonaravnega dinarskega jelovo-bukovega gozda s kraškim jezerom. Nekoliko dvignjen svet med Cerknico in Lipsnjem igra zelo pomembno vlogo ob večjih vodah, ko seže vodna gladina do kote 550 m in več. Travniki, njive in gaji, ki takrat ostanejo suhi, omogočijo umik in preživetjem mnogim kopenskim živalim. Je torej bistvenega pomena za vse živalske vrste, ki na poplavljenih travnikih ne morejo preživeti ali se prehranjevati.

Režim: Kmetijska raba, kakršna je

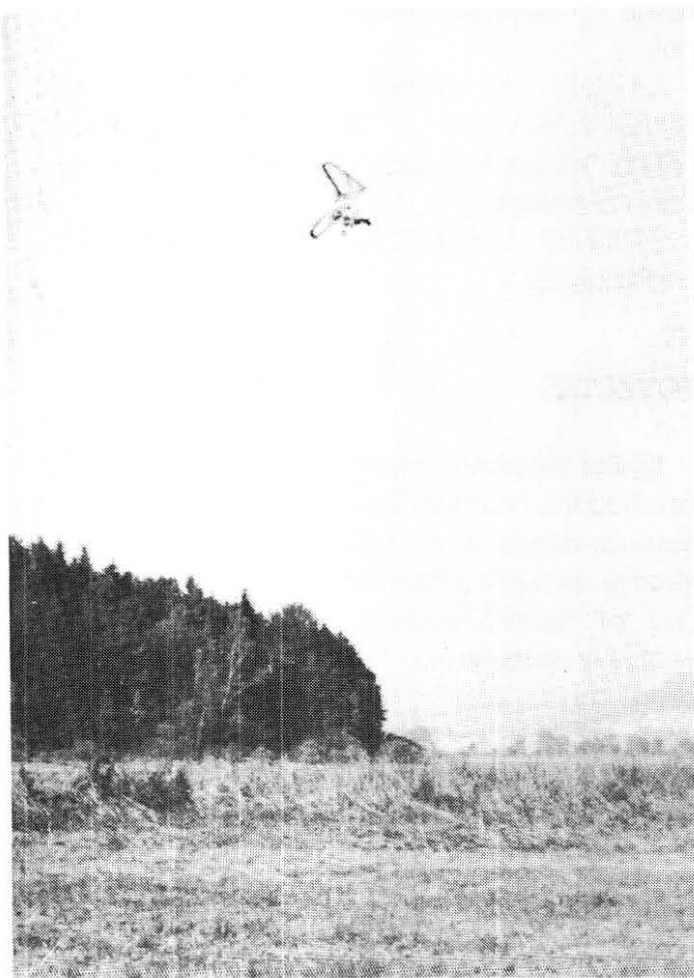

Foto 4: Nezaželen način rekreacije na Cerkniškem jezeru (I. Geister)

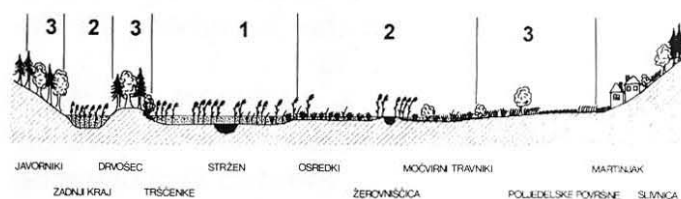
Photo 4: Undesired manner of recreation at Lake Cerknica (I. Geister)

bila do sedaj. Ohrani naj se razmerje med travniki, pašniki in njivami, ravno tako pasove drevja in grmovja. Uporaba umetnih gnojil in zaščitnih sredstev mora biti omejena zaradi nevarnosti stezanja v jezero in vnosa strupov v prehranjevalne verige. Na gozdnatih področjih naj se gozdarska dela opravljajo pozimi, prepove naj se goloseke. Razen za domače prebivalce in njihovo preskrbo naj bo omejen dostop z motornimi vozili. Krožna pot okoli jezera naj bo zaprta za motoriziran promet na relaciji Dolenje jezero–Laze (razen za potrebe prebivalcev). Prepovedana naj bo tudi vožnja po vseh kolovoznih poteh, ki vodijo z obrobja Cerkniškega polja v notranjost.

Predel 4 (območje za spoznavanje narave, oddih in rekreacijo)

Območje med Dolenjim jezerom in Gorico.

Ta del jezera je sedaj najbolj izpostavljen pritiskom stihijskega turizma, izletništva in rekreativnih dejavnosti. To se kaže v divjih parkiriščih, smetiščih, neprimerno postavljenih gostinskih objektih, pogostih požarih in degradiranem rastlinstvu. V prihodnje naj bodo

Slika 6: Shematski prerez Cerkniškega polja v smeri jugozahod–severovzhod z označenimi varstvenimi conami

Fig. 6: Schematical depiction of Cerkniško polje in SW–NE direction with marked protected zones

vsi vodni športi, kot so kopanje, veslanje in drsanje, omejeni na to območje.

Režim: Tu bo najbolj potrebna dobra organizacija in učinkovita informativno-nadzorna služba. Obvezna je postavitve dovolj velikega informacijskega centra, ureditev parkirišč, prostorov za piknik, izposojevalnice koles in kanujev... Gibanje naj tukaj ne bo omejeno, športni ribolov dovoljen.

Navkljub uspešnim tehničnim in zakonskim rešitvam je dolgoročno varovanje kulturne krajine Cerkniškega jezera in njenega rastlinstva in živalstva nemogoče, če ne poteka soglasno z ljudmi, ki tam živijo. Ljudje morajo jezero sprejeti za svoje in se zavedati koristi, ki jim jih prinaša njegova ohranitev. Zato mora biti velik del naravovarstvenih prizadevanj usmerjen v delo s prebivalci in v iskanje možnosti za njihov ekonomski razvoj v sozvočju z varstvom edinstvenega kraškega polja.

LITERATURA

BAUER, H.-G., H. STARK, P. FRENZEL (1992): Einfluss von Störungen auf überwinternde Wasservögel am Westlichen Bodensee. *Der Ornithologische Beobachter* 89: 93-110.

FRENZEL, P. & M. SCHNEIDER (1987): Ökologische Untersuchungen an überwinternden Wasservögeln im Ermatinger Becken (Bodensee): die Auswirkungen von Jagd, Schifffahrt und Freizeitaktivitäten. *Ornithologische Jahreshefte für Baden-Württemberg* 3: 53-79.

FINLAYSON, C. M. & LARSSON, T. (Eds.) (1991): *Wetland Management and Restoration*. Proc. Workshop Sweden, Swedish Environmental Protection Agency Report.

GOLOB, R. (1966): Predlog za zavarovanje slovenskega krása. *Varstvo narave* V: 29-38.

GOSPODARIČ, R., P. HABIČ (1979): Kraški pojavi Cerkniškega polja. *Acta Carsologica* 8: 7-150, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

GREGORI, J. (1979): Prispevek k poznavanju ptičev Cerkniškega jezera in bližnje okolice. *Acta Carsologica* 8: 301-328, Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

GRIMMETT, R. F. A. & T. A. JONES (1989): *Important Bird Areas in Europe*, ICBP Technical Publication No. 9, Cambridge.

ILIJANIČ, L. (1979): Vegetacijske razmere Cerkniškega jezera. *Acta Carsologica* 8: 163-195.

KMECL, P., K. RIŽNER (1992): Poletni prelet pobrežnikov na Cerkniškem jezeru v letu 1991. *Acrocephalus* 13: 17-20.

REICHHOLF, J. & H. REICHHOLF-RIEHM (1982): Die Stauseen am unteren Inn – Ergebnisse einer Ökosystemstudie. *Ber. ANL* 6: 47-89.

SCHNEIDER, M. (1986): Auswirkungen eines Jagdschongebiets auf die Wasservögel im Ermatinger Becken (Bodensee). *Ornithologische Jahreshefte für Baden-Württemberg* 2: 2-45.

ZAVOD SR SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE (1984): *Naravna in kulturna dediščina notranjskih kraških polj*.

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE (1991): *Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije – 2. del*.

ŽGAVEC, V (1991): Namesto uvodnika, *Acrocephalus* 12: 2.

POVZETEK

Kljub številnim naravovarstvenim pobudam in predlogom, študijam in elaboratom Cerkniško jezero do danes še ni deležno nobenega pravnega varstva. Novejša prizadevanja, zlasti s strani Zavodov za varstvo naravne in kulturne dediščine, segajo v sredino 60. let in za Cerkniško jezero predvidevajo varstvo v okviru Notranjskega regijskega parka. Od začetka leta 1992 si pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije prizadevamo za samostojno varstvo, saj meni the numerous nature custanovitev NRP pomenilo preveliko tveganje in nepotrebno zavlačevanje. Navezali smo stike s Fondacijo za evropsko naravno dediščino, ki je projekt zaščite Cerkniškega jezera podprla materialno in strokovno.

Raziskave zadnjih nekaj let so pokazale povsem novo sliko o ornitološkem pomenu Cerkniškega jezera: Internacionalni: Zelo pomembno gne-

zdišče *Crex crex*, gnezdišče *Haliaetus albicilla*, *Botaurus stellaris*, *Ixobrychus minutus*, *Ciconia nigra*, *Aythya nyroca*, *Circaetus gallicus*, *Porzana porzana* in *P. parva*, *Sylvia nisoria* in *Lanius collurio*, Pleletna lokaliteta za *Circus cyaneus*, *Falco naumanni* in *F. vespertinus*, prizimovališče *Haliaetus albicilla* in *Circus cyaneus*.

Nacionalni: edino gnezdišče *Podiceps griseigena* in *Tringa totanus*, najpomembnejše gnezdišče za race, *Motacilla flava cinereocapilla*, *Acrocephalus schoenobaenus* in *Emberiza schoeniclus*.

Za ohranitev in izboljšanje stanja je poleg pravnega varstva potrebno odpraviti oziroma omejiti konfliktne dejavnosti:

- Lov; popolna prepoved lova na jezeru.
- Športni ribolov; omejitev na določene predele in odseke rek.
- Čolnarjenje ipd.; omejitev na določen predel, prepoved letenja z motornimi zmaji.
- Množični turizem; ureditev infrastrukture, organizirano vodstvo.
- Vodni režim; prepoved vseh nadaljnjih regulacij in melioracij, delna sanacija reguliranih vodotokov.
- Požiganje rastlinstva; nadzor in osveščanje prebivalstva.

Zagotoviti je treba podporo in interes lokalnega prebivalstva, saj je ohranitev kulturne krajine poplavnih travnikov mogoča samo ob nadaljevanju ekstenzivnega kmetovanja.

Zaradi velikosti območja, raznolikih ekoloških razmer ih različnih človekovih dejavnosti je za uspešno varstvo potrebno predeljevanje območja z različnimi varstvenimi režimi. Predlagano predeljevanje temelji na naravnih pasovih, ki so različno dolgo popravljeni in se razlikujejo po svojih biocenozah in načinih človekovega izkoriščanja:

1. Osrednje območje – zajema stara trstišča in najdlje poplavljenе predele (cona 1) ter redno poplavljenе močvirne travnike (cona 2). Pozna (julij/avgust) košnja travnikov in obisk cone 2 na točno določenih poteh.

2. Blažilno območje (cona 3) – zajema višje ležeče obrobje Cerknškega polja in 200 m širok pas ob vznožju Javornikov. Kmetijska raba z omejeno količino pesticidov, omejen dostop za motorna vozila.

3. Območje namenjeno spoznavanju narave, oddihu in rekreaciji – predel med Dolenjim jeze-

rom in Gorico. Ta predel je bil že do sedaj najbolj izpostavljen raznim oblikam turizma in rekreacije. Potrebna bo ureditev informacijskega centra, parkirišč, izposojevalnic...

Takšno predeljevanje naj bi omogočalo sožitje med razvojem turizma, kmetijstvom in drugimi dejavnostmi ter varstvom naravne in kulturne dediščine Cerknškega jezera.

SUMMARY

In spite of the numerous nature conservational initiatives, suggestions, studies and project reports, Lake Cerknica has not been submitted to any legal protection as yet. The more recent endeavours, especially by the offices for the preservation of natural and cultural heritage, date back to the mid 60's when a proposition was made that the lake should be protected within the framework of the Notranjsko Regional Park (NRP). From 1992, the Bird Watching and Bird Study Association of Slovenia has been fighting for an independent protection of the lake, for we believe that waiting for the NRP to be founded would be too risky and would certainly cause an unnecessary delay. We have made contacts with the European Natural Heritage Fund and were given a strong material as well as scientific support for the Lake Cerknica project.

The research carried out in the last few years has created an entirely new picture about the ornithological importance of Lake Cerknica.

International significance: a very important nest site of *Crex crex*, nest site of *Haliaetus albicilla*, *Botaurus stellaris*, *Ixobrychus minutus*, *Ciconia nigra*, *Aythya nyroca*, *Circaetus gallicus*, *Porzana porzana* and *P. parva*, *Sylvia nisoria* and *Lanius collurio*, passage locality for *Circus cyaneus*, *Falco naumanni* and *F. vespertinus*, winter quarters of *Haliaetus albicilla* and *Circus cyaneus*.

National significance: the only nest site of *Podiceps griseigena* and *Tringa totanus*, the most important nest site for ducks as well as *Motacilla flava cinereocapilla*, *Acrocephalus schoenobaenus* and *Emberiza schoeniclus*.

If the present state of the lake is to be preserved as well as improved, a legal protection is to be enforced and the following activities abolished or limited:

- Hunting: a complete ban on hunting on the lake.

– Angling: to be allowed only in certain areas; motor-gliding in this area is to be banned.

– Mass tourism: arrangement of the lake's infrastructure, properly organized guidance at the lake.

– Water regime: ban on all further water regulations, partial improvement of ameliorated water-courses.

– Burning of vegetation: acquainting the residents with all the sequences of such acts.

Also insured should be a support and concern of the locals, for the cultural landscape of the inundated meadows can survive by further extensive farming only.

Owing to the extent of this region, as well as to the diverse ecological conditions and different human activities, the area is to be divided into different zones with their specific protectional regimes. The proposed division is based on natural zones which, inundated for different periods of time, differ from each other by their biocenoses and the way they are exploited by man.

1. Central zone – it encloses the old reed beds and for the longest periods inundated tracts (Zone 1), as well as the regularly flooded swamp meadows (Zone 2). Late (July/August) mowing of meadows and visiting of Zone 2 along the precisely stipulated paths.

2. Buffer zone (Zone 3) – it encloses the higher situated fringes of Lake Cerknica and some 200 metres wide strip at the foot of Javorniki. Farming with limited quantities of pesticides, limited access with motor vehicles.

3. The area intended for observation of nature, rest and recreation – the zone between Dolenje jezero and Gorica, already visited by the greatest amount of people in their spare time; here a thorough rearrangement of the information centre, parking place, and other facilities should be carried out.

Such division of the region into zones should enable a kind of coexistence among the development of tourism, agriculture and other activities, as well as preservation of the natural and cultural heritage of Lake Cerknica.

*Peter Trontelj, Cesta na Laze 27,
61000 Ljubljana*

Iz ornitološke pozabe From the ornithological oblivion

Če je jezero pod vodo, nadomešča vsakovrstna perjad pomanjkanje divjačine, ker se tedaj zbere tu nešteta množica vodnih ptic vsake vrste: različne divje gosi, razne divje race, med drugim te vrste, ki jim po kranjsko pravijo rjavke, liske, pasavice, krepljice, črne, ponirki, pivlji in še mnogo takih. Dalje je mnogo čapelj, dosti sivih in belih labudov in še veliko drugih vodnih ptic, ki se jih zbere na tisoče. Ob takem zboru perjadi pa znajo najti svojo korist tudi sokoli, orli in podobne roparice ter krepko planiti na vodne ptice.

Po jezeru plava silno veliko majhnih črnih rac, ki jih voda meče iz Suhadoljice, Vranje jame in Obrha. Spočetka, ko pridejo iz jam, ne vidijo in ne morejo leteti; kmalu pa jim preide slepota in z vidom dobé tudi sposobnost letenja. So imenitno tolste, toda v svojo nesrečo, kajti ko padejo iz jam, ljudje pridno prežijo nanje in jih dokaj s palicami do smrti pobijejo. Tako jih je v letu 1683. mož z imenom Anže Verbar nad tri sto pobil in nacvrl tri lonce masti.

*Janez Vajkard Valvasor: Slava vojvodine
Kranjske, 1689*

Kam takoj sporočiti pomembne podatke?
uvajamo

NEMUDNE ORNITOLOŠKE LINIJE

selitev, najdba obročka, kadavra

061 / 218-886 int. 297

gnezditev

064 / 47-170

prezimovanje

061 / 262-982

posegi v naravo

062/29-086

Če vam pri prvem poskusu ne uspe vzpostaviti kontakta
z ornitologom, sporočite svojo telefonsko številko
ali naslov.

tit Tiskarna
Tone
TOMŠIČ

LJUBLJANA
GREGORČIČEVA 25a
TELEFON 061/219219

rototisk | ofsettisk
knjigotisk | knjigoveznica

VSEBINA

- Steinbergovo izročilo (I. Geister)
Ornitološki izlet na Cerknjsko jezero dne 31. 5. 1992 (P. Grošelj)
Pregled vodnih ptic in ujed Cerknjskega jezera; spremljanje številčnosti s poudarkom na preletu in prezimovanju (P. Kmecl, K. Rižner)
Ptice gnezdilke Cerknjskega jezera in bližnje okolice (S. Polak)
O naravovarstvenem konceptu Cerknjskega jezera s poudarkom na varstvu ptic (P. Trontelj)
Iz ornitološke pozabe

CONTENTS

- 1 Steinberg's tradition (I. Geister)
3 Ornithological trip to Lake Cerknica on May 31st, 1992 (P. Grošelj)
4 Survey of the waterfowl and birds of prey of Lake Cerknica with emphasis on their passage and wintering (P. Kmecl, K. Rižner)
32 Breeders of Lake Cerknica and its vicinity (S. Polak)
63 About the conservational concept of Lake Cerknica with emphasis on protection of birds (P. Trontelj)
80 From the ornithological oblivion

Fotografija na naslovnici: Kosec *Crex crex* (dr. Haas)
Front cover: Corncrake *Crex crex* (dr. Haas)
Vinjete: iz Steinberga (1758)
Drawings: from Steinberg (1758)

